aduse pe Vito Corleone în pragul unei hotăriri cu privire la cum avea să trăiască el, Vito.

Din acel moment el şi-a repetat adesea că fiecare om nu are un singur destin, un singur drum în viaţă. De această dată el ar fi putut să-i plătească lui Fanucci ; apoi s-ar fi reintors să lucreze intr-o băcănie şi poate că, în decursul timpului, muncind din greu, ar fi putut să-şi încropească propria sa prăvălie. Dar destinul hotărise ca el să devină un caid. Şi acelaşi destin se servea de Fanucci pentru a-l lansa pe el, pe Vito, pe traiectoria sa.

După ce cei trei tovarăşi au golit sticlele de vin, Vito le spuse prudent lui Clemenza şi Tessio : „Dacă vreţi, daţi-mi fiecare cite două sute de dolari, şi-i voi plăti eu lui Fanucci. Vă asigur că dacă-i dau eu banii, se va mulţumi cu atit. Aşa că lăsaţi-mă pe mine să aranjez chestia asta, şi vă promit să fiţi mulţumiţi."

O umbră de bănuială se aprinse în ochii lui Clemenza şi Vito ii spuse rece : „Nu-i inşel niciodată pe prieteni. Vorbeşte cu Fanucci miine. Iţi va cere bani. Nu-i da, dar nu te certa cu el. Minte-l că n-ai banii la tine şi că mi-i vei da mie pentru el. Lasă-l să înţeleagă că eşti gata să plăteşti atit cit iţi cere. Nu te tirgui. Voi discuta eu cu el. Dacă este chiar aşa de periculos cum spui, este inutil să-l iritām."

Ceilalţi doi aprobară proiectul lui Vito. A doua zi Clemenza vorbi cu Fanucci pentru a se asigura că Vito nu inventase toată povestea. Apoi se duse cu cei două sute de dolari la el. Privindu-l drept în ochi, il intrebă :

„Cum ai să-l faci să accepte numai două sute de dolari ? Mie mi-a cerut trei sutare, nici o leţcaie mai puţin."

„Nu-ţi bate capul cu asta" răspunse Vito cu siguranţă. „Mulţumeşte-te doar să nu uiţi serviciul pe care ţi-l fac în această împrejurare."

Tessio apăru puţin mai tirziu, aducind aceeaşi sumă. Mai rezervat şi mai perfid decit Clemenza, el era de asemenea şi mai puţin energic. Simţea că ceva nu este în regulă în proiectul lui Vito şi asta il nelinişte. „Fii prudent cu nemernicul ăsta de la Mina Neagră. Este mai viclean decit o vulpe. Vrei să fiu de faţă cind ii dai banii, aşa, ca martor ?"

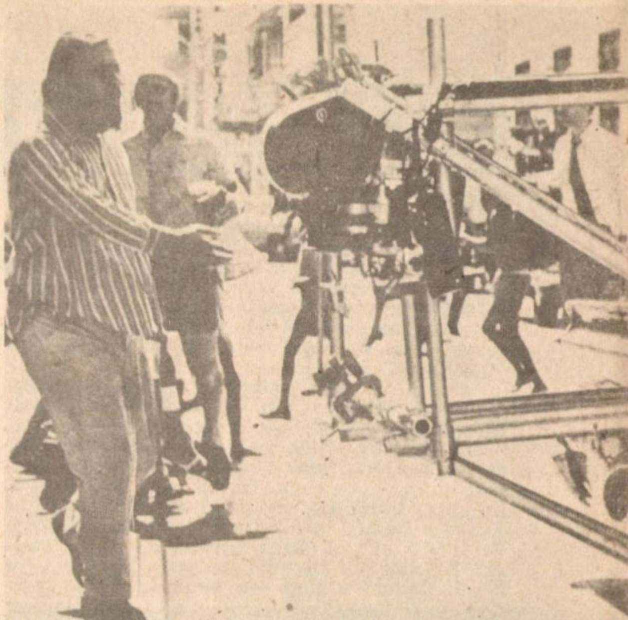
Vito Corleone scutură din cap şi nu se obosi măcar să răspundă. Se mulţumi să spună : „Anunţă-l pe Fanucci că-i voi da banii aici, la mine, astăzi, la ora nouă seara. Vom bea un pahar împreună şi-l voi convinge să accepte un rabat."

„Mira-m-ar să reuşeşti !" zise Tessio dind din cap. „Nu-i Fanucci omul care să facă concesii".

„Îl voi convinge !" Această formulă avea să devină legendară mai apoi. Ea servea drept avertisment înainte de încheierea socotelilor care cel mai adesea avea drept rezultat victime. Cind Vito deveni „caid" şi cind se oferea „să-şi convingă" interlocutorii, aceştia înţelegeau că li se dădea şansa de a impăca conflictul fără vreun omor şi chiar fără violenţe.

În aceeaşi seară, Vito Corleone îi ceru nevestei să ia pe cei doi copii — Sonny şi Fredo — cu ea pe stradă, după cină, şi să nu-i lase să urce sub nici un motiv înainte ca el să-i cheme. Ca de obicei, ea trebuia să se aşeze în faţa porţii pentru a pălăvrăgi cu vecinele. El avea de încheiat o afacere secretă cu Fanucci şi nu voia să fie deranjat.

Expresia de teamă de pe faţa soţiei lui îl indignă, dar o intrebă calm : „Crezi că te-ai măritat cu un imbecil ?" Ea nu răspunse pentru că-i era frică. Ea se temea nu de Fanucci ci de soţul ei. Ea il văzuse schimbindu-se de la o oră la alta sub ochii ei şi simţea o forţă înfricoşătoare emanind din el. Pină atunci Vito nu fusese decit un om liniştit, mereu amabil, care vorbea puţin, intotdeauna rezonabil, ceea ce este un lucru de excepţie la un tinăr sicilian. Ea il văzuse dezbrăcindu-se de banalitatea care-l făcea inofensiv. Schimbarea incepuse în momentul in care se decisese să-şi urmeze destinul. Aceasta se producea tirziu : la 25 de ani. Dar începutul era marcat de o lovitură de maestru.

Francis Ford Coppola conduce filmările pentru „Naşul"

Vito Corleone era hotărît să-l suprime pe Fanucci, ceea ce mărea veniturile sale cu şapte sute de dolari : cei trei sute pe care i-ar fi plătit teroristului el însuşi şi cele patru sute, pe care-i dăduseră Tessio şi Clemenza. Dacă nu se debarasa de Fanucci trebuia să-i dea bunătate de şapte sute de dolari. Or, viaţa acestui om nu valora în ochii lui Vito o sumă atit de mare. Sigur n-ar fi cheltuit cei şapte sute de dolari de dragul lui Fanucci, mai ales că banii nu-i fuseseră daţi pentru a plăti un doctor care să-i salveze viaţa lui Fanucci. Nu erau rude, nu-l iubea şi nu-i era obligat în nici un fel. Atunci, de ce să-i dea şapte sute de dolari lui Fanucci ?

Din aproape în aproape, el raţiona cam aşa : pentru că Fanucci înţelegea să-l prădeze de cei şapte sute de dolari cu forţa, de ce nu l-ar fi curăţat el pe acest nemernic ? Pămintul va continua precis să se învirtească după dispariţia unui individ atit de puţin interesant. Vito nu neglija aspectul practic al problemei. Fanucci putea avea prieteni puternici, care vor căuta să-l răzbune. Fanucci era un individ periculos, care nu putea fi lichidat cu uşurinţă. Şi apoi mai exista şi poliţia, şi scaunul electric.

Dar, de la virsta de 12 ani cit avea el la moartea tatălui său, Vito Corleone supravieţuia unei sentinţe la moarte. El fusese urmărit de asasinii tatălui său ; de teama răzbunării, traversase oceanul, işi luase alt nume pentru

a trăi într-o țară străină încă de la începutul adolescenței. Lungii ani de observare tăcută îl convinseseră pe Vito că este mai inteligent și mai curajos decît alții, deși nu avusese încă niciodată ocazia de a-și manifesta inteligența și curajul.

Totuși, încă mai ezita înainte de a face primul pas pentru a-și urma destinul. Strecură cei șapte sute de dolari în buzunarul ușor accesibil al pantalonului. În buzunarul din dreapta puse un revolver pe care i-l dăduse Clemenza în seara în care furaseră camionul.

Fanucci se prezentă la ora nouă fix. Vito Corleone aduse pe masă niște vin de casă pe care i-l dăduse Clemenza.

Fanucci își lăsă pălăria sa crem pe masă, alături de sticla cu vin. Își desfăcu cravata ale cărei culorii vii ascundeau petele de sos de roșii.

Era o seară caldă de vară. Lumina gazului aerian strălucea slab în încăpere. Nici un zgomot nu se făcea auzit. Cu un calm glacial, Vito Corleone îi înmînă cei șapte sute de dolari lui Fanucci pentru a-i dovedi buna sa credință. Grăsanul numără atent biletele de bancă, trase din buzunar un portofel de piele și puse banii în el. Înghiți o gură sau două de vin și mormăi : „Mai ai să-mi dai încă două sute". Sub sprîncenele groase ochii săi nu exprimau nimic precis.

Don Corleone (Marlon Brando) trecînd în revistă fidelii

Cu un ton rezonabil, Vito îi răspunse : „Sînt într-un moment dificil. Îți voi da restul în cîteva săptămîni".

Era o propunere acceptabilă. Asigurat de ceea ce vîrîse deja în buzunar, Fanucci va aștepta. Poate chiar se va lăsa convins să nu mai ceară în plus sau să aștepte și mai mult timp. Cu paharul în mînă, uriașul rînji și mîrîi : „Ești dat dracului ! Cum se face că nu te-am ginit pînă acum ? Ești prea secretos. Asta n-o să-ți priască. Ți-aș putea vinde ponturi grase."

Vito își manifesta interesul, plecîndu-și capul politicos și umplu din nou paharul interlocutorului. Fanucci păru că e pe punctul de a mai spune ceva, apoi se răzgîndi, se ridică, bău restul din pahar și strînse mîna lui Vito. „Hai să trăiești, flăcăule !" făcu el. „Nu-mi porți pică, sper. Dacă vreodată voi putea să-ți fiu de folos cu ceva, nu te codi să vii la mine. În seara asta ai scos-o bine la capăt."

Vito Corleone își conduse vizitatorul pînă la palier și-l lăsă să coboare scările de unul singur. Știa că la această oră este o mulțime de lume pe trotuar, chiar și pe drum și că deci numeroși oameni vor putea să depună mărturie că-l văzuseră pe Fanucci ieșind teafăr din imobilul în care locuia Corleone. Vito privi prin fereastră. Îl văzu pe Fanucci îndreptîndu-se spre intersecția străzii a 11-a și ghici că se va duce spre casa lui, pentru a-și pune prada la loc sigur înainte de a-și vedea de alte treburi. Poate deasemenea pentru a se debarasa de pistoletul pe care-l avea asupra sa cu siguranță.

Vito Corleone ieși din apartamentul său și urcă în fugă și cu pași mari scara care conducea spre terasă. Trecînd de pe un imobil pe altul, numai pe acoperișuri, ajunse la marginea corpului de case. Aici se lăsă jos pe scara de incendiu și coborî pînă la curtea din dos. Cu o lovitură de picior deschise poarta, traversă gangul și ajunse pe trotuarul din fața imobilului în care locuia Fanucci.

Ansamblul de locuințe se întindea la est numai pînă la strada a 10-a. Pe strada a 11-a se găseau antrepozite închiriate de către întreprinderile care-și expediau marfa pe calea ferată de la New York. De aici se putea ușor ajunge pe străzile care plecau în toate direcțiile de la strada a 11-a pînă la Hudson. Imobilul lui Fanucci era unul din ultimele locuite în acea regiune golașe. Își duceau traiul acolo mai ales feroviari celibatari și preotese ale amorului tarifat de cea mai joasă speță. Genul acesta de locatari nu se așezau pe trotuare să cleveteească, așa cum făceau pașnicii italieni; ei își vînturau banii prin taverne. Deci Vito Corleone traversă nevăzut de nimeni strada și pătrunse fără vreo piedică în gangul de la intrare. Scoase din buzunar revolverul de care nu se servise încă niciodată și-l așteptă pe Fanucci. Ușa cu vitrouri îi permitea să observe ceea ce se petrecea afară. Știa că Fanucci va veni de pe strada a 10-a. Clemenza îi arătase cum funcționează arma, cum să ridice piedica de siguranță și cum să apese pe trăgaci. Încă de la vîrsta de nouă ani, cînd era în Sicilia, Vito îl însoțea adesea pe tatăl său la vînătoare și știa să se folosească de arma grea care în siciliană se numea **lupara**. Tocmai abilitatea sa precoce în mînuirea **luparei** i-a atras condamnarea la moarte din partea asasinilor tatălui său.

Din obscuritatea vestibulului el zări silueta alburie a lui Fanucci traversînd șoseaua și îndreptîndu-se spre el. Vito se dădu înapoi și se ascunse în spatele ușii care se deschidea către scară. El îndreptă arma către ușa cu vitrouri care tocmai se deschidea. Îmbrăcat în alb, masiv, trăznind a sudoare, Fanucci se profilă în cadrul ușii. Vito Corleone trase.

Ușa fiind deschisă, împușcătura trebuie să se fi auzit în stradă. Dar ea a răsunat mai puternic în imobil. Fanucci se apucă cu o mînă de ușă pentru a rămîne în picioare și-și repezi cealaltă mînă către crosa pistolului cu o mișcare atît de bruscă că-și zmulse nasturii vestonului. Crosa armei apăru odată cu o dîră de sînge care-i păta cămașa albă în dreptul stomacului. Foarte atent, ca și cînd ar fi făcut să pătrundă acul unei seringi într-o venă, Vito Corleone trase a doua oară, ceva mai sus.

Fanucci căzu în genunchi, încă încercînd să se sprijine de poartă. El scoase un horcăit groaznic : acela al unui om pradă unei cumplite suferințe fizice. Horcăi astfel de cîteva ori, ceea ce devenea aproape comic.

Mai tîrziu Vito avea să-și amintească că auzise trei asemenea gemete de agonie înainte de a-și lipi țeava puștii de tîmpla acoperită

de sudoare şi de a-i trimite un glonte în cap. Nu se scurseseră mai mult de cinci secunde între momentul în care Fanucci deschisese uşa şi acela în care zăcea întins pe prag.

Cu un gest precis Vito luă liniştit portofelul din vestonul mortului şi-l strecură sub cămaşa sa. Apoi ieşi din vestibul, traversă strada, trecu din nou prin curtea imobilului din faţă şi se căţără pe scara de incendiu pînă la acoperiş. Ajuns aici, se aplecă pentru a privi ce se petrecea în stradă. Cadavrul zăcea întins pe prag, dar nu apăruse nimeni. Două ferestre se luminaseră în imobil. Vito vedea capetele în contre-jour. Cum nu le distingea trăsăturile, fu sigur că nimeni nu l-ar putea recunoaşte nici pe el. De altfel, oamenii care locuiau acolo nu ar fi alergat la poliţie. Fanucci putea să rămînă zăcînd acolo pînă a doua zi în zori dacă vreun poliţist n-ar fi trecut din întîmplare şi nu i-ar fi zărit cadavrul. Nici un locatar din imobil nu s-ar fi grăbit să se expună în mod deliberat la bănuielile şi interogatoriile sticleţilor. Fiecare rămînea în banca sa şi susţinea mai apoi că nu a auzit nimic.

Deloc grăbit, Vito se reîntoarse de pe un acoperiş pe altul pînă la imobilul său, coborî în apartamentul său, unde se încuie cu cheia. Goli portofelul victimei sale şi, în afară de cei şapte sute de dolari, nu găsi în el decît un bilet de cinci şi două sau trei de un dolar.

În despărţitura cea mai mică, era o monedă de aur de cinci dolari : fără îndoială un **porte-bonheur**. Dacă Fanucci ar fi fost un gangster bogat, nu şi-ar fi purtat averea cu el. Acest lucru confirma unele bănuieli ale lui Vito.

Viitorul caid ştia deja că trebuie să distrugă toate probele : portofelul, pistolul şi chiar mica piesă de aur. El urcă din nou pe acoperiş, aruncă portofelul gol într-o gaură de aerisire, goli încărcătorul revolverului, aruncă gloanţele în altă gură de aerisire, apoi lovi arma de marginea acoperişului. Corpul pistolului nu cedă. Vito apucă revolverul de ţeavă şi lovi cu crosa de un coş. În fine, el se desfăcu în două bucăţi. Lovi din nou. Ţeava se detaşă de corpul pistolului. Arma era acum divizată în trei bucăţi separate. Vito le aruncă în trei guri de aerisire diferite şi ascultă pentru a se asigura că ele nu fac zgomotul tipic de atingere a solului. Şi într-adevăr, nu puteau atinge pămîntul pentru că ele căzură pe gunoaiele şi deşeurile acumulate acolo din lenea locatarilor. Mîine dimineaţă alte resturi le vor acoperi. Cu puţin noroc vor dispare de tot. Vito se întoarse la el acasă.

Tremura puţin dar îşi păstra sîngele rece. Îşi scoase veşmintele şi temîndu-se de posibile pete de sînge, el le aruncă în albia de rufe, o umplu cu apă, adăugă săpun şi le frecă cu nădejde pe scîndura de spălat. După ce le clăti, le stoarse cu putere. Trecu apoi în dormitor şi îndesă rufele proaspăt spălate în sacul care conţinea lenjeria umedă pregătită de soţia sa pentru călcatul de a doua zi. Apoi Vito Corleone îmbrăcă o cămaşă curată, un alt pantalon şi coborî pentru a se întîlni cu soţia şi copiii săi ca şi cu vecinii de pe trotuarul casei.

★

Ceea ce a urmat a dovedit că nu erau necesare atîtea precauţii. Poliţia descoperi cadavrul a doua zi şi nu-l întrebă nimic pe Vito Corleone. Se pare că nici nu se ştia că Fanucci îi făcuse o vizită chiar în seara morţii sale.

În româneşte de
Elisa Madolciu

PHILIPPE SOUPAULT

Precuvîntare

Apleacă-te
şi străpunge această suprafaţă netedă.

Portocalii
albastre
cenuşii
lunecă şi plutesc
poemele mele.

Jur împrejurul gîndului meu
se rotesc
peşti verzi.

Crepuscul

Un elefant se primeneşte
şi trei elefanţi dorm dus
fără de pereche poveste
povestea soarelui la apus.

Unu doi sau trei

Îi căutăm pe copii
pe părinţii copiilor
pe copiii copiilor
clopotele primăverii
izvoarele verii
regretele toamnei
tăcerea iernii.

Tot luna

Limpede ca apa
albastră ca aerul
chip de foc şi de pămînt
te salut pe tine lună albastră
fiică a Nordului şi a Nopţii.

(din volumul „Acvariu")

În româneşte de
Sanda Ungureanu

Louis Ferdinand Céline

MOARTE PE CREDIT

Tata ca să mă poată creşte a făcut multe ore suplimentare. Lampreinte, şeful lui, îl umilea de cite ori i se ivea prilejul. L-am cunoscut şi eu pe acest Lampreinte, un roşcovan decolorat, cu peri lungi aurii, dintre care numai citiva ţineau loc de barbă.

Tata avea stil şi o eleganţă înăscută, firească. Acest dar pe Lampreinte îl agasa. S-a răzbunat de-a lungul celor treizeci de ani. L-a făcut să-şi rescrie aproape toate scrisorile.

Cînd eram încă foarte mic, părinţii mei veneau duminica la Puteaux, la doică, să mă vadă. Acole era mult aer. Pe doică o plăteau întotdeauna înainte. Niciodată, nici un ban, datorie. Chiar în perioadele cele mai negre. La Courbevoie, de atîtea griji şi renunţări, mama începuse să tuşească. Nu mai contenea. Ceea ce a salvat-o a fost siropul de melci şi metoda Raspail.

Cu un stil ca al lui, tata era mereu bănuit de domnul Lampreinte de tot felul de ambiţii ascunse.

Din grădina doicii mele de la Puteaux se vedea tot Parisul. Cînd venea să mă vadă, vîntul îi zbîrlea mustaţa tatei. Asta e prima mea amintire.

După falimentul în Mode de la Courbevoie, părinţii au trebuit să tragă din greu ca să se poată pune pe picioare după acea faimoasă lovitură. Ea ca vînzătoare în magazinul bunicii şi el cîte ore suplimentare putea face la „Cocinnelle". Şi totuşi cu cît el făcea mai multă paradă de stilul lui frumos cu atît Lampreinte il găsea mai nesuferit. Ca să-şi mai uite ranchiuna se apucase de acuarelă. Seara după cină. M-au adus la Paris. Îl vedeam seara tîrziu desenind mai ales nave cu trei catarge, plutind pe ocean, purtate de vînt, în alb negru sau în culori. Se pricepea... Mai tîrziu, amintiri de la artilerie, o companie în galop, şi apoi episcopi, pentru sutanele lor strălucitoare... Şi, în sfîrşit, dansatoare cu coapse voluminoase... Mama prezenta un set, la prînz, traficanţilor de tablouri... Ea a făcut totul ca să trăiesc, de născut n-ar fi trebuit să mă nască.

După faliment, cînd se ducea la bunica în rue

Montorgueil, scuipa cîteodată sînge dimineaţa, aranjînd vitrina... Îşi ascundea batistele. Bunica intervenea... „Clémence, şterge-ţi ochii ! Ce rost are să plîngi ?“.... Ca să ajungă la timp se sculau în zori, o luau prin Tuilleries, ea după ce termina gospodăria, el de făcut paturile.

Cît era ziua de lungă nu-mi plăcea nimica. Rar se întîmpla să nu plîng o bună bucată de timp după-amiaza. Primeam mai multe palme decît zîmbete, la magazin. Îmi ceream iertare pentru orice, îmi ceream iertare pentru toate...

Trebuiau să se ferească de furt şi de spart, nimicurile lor erau foarte fragile. Făceam praf fără să vreau tone de mărunţişuri. Şi astăzi cînd văd „antichităţi“ mi se face greaţă şi totuşi asta ne era pîinea... Cîtă tristeţe în aceste rămăşiţe ale timpului... oribile, scălîmbe. Le vindeam de voie, de nevoie. Totul se obţinea aiurind de cap clientul. Sminteau cumpărătorul sub cascada minciunilor..., incredibilele avantaje... fără cruţare... În faţa argumentului el trebuia să cedeze... să-şi piardă bunul simţ... Pleca pe uşă năuc, cu ceaşca Louis XIII în buzunar, cu evantaiul fals ajur stil „bergère“, ambalat într-o hîrtie mătăsoasă. Cîtă greaţă îmi făceau toate aceste persoane mari care se duceau acasă cu asemenea porcării, era de neînchipuit...

Carolina, bunica, se aţinea în timpul lucrului lîngă „Fiul risipitor“, o enormă tapiserie. Ce ochi avea Carolina pîndind mîinile. Clienta, o păcătoasă de cele mai multe ori, cu cît e mai bine îmbrăcată, cu atît e mai hoaţă. Un mic contrapunct Chantilly dispare cît ai zice peşte într-un manşon bine antrenat.

Nu ne scăldam în lumini în magazin... Şi iarna mai ales era foarte periculos din cauza volanelor, catifelelor, blănurilor, turniurilor, care le făceau de trei ori mai groase în coapse... a feluritelor boa care şerpuiau de pe umeri... şi a unduitoarelor valuri de muslină... Păsări în ţinută de mare doliu... Clienta işi dă ifose, împinge grămezile de trenţe, cotcodăceşte, se răzgîndeşte... răvăşeşte... Smulge de ici, de colo, cîrtind, mereu... agresivă din pură plăcere. Ca să i se ghicească poftele, căscau bine ochii, era de unde alege... Bunica era într-un du-te vino continuu, smulgînd mereu cîte ceva din vraful de boarfe din salonul de vînzare... Aducea de toate, pînze în ulei, ametiste, candelabre stufoase, tiuluri brodate în cascade, caboşoane, potire, păsări împăiate... armuri şi umbreluţe de soare, orori aurite din Japonia şi cupe de mai departe încă, şi alte chestii şi marafeturi fără nume sau cu un nume niciodată ştiut.

Clienta e foarte aţîţată de această comoară de hîrburi. În spatele ei se adună o ceată de gură-cască. Se împing, fac gălăgie, se frămîntă... Dar ea intră numai ca să se intereseze. Dacă plouă vine să se adăpostească. Cînd se plictiseşte, o şterge cu o vagă promisiune. Şi atunci dă-ţi duhul să aduni tot calabalîcul. În genunchi, de-a buşelea, scotocesc pe sub mobile. Dacă nu lipseşte ceva... batiste... bibelouri... Şi scot apoi un suspin de uşurare. Mama amuţită se prăbuşeşte de oboseală, işi masează piciorul plin de cîrcei, de cît s-a fredonat. Şi iată din umbră ivindu-se clientul ruşinos, vrea şi el să vîndă un obiect, o amintire de familie, îl desfăşoară din jurnal. Îi oferă pe el mai nimic. Au să-l spele la chiuveta din bucătărie. O să i-l plătească mîine dimineaţă. O şterge abia zicînd „la revedere“... Omnibusul Pantheon. — Courcelle trece în trombă ştergînd pragul prvăliei.

Tata vine şi el de la birou, se uită în fiecare minut la ceas. E nervos. Trebuie să ne grăbim. Îşi scoate pălăria. Îşi pune casheta lui de biciclist.

Trebuie să ne mîncăm tăieţeii în grabă şi s-o ştergem la comisioane.

Stingeam lumina în prăvălie. Mama nu ştia să gătească, făcea şi ea acolo o bălmăjeală. Cînd nu era supa cu crutoane, sigur erau tăiţeii, „macaroni“. Cu care ne îndopa fără milă. După ce-i înghiţeam rămîneam o secundă tăcuţi, cît să se reculeagă stomacul. Mama încerca să ne distreze, să risipească jena. Dacă nu-i răspundeam la întrebări insista binevoitoare : „Ştii, sînt daţi prin unt !“ Lumina becului de gaz papion ne venea de dincolo de tapiserie. În farfurie nu se vedea nimic. Stoică, mama îşi mai umplea o dată farfuria cu tăiţei, ca să ne îndemne şi pe noi... Ca să nu-i verşi pe loc, trebuia numaidecît să dai pe gît un pahar de vin roşu.

Cămara de alimente servea şi de spălătorie şi de debara pentru tot soiul de hărăbăi... Stive, vrafuri... Adevărate orori, tot ce nu se mai putea vinde, rafistola sau nici măcar arăta. Din ferestruici pînze de păianjeni atîrnau pînă-n crătiţile cu mîncare. Fusese părăsită acolo nu ştiu prin ce împrejurare o plită de grădină cu un horn uriaş, care ocupa jumătate din spaţiu. La sfîrşit întindeam farfuria ca să gustăm dulceaţa.

Un decor de muzeu împuţit.

De cînd cu retragerea de la Courbevoie, bunica şi tata nu-şi mai vorbeau. Vorbea mama, în schimb, fără încetare, ca să-i împiedice să-şi arunce în cap tot ce le venea la îndemînă. Dovediţi tăiţeii, gustată dulceaţa, o porneam la drum. Obiectul îl luam într-o boccea. Era vorba mai întotdeauna de o mobilă de salon, o măsuţă, cîteodată chiar una cu oglindă. Tata o ridica pe ceafă şi o întindeam spre Concorde. Cam de pe la **Fontaine Gicleuse** începea să-mi fie frică de el. Urcam pe Champs-Elysée printr-un întuneric compact. Gonea ca un hoţ. Nu mă puteam ţine după el. Ai fi zis că vrea cu orice chip să mă piardă pe drum.

Aş fi vrut să vorbească cu mine, dar el mîriia numai înjurături la adresa necunoscuţilor. Ajungînd în l'Etoile, numai o apă, ne trăgeam o secundă sufletul. În faţa imobilului clientului trebuia să căutăm „intrarea de serviciu“.

Cînd îşi făcea comisioanele la Auteuil, tata era mai amabil. Îşi scoatea mai rar ceasul. Mă urcam pe parapet şi el îmi vorbea despre remorchere... faruri... semnalele pe care le schimbau între ele convoaiele. Va ajunge curînd şi la „Point du jour“ ! Admira ambarcaţiunea uşoară, gîfîind. Îi uram succes în manevrele de ancorare...

Dar în serile în care trebuia să ajungem la Ternes era infernal, mai ales dacă dădeam în drum peste gagici... Avea oroare de ele... Încă de la plecare era furios. Îmi aduc bine aminte că odată ne duceam în **rue Demours.** În faţa bisericii îmi trăzni o palmă şi-mi împinse furios un picior în fund, ca să trec fuga strada. Ajungînd la clientă, nu-mi mai puteam stăpîni

plînsul. „Spurcăciune mică, făcea el, vezi să nu-ţi dau eu una acuş ca să ai de ce plînge !..." Venea în spatele meu ducînd deasupra capului gheridonul. Mai întîi n-am nimerit uşa. Servitoare se iţeau curioase pe la uşi... Eu răgeam ca un viţel... O făceam într-adins ! Vroiam să turbeze de furie ! un scandal în toată legea ! În sfîrşit găsim soneria pe care o căutam. Ne primeşte menajera. Îi e milă de mine. Stăpîna se iveşte şi ea, foşnindu-şi volanele : „O, ce copil uricios şi obraznic ! Îl supără pe tata !" El nu mai ştie unde să se ascundă de ruşine. S-ar fi băgat într-un sertar. Clienta vrea să mă consoleze. Toarnă un păhăruţ de coniac tatei. Şi-i zice : „Te rog, lustruieşte-mi măsuţa ! Cu ploaia de afară, mi-e frică să nu se păteze..." Menajera îi dă o cîrpă. El se pune pe treabă. Doamna îmi oferă o bomboană. O urmez în camera ei. Vine şi menajera. Clienta se lasă într-o rînă printre dantele. Îşi ridică brusc haina de casă şi-mi arată coapsele uriaşe, dosul şi un muşuroi sălbatic împăroşat... se mîngîie cu degetele, şi-l înmoaie...

„Ia priveşte aici, puişor !... Vino, drăguţule !... Pupă aici !" Mă invita cu o voce foarte dulce... nu mi se vorbise niciodată aşa...

Servitoarea nu se mai putea ţine de rîs. Asta m-a împiedicat să mă apropii. Am fugit în bucătărie. Nu mai plîngeam. Tata primi un bacşiş. Nu îndrăznea să-l bage în buzunar, stătea şi se uita la el. Servitoarea tot mai rîdea : „Ei, ce-i ? Nu-l vrei ?" îi făcea. El a ţîşnit pe scară. Uitase de mine, alergam după el pe stradă : „Tată ! Tată !" abia în Place des Ternes l-am ajuns. Ne-am aşezat. Era frig. Nu mă săruta el prea des. Mă strîngea doar de mînă.

„Da, fiule !... Da, fiule !..." repeta aşa ca pentru el... privind fix înaintea lui. Avea suflet în fond. Şi eu aveam. Dar viaţa nu e o problemă de suflet. Ne-am întors direct în **rue de Babylone.**

Tata era foarte circumspect cu jocurile imaginaţiei. Vorbea singur prin colţuri. Se ferea să se lase în voia lor... Dar în sine probabil că fierbea...

Se născuse la Havre. Ştia totul despre corăbii. Un nume îi venea adesea în minte, cel al căpitanului Dirouane care comanda nava „Ville de Troia". L-a văzut plecînd cu ea, luînd-o din loc din bazinul **la Barre**. De întors nu se mai întorsese niciodată. Se pierduse cu bunuri şi suflete în largul Floridei. „O magnifică navă cu trei catarge !"

Un alt nume, „Gondriolan", o navă norvegiană supraîncărcată care desfundase o ecluză... Povestea despre eroarea manevrei de ancorare... Oripilat chiar după douăzeci de ani... Indignat... Apoi se retrăgea într-un colţ. Să-şi rumege, a cita oară, gîndurile.

Fratele lui, Antoine, era cu totul altceva. Îşi retezase cu brutalitate toate avînturile spre hoinăreală, într-un fel cu adevărat eroic. Se născuse şi el aproape de Marele Semafor... Cînd tatăl lor, profesorul de retorică, muri, el se grăbi să intre la „Măsuri şi greutăţi", un loc cu adevărat stabil. Ca să fie şi mai sigur se însură chiar cu o domnişoară de la „Statistică". Dar tot îl mai chinuia dorul depărtărilor... Tot mai simţea vîntul în nări, încă nu se ghemuise destul, deşi se făcea din ce în ce mai mic.

Venea de Anul Nou cu nevastă-sa să ne vadă. Făceau atîtea economii, mîncau atît de prost, nu vorbeau niciodată cu nimeni, că în ziua în care a murit, moartea lor fu o surpriză, în cartier nu mai găseai unul care să-şi aducă aminte de ei. Au sfîrşit francmasonii, el de un cancer, ea de abstinenţă. Am mai întîlnit-o pe nevastă-sa, Blanche, la Butte-Chaumont.

Acolo îşi petreceau întotdeauna vacanţele. Le-au trebuit totuşi patruzeci de ani de viaţă în comun, ca să se sinucidă.

Sora tatei, mătuşa Hélène, nu le semăna. Ea şi-a luat zborul cu tot vîntul în pînze. A ajuns hoinărind pînă în Rusia. La Saint-Petersburg făcea trotuarul. La un moment dat avea totul, trăsură, trei sănii, un sat numai pentru ea, botezat cu numele ei. A venit în două rînduri în Pasaj să ne vadă, înţolită, superbă ca o prinţesă fericită, ce mai calea-valea. A sfîrşit tragic, împuşcată de un ofiţer. Nu putea rezista ispitei. Era toată numai hoit, dorinţă, muzică. Pe tata îl apucau pandaliile numai cînd se gîndea la ea. Mama, auzind de moartea ei, a conchis : „Oribil sfîrşit ! Dar aşa sfîrşeşte o egoistă !"

Îl mai aveam şi pe unchiul Arthur, nici el un model ! Voluptăţile cărnii îl luaseră şi pe el înainte. Dar tata simţea pentru el un fel de atracţie, o slăbiciune. A trăit ca un adevărat boem, în marginea societăţii, într-o chiţimie, în concubinaj cu o chelnăriţă. Ea lucra într-un restaurant, vizavi de Şcoala Militară. Datorită ei, să spun cinstit, mînca pe săturate. Era un petrecăreţ cu bărbuţă, pantalon velur, pantofi ascuţiţi, ţigaretă. Nu-i păsa. Se dădea în vînt după cuceriri. Se îmbolnăvea adesea şi foarte grav, mai ales cînd venea vremea să plătească chiria. Zăcea opt zile cu muierile pe lîngă el. Mergeam uneori în cîte o duminică să-l vedem, dar nu se purta cum trebuie, mai ales cu mama. O lua în rîs. Asta îl scotea din sărite pe tata. Ieşind îl trimitea la toţi dracii. Se jura că n-o să mai dea pe acolo.

„Zău şi Arthur ăsta. ce mitocan !..." Şi totuşi mai veneam. Sub o ferăstruică, pe o planşetă uriaşă, desena yachturi înspumate, genul lui, înconjurate de pescăruşi... Din cînd în cînd se mai îndemna pentru cîte un catalog de expoziţie, dar avea atît de multe datorii că-i pierea tot cheful. Vesel era numai cînd nu făcea nimic.

Din apropiere se auzeau trompetele cavaleriei. Arthur ştia pe de rost toate cîntecele. Relua fiecare refren. Şi mai inventa şi altele, pipărate. Buna mea mamă făcea numai oh ! oh ! Tata era indignat din pricina vîrstei mele prea fragede.

Dar cel mai neisprăvit din familie era desigur unchiul Rodolphe, şi smintit de-a binelea. Surîdea uşor cînd îi vorbeai. De răspuns îşi răspundea numai lui. Şi aşa ore întregi. Nu vroia să trăiască decît la aer. N-a vrut să audă niciodată de magazin, birou, pază nici de zi, nici de noapte. Prefera să mănînce afară pe o bancă. N-avea încredere în locurile închise. Trebuia să-i fi fost tare foame ca să dea pe la noi. Trecea mai ales seara. Şi asta din pricină că îndurase prea multe eşecuri.

Hamalicul pe care-l făcea prin gări era o meserie de antrenament. A practicat-o mai mult de douăzeci de ani. El ţinea legătura cu „Urbanele", a alergat cît a putut toată viaţa ca un iepure după trăsuri şi bagaje. Sfîrşitul vacanţelor era punctul lui de vîrf. Munca asta îi trezea

şi pofta de mîncare, dar mai ales setea... Se împăca bine cu vizitiii. La masă era întotdeauna vesel. Se ridica ţinînd paharul în mînă, ciocnea şi începea să cînte... Se oprea la jumătate... Îl umfla rîsul fără motiv şi-şi murdărea şervetul...

Îl duceam acasă. Dar din rîs nu se mai oprea. Locuia în **rue Lepic** la **„Rendez-vous du Puy-de Dôme"**, într-o cămăruţă care dădea cu ferestrele înspre curte. Înăuntru, nici tu masă, nici tu pat, tot calabalîcul era întins pe jos. În vremea Expoziţiei făcea pe Trubadurul. Îşi prezenta numărul la „Vieux Paris", pe chei, în faţa bodegilor de mucava. Fustanela era făcută din trenţe de toate culorile. „Intraţi să vedeţi **Evul mediu** !" se-ncălzea răcnind şi bătîndu-şi talpa de pămînt. Seara cînd venea la cină, aşa impopoţonat ca de carnaval, mama îi făcea o buiotă. Îi era mereu frig la picioare. Dar pînă la urmă tot el a complicat lucrurile pentru că s-a apucat să trăiască cu o „saltimbancă", Rosine, care aduna lumea la cealaltă poartă, ţinîndu-se de scamatorii, într-o baracă de hîrtie pictată. O nenorocită care-şi scuipa plămînii. N-a durat nici trei luni. A murit chiar în camera lui de la „Rendez-vous". N-a vrut să se despartă de ea. Venea în fiecare seară şi se culca lîngă ea. A închis uşa. Numai mirosul de hoit i-a făcut pe oameni să bage de seamă. Şi el s-a înfuriat. Nu înţelegea că lucrurile sînt pieritoare. Au îngropat-o cu forţa. Vroia s-o ducă el însuşi pe o „chingă" pînă la Pantin.

În sfîrşit, şi-a reluat slujba în faţa Esplanadei, mama era indignată : „Îmbrăcat atît de subţire, pe un frig ca ăsta, crimă curată, zău aşa !". Singurul lucru care-o necăjea pe mama era că nu-şi punea pardesiul. Avea unul de la tata. Mă trimiteau pe mine să văd, pentru că nu aveam încă vîrsta şi puteam trece fără să plătesc. Era acolo, după gard, în costumul lui de trubadur. Surîdea din nou, Rodolphe „Bună ziua, îmi zicea, bună ziua, nepoate !... Ia zi, o vezi pe Rosine a mea ?...". Şi-mi arăta cu mîna un punct, undeva dincolo de Sena, în cîmp... în ceaţă... „O vezi ?". Îi ziceam „da". Nu-l contraziam. Pe ai mei îi linişteam. Vesel, nevoie mare, Rodolphe !

Prin 1913, cam pe la sfîrşitul anului a plecat cu un circ. N-am mai aflat ce s-a întîmplat cu el. Nu l-am mai revăzut niciodată.

Am părăsit **rue de Babylone** ca să deschidem o prăvălie, să ne mai încercăm norocul o dată, în Passage des Bérésinas, între Bursă şi Bulevarde. Locuiam deasupra, un apartament etajat, trei camere legate între ele printr-o scară-tirbuşon. Mama, şonticăind, urca şi cobora necontenit. Ta ! Pa ! Tam ! Se agăţa de balustradă. Tata auzind-o se crispa. Era şi aşa destul de nervos din cauza orelor care parcă nu mai treceau. Se uita tot timpul la ceas. Şi peste toate şi mama cu piciorul ei, turba tata din te miri ce.

Sus, ultima odaie, spînzurată deasupra prăvăliei, în aer adică, închisă cu bare de frica hoţilor şi a pisicilor. Era camera mea şi tot aici tata desena după ce se întorcea de la comisioane. Îşi migălea acuarelele şi cînd termina se făcea că pleacă, vroia să mă prindă frecîndu-mă... Se oprea pe scară. Numai că eu eram mai viclean decît el. Nu m-a surprins decît o singură dată. Găsea oricum motiv să-mi tragă cîte o chelfăneală. Între noi doi era o veşnică bătălie. Pînă la urmă îi ceream iertare că fusesem obraznic... Aşa, de comedie, pentru că nu era adevărat.

El era cel care întotdeauna avea ceva de obiectat. După ce mă bătea, rămînea un timp contemplînd prin grilaj stelele, aerul, luna, noaptea de deasupra capului. Era turnul lui de observaţie. Ştiam. Comanda Atlanticul.

Dacă mama îl întrerupea şi-l chema jos, începea să înjure. Se ciocneau unul de altul în întuneric, în casa strîmtă a scării, între primul şi al doilea etaj. Încasa şi ea o bătaie şi o cascadă de înjurături. Ta ! Ga ! Dam ! — Ta ! Ga ! Dam ! scîncind din cauza loviturilor cobora pînă la subsol să-şi aranjeze marfa. „M-am săturat de atîta pisălogeală ! Ce, am omorît pe tata ?" Întrebarea urlată zguduia şandramaua. Se înfunda în bucătăria strîmtă să dea pe gît un pahar de vin roşu. Noi nu mai suflam. Avea linişte după pofta inimii.

În timpul zilei stăteam cu bunica, ea mă învăţa să citesc. Nici ea nu prea ştia, învăţase şi ea tîrziu cînd avea copii mari. Nu pot spune că era tandră şi afectuoasă, dar vorbea puţin şi asta era un cîştig enorm ; şi nici nu-mi aduc aminte să mă fi pălmuit vreodată. Îl ura pe tata. Nu-l putea suferi, cu studiile lui, cu marile lui scrupule, cu furia împotriva tîlharilor şi toată tamburinada lui de pisălog. Fiică-sa era o imbecilă că se măritase cu un asemenea idiot care cîştiga şaptezeci de franci pe lună la Asigurări. Cît despre mucea de mine, nu prea ştia ce să creadă, mă studia încă. Era o femeie de caracter.

În Pasaj ea ne-a ajutat cît a putut cu ceea ce-i mai rămăsese din negoţul ei de haine vechi. Nu aprindeam decît o vitrină, singura pe care o puteam aranja. Mergea greu cu bibelourile, marfă care îmbătrîneşte prost, marfă soioasă, să nu dai o ceapă degerată, nu scăpai de sărăcie cu ea. Nu rezistam decît strîngîndu-ne de la toate... mîncînd tăiţeii şi punînd amanet cerceii mamei la fiecare sfîrşit de lună... Ciorba noastră cea de toate zilele nu se ţinea decît într-o aţă...

Mai făceam ceva bani cu reparaţiile. Le angajam la orice preţ, mai ieftin decît oriunde. Le livram la orice oră. Pentru patruzeci de cenţi beneficiu băteam parcul Saint-Maure, dus şi întors.

„Pentru cei vrednici, nimic nu-i prea greu !" remarca mama în glumă. Tăria ei era optimismul. Şi totuşi doamna Héronde ajunsese prea de tot cu întîrzierile. De fiecare dată cînd trebuia s-o aşteptăm eram pe punctul de-a crăpa cu toţii. De la ora cinci, de cînd se întorcea de la birou, pe tata îl apuca tremuriciul de teamă, nu mai lăsa ceasul din mînă.

„Ce ţi-am spus eu de-atîtea ori, Clémence ?... Dacă o jefuiesc hoţii pe femeia asta, ce ne facem ?... Bărbatu-său e în stare să vîndă totul !... Nu se mai dă dus de la bordel, ştiu eu ce spun !... E clar ca lumina zilei !"

Urca la etajul trei. Şi de acolo de sus continua să urle. Apoi se repezea din nou în prăvălie. În ceea ce priveşte şandramaua noastră, ea semăna cu un acordeon. Amplifica totul de sus în jos.

Alergam s-o pîndesc pe doamna Héronde pînă în rue des Pyramides. Dacă n-o zăream apropiindu-se cu bocceaua ei mai mare decît ea, mă întorceam în galop tremurînd din tot corpul. Și iar o luam la goană. În sfîrșit, ajunși la capătul puterilor, siguri de-acum că se pierduse cu suflet și cu bagaj, dădeam peste ea în rue Thérèse, abia suflînd în vîrtejul de lemn, cocîrjată sub greutatea pachetului. O trăgeam pînă-n Pasaj. În prăvălie se prăbușea. Mama mulțumea lui Dumnezeu. Tata nu voia să fie de față. Urca în odăiță, zornăindu-și ceasul la fiecare pas, încerca să prindă curaj. Își pregătea altă panică și „potopul" care n-avea să-n-tîrzie... Se antrena...

Dar la familia Pinaise ne-am ars ! M-am dus cu mama să-i prezentăm un set de ghipură, un cadou de nuntă. Stăteau într-un palat vizavi de Pont Solférino... Îmi aduc aminte de ceea ce m-a uimit pe loc... Vasele de porțelan, atît de înalte, atît de largi, că te puteai ascunde în ele. Răspîndite peste tot. Erau foarte bogați oamenii aceia. Ne-au invitat în salon. Erau de față frumoasa doamnă Pinaise și soțul ei... ne așteptau. Ne-au primit cu multă amabilitate. Mama își desface pe loc bazarul în fața lor... direct pe covor. În genunchi, e mai comod. Răgușește vorbind, speră să dea lovitura. Dar ei o tărăgănează, nu se hotărăsc, fac mutre și mofturi.

Într-un capot plin de funde, doamna Pinaise se lasă nonșalant pe un divan. El mă trece pe la spate, îmi dă cîteva palme prietenoase, mă mîngîie... Mama pe jos, se dă de ceasul morții, apucă, flutură marfa. De efort i se desface cocul, sudoarea-i năclăiește fața. Te ia frica, dacă o vezi ! Abia-și mai trage sufletul ! se agită ca seoasă din minți, își ridică ciorapul, îi cade cocul... peste ochi.

Doamna Pinaise se apropie din nou. Se distrează, agasîndu-mă, amîndoi. Mama vorbește întruna. La nimic nu folosesc flendurile ei. Sînt gata să fac pe mine. O străfulgerare, am văzut-o pe doamna Pinaise. A furat o batistă. A ascuns-o între sîni. „Vă felicit, doamnă ! aveți un copil tare drăguț !..."

Jucau o comedie, nu aveau nevoie de nimic de fapt. Am împachetat repede totul la loc. Mama e numai o apă și totuși surîde. Nu vrea să supere pe nimeni... „Altădată, poate !... se scuză ea politicos. Sînt dezolată că nu v-a plăcut nimic !...".

În stradă, în fața porții, m-a întrebat șușotind dacă am văzut-o furînd batista și băgînd-o în corset. Am răspuns că nu.

„Tata o să se-mbolnăvească de supărare! E o batistă «în garanție», pe care trebuie s-o dăm înapoi! «ajur valencian!». E de la familia Grégués ! Nu e a noastră ! Ce crezi ? Dacă i-aș fi cerut-o înapoi, o pierdeam de clientă!... și odată cu ea pe toate prietenele ei!... Ce scandal ar fi ieșit!...". „Clémence, tu-mi ascunzi ceva! Se vede după ochi! Ești verde la față și descompusă! Comisioanele au să te omoare!...".

Au fost primele cuvinte cu care ne-a întîmpinat tata.

Ca să nu piardă ceasul din ochi îl agățase în bucătărie deasupra tăițeilor. Se uita la mama... „Te-ai îngălbenit de-a binelea, Clémence". Îl bătea gîndul să termine cu ouăle, tocana, pastele... Să termine cu oboseala și cu viitorul. Nu-i mai trebuia nimic.

„Mă duc să pregătesc ceva de mîncare" propune ea. Dar el nu mai vrea s-o vadă atingîndu-se de nimic... O scîrbă și mai mare îl apuca numai văzînd-o forfăind prin mîncare... „Ai mîinile murdare! Ia uită-te la tine! Ești ruptă de oboseală!". Ea punea masa. Scăpa o farfurie. El se repezea s-o ajute. Dar în șandramaua noastră era atît de strîmt că te loveai de toate. Masa se clătina, scaunele începeau să joace. Totul era vraiște. Se ciocneau unul de altul. Se ridicau plini de cucuie. Și iar începeam să ne halim prazul în ulei. Era momentul mărturisirilor...

„Și zi așa, biata de tine, n-ai vîndut nimic?... Toată osteneala a fost așa de florile părului?...".

Ce mai suspina, săracul. I se făcea milă. Ne prevedea un viitor de căcat, era ferm convins că nu aveam cum să mai scăpăm...

Ea îi spune atunci totul dintr-o suflare... Că i se furase o batistă... și împrejurările...

„Cum ? Nu înțelegea. Și n-ai strigat : săriți, hoții? te-ai lăsat astfel jefuită! rodul muncii noastre?!". Nu-și mai încăpea în piele atît era de furios... Vestonul îi plesnea pe la încheieturi... „Îngrozitor!" vocifera. Mama continua să schiaune un fel de scuze... El nu mai ascultă. Înșfăcă un cuțit și-l împlîntă în farfurie, fundul plesnește, zeama tăițeilor se prelinge peste tot. „Nu! Nu! Nu mai pot!". Se plimbă, se zbuciumă, apucă bufetul Henri III. Îl scutură ca pe un prun... O avalanșă de farfurii...

Doamna Méhon, corsetiera, cea cu prăvălia vizavi de noi, se apropie de fereastră ca să se distreze în voie. Dușmanca noastră cea mai înverșunată, ne urăște de cînd știu. Familia Perouquière, buchiniștii, cu prăvălia lor la două case mai sus de-a noastră, deschid fără să se sinchisească fereastra. Stau cu coatele în vitrină. Mama o s-o încaseze, asta-i sigur. Din partea mea, nici o preferință. Cînd e vorba de scandaluri și inepții sînt amîndoi la fel. Ea lovește mai puțin tare, dar mai des. Care mi-ar place mai mult să fie ucis? Tot tata cred.

Nu mă lăsau să mă uit. „Urcă în camera ta, măgarule, du-te la culcare! Fă-ți rugăciunea!...".

Rage, se învinețește, explodează, o să dărîme bucătăria... Dacă-i scoate și cuiele, nu mai rămîne nimic... Se duce dracului tinicheaua... pocnește... sar așchii... răsună. Mama în genunchi imploră iertarea cerului... El răstoarnă cu o singură lovitură de picior masa peste ea... „Fugi, Ferdinand!" mai are timp să strige. Eu țîșnesc ca ars, trec printr-o cascadă de pahare și cioburi... Răstoarnă pianul, lăsat în gaj de o clientă... Și-a pierdut mințile. Dă cu călcîiul în claviatură... care se face țăndări... Și apoi vine rîndul mamii s-o încaseze... O aud urlînd din camera mea...

„Auguste, lasă-mă, lasă-mă!..." și apoi niște bufnituri scurte...

Cobor un pic să văd... O tîrîie pe scări. Ea se agață. Îl apucă de gît. Asta o salvează. El îi dă un brînci de se duce de-a berbeleacul... săltînd de la un etaj la altul... ajunsă jos, se ridică... El o șterge prin magazin... Iese la plimbare... Ea se pune pe picioare... urcă în bucătărie. În păr are sînge. Se spală la chivetă... Plînge... Se sufocă... Mătură toată casa... Cînd se întîmplă din astea, el se întoarce tîrziu... E din nou liniște...

Bunica își dădea seama că aveam și eu nevoie de distracții, că nu era sănătos să stau tot timpul în prăvălie. Și-i era și silă să-l tot audă pe tata urlîndu-și inepțiile. Așa s-a făcut că mi-a cumpărat un cățel, să am cu ce mă juca așteptînd clienții. Vroiam să mă port cu el cum se purta tata cu mine. Cînd rămîneam singur îi înfundam strașnice lovituri de picioare. Se ascundea gemînd pe sub mobilă. Se culca și-și cerea iertare. Făcea ca mine, exact.

Dar nu-mi plăcea să-l bat, parcă tot mai mult aș fi vrut să-l iau în brațe. În cele din urmă îl mîngîiam. Și atunci își scotea și el puța lui de cîine. Venea cu noi peste tot, chiar și la cinema, la „Robert Houdin", la matineu. Tot bunica plătea. Vedeam filmul de trei ori la rînd. Toate locurile aveau același preț, un frac, liniște sută la sută, fără fraze, fără muzică, fără litere, numai uruitul aparatului de proiecție. Ne duceam des, eram obosiți de toate numai de dormit și de visat nu. Ne duceam de cîte ori rula „Călătorie pe lună"... Îl știam pe de rost.

Adesea nu eram decît noi în sala cea mare, în primul rînd. La sfîrșit, plasatoarea ne făcea semn să evacuăm sala. Tot eu îi trezeam pe bunica și cîinele. Ne furișam prin mulțime, pe bulevarde, o tăiam prin gloată. Întîrziam de fiecare dată. Ajungeam cu sufletul la gură.

„Îți place?" mă întreba Carolina. Nu răspundeam, nu-mi plăceau întrebările intime. „Copilul ăsta e foarte închis" pretindeau vecinii.

În colțul Pasajului, la întoarcere, bunica îmi cumpăra de la negustoreasa cu sobița de mangal „Les Aventures Illustrée". Și tot ea mi le ascundea în chiloți, sub cele trei fuste groase. Tatii nu-i plăcea să mă vadă citind asemenea fleacuri. Pretindea chiar că te poate rătăci o asemenea lectură, că nu te pregătește pentru viață, că ar trebui mai degrabă să învăț alfabetul pe lucruri foarte serioase.

Curînd aveam să împlinesc șapte ani, aveam să merg la școală, nu trebuia să fiu zăpăcit... Curînd și ceilalți copii de prăvăliași vor merge la școală. Nu era vreme de fleacuri.

Întorcîndu-ne de la comisioane tata îmi ținea chiar mici predici despre seriozitatea în viață. Numai palmele totuși nu ajungeau.

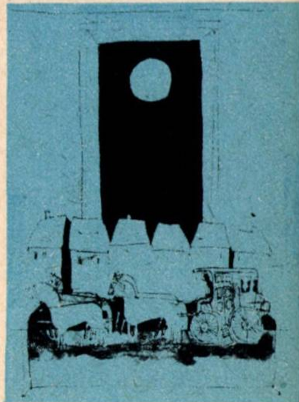
Tata, bănuind că voi deveni hoț, urla ca-ntr-un trombon. Golisem într-o zi împreună cu Tom zaharnița. Nu putea uita. Și mai aveam un păcat, eram mereu murdar la fund, nu mă ștergeam ca lumea, n-aveam timp, aveam o scuză, eram mereu foarte grăbiți... Mă ștergeam pe fugă, eram mereu cu o palmă restantă... Pe care mă grăbeam s-o evit... Lăsam ușa closetului deschisă ca să-i aud venind... Făceam caca precum o pasăre între două furtuni.

Țîșneam la celălalt etaj, nu mă mai găseau... Țurțurii se adunau la fund cu săptămînile. Îmi dădeam seama de duhoare și mă depărtam de oameni.

„E murdar ca un porc! Nu are nici un pic de respect pentru el. Nimic nu va cîștiga în viață! Toți patronii îi vor face vînt!...". Așa-mi vedea el viitorul, cu căcat în două.

„Pute!... Toată viața o să-l ducem în circă!...".

Tata vedea negru, vedea departe. Întărea totul pe latinește! „Sana... corpore sano...". Mama nu prea știa ce să răspundă.

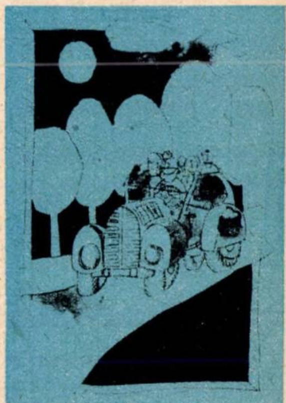
Un pic mai departe de noi în Pasaj era o familie de legători. Copiii lor nu ieșeau niciodată din casă. Mama lor, o baroană, de Caravals, așa se chema, nu vroia cu nici un preț ca plozii ei să învețe porcării.

Se jucau împreună tot anul în spatele ferestrelor, băgîndu-și nasul în gură și amîndouă mîinile deodată. În obraji, galbeni ca andivele.

O dată pe an doamna Caravals pleca singură în vacanță la verii ei din Périgord. Povestea cui vroia s-o asculte că rudele ei o așteptau la gară cu trăsura cu patru cai „hors concours". Treceau cu toții peste moșii nesfîrșite... pe drumul ce ducea la castel țăranii veneau în fugă să-ngenuncheze în fața lor... așa povestea...

Într-un an și-a dus și copiii. S-a întors singură, iarna, mult mai tîrziu ca de obicei, purtînd un doliu imens. Nu i se mai vedea fața de sub văluri. N-a explicat nimic. A urcat și s-a culcat. N-a mai vorbit cu nimeni.

Pentru copiii ei care nu ieșiseră niciodată din casă, schimbarea a fost fatală. Muriseră la aer!... O asemenea catastrofă a pus pe gînduri pe toată lumea. Din **rue Thérèse** pînă-n **Place Gaillon** nu s-a mai vorbit decît de oxigen... mai mult de o lună...

Noi însă aveam prilejul să mergem adesea la țară. Unchiul Edouard, fratele mamei, nu vroia decît să ne facă plăcere. El ne propunea excursii. Tata nu le accepta niciodată. El nu vroia să datoreze nimănui nimic, ăsta era principiul lui.

Era un modern unchiul Edouard, se ajunsese cu mecanica. Mai întîi că era foarte priceput, putea face orice cu mîna lui. Nu era un cheltuitor, nu ne-ar fi îndemnat el la risipă, dar oricum fiecare ieșire costa vrînd nevrînd, destul de scump. „Cinci franci, cum zicea mama, se topesc văzînd cu ochii, numai cît ai scos capul afară!".

Trista istorie a familiei Caravals emoționase Pasajul atît de profund că trebuiau luate măsuri. Brusc s-a descoperit că toată lumea era

„palidă". Între prăvălii și magazine se schimbau sfaturi. Nu se mai gîndeau decît la microbi și la dezastrele infecției. Plozii au simțit din plin pe pielea lor, atenția înduioșată a familiei. Obligați, cum au fost, să dea pe gît porții de ulei de pește în doze mărite, întețite, în bomboane și sticluțe. La drept vorbind nici nu era cine știe ce... Numai că le făcea greață. Și mai verzui ca de obicei, nu se mai țineau pe picioare, untura le tăia orice poftă de mîncare. Pasajul, vă spun cinstit, era o cloacă fără seamăn, unde puteai crăpa încet dar sigur între urina căteilor, balegă, scuipat și miros de gaz. Mai ceva decît într-o închisoare. În vitrine, jos, atît de puțin soare ajungea, că o luminare ar fi fost de ajuns să-l eclipseze. Toată lumea începu să se sufoce. Pasajul devenea conștient de propria lui axfixie!... Nu se mai vorbea decît despre viața la țară, de munți și de alte multe și mari minunății... Edouard s-a oferit din nou într-o duminică să ne ducă la plimbare pînă la Fontainbleu. În sfîrșit, tata s-a lăsat convins. El ne-a pregătit hainele și merindea.

Primul triciclu al lui Edouard era un monocilindru, bondoc ca un obuzier cu jumătate de cupeu în față.

Ne-am sculat duminică și mai de dimineață decît de obicei. M-au șters bine la fund. Am așteptat o oră la punctul de întîlnire din **rue Gaillon** să sosească drăcovenia. Nu era chiar atît de simplu s-o pornești. Au trebuit șase să împingă la ea cam de pe la Porte Bineau. I-au umplut rezervoarele. Jiclorul curgea pe toate părțile... Volanul sughița. De undeva dinăuntru se auzeau niște bubuituri care-ți băgau frica în oase. Au fost puse pe seama voleului, a curelei de transmisie... Ne-am înhămat la ea cîte trei, cîte șase... În sfîrșit, o detunătură ne asurzi... Motorul începe să se învîrtă. A mai luat foc de vreo două ori... L-am stins rapid. Unchiul a zis: „Urcați, doamnelor! Cred că s-a încălzit destul! Putem pleca la drum!...". Dar ca să stai acolo sus îți trebuia ceva curaj... Lumea se foia roată-mprejur. Băgați unul în altul, Carolina, mama și cu mine, atît de împopoțonați, atît de înțoliți, opintiți în boarfe și bagaje că numai limba-n gură o mai mișcam. Înainte de-a pleca încasasem o chelfăneală, așa, numai ca să nu cred că totul mi-e permis.

Tricarul se cabra, apoi cădea în bot... și se mai tîrîia preț de două, trei zgîlțîituri... Pocnea, sughița, de te lua frica... Lumea îngrozită se dădea înapoi... Gata, s-a zis cu ea, așa credeau... Dar pîrdalnica urca pe **rue Réaumur,** zdruncinîndu-se din toate încheieturile. Tata închiriase o bicicletă... Profita de urcuș ca să ne mai facă vînt din spate. Cea mai mică oprire ne-ar fi lăsat definitiv în drum. Trebuia să ne împingă din toate puterile... În **Square du Temple** am făcut popas. Apoi am plecat în trombă. Din mers, unchiul turna ulei direct din sticlă printre biele, lanț și tot bazarul. Firește că șiroia ca un pachebot. În cupeul din față criza e în toi... pe mama o doare burta. Dacă și-ar da drumul, obligîndu-ne să oprim, putea fi fatal pentru motor... s-ar ștrangula, și atît ne-ar trebui... Mama se stăpînește eroic. Unchiul călare pe monstrul lui, ca un scafandru păros, învăluit într-un vîrtej de funigei, ne implora pe deasupra volanului să ne ținem bine. Tata venea din urmă. Pedala din toate puterile ca să ne dea o mînă de ajutor. El era cel ce aduna toate piesele pe măsură ce ele se dezghiocau, pierzîndu-se pe drum, fărîme de frîne, buloane, șuruburi și chiar piese mai mari. L-auzeam înjurînd, blestemînd mult mai înverșunat decît în scandalurile pe care le făcea de obicei.

Dezastrul depindea și de pavaj... Cel de la Clignancourt a făcut să ne sară trei lanțuri... Cel de la bariera Vanves era moartea arcurilor din față. Am pierdut toate farurile și claxonul prin hîrtoapele șantierelor de la Villette... Cam pe la Picpus și Grand'route am început să pierdem atîtea că tata nu mai prididea cu strînsul și le mai lăsa și-n drum.

Îl auzeam înjurînd în urma noastră, că venise „sfîrșitul lumii", că „avea să ne apuce noaptea"!

Tom mergea înainte, curul lui ne era punct de reper. Dar oricum el avea răgaz să facă pipi pe toate. Unchiul Edouard nu numai că era indeminatec, dar știa să repare orice. Spre sfîrșitul excursiei noastre el ținea totul în mînă, mecanica toată o purta în vîrful degetelor, jongla între două zdruncinături cu piese și cilindrii, cînta în crăpături ca-ntr-o trîmbiță. Era o minune să-l vezi făcînd pe acrobatul. Numai că la un moment dat pîrdalnica s-a deșertat de tot pe drum... Și atunci ne-am lăsat pe o coastă, și împleticit ne-am dus dracului într-o groapă. Plesnea din toate încheieturile, împroșca, fornăia pe fundul mocirlei.

Tata ne ajunse din urmă urlînd... Rabla a mai sforăit o singură dată! Puah!... Și asta a fost tot! S-a dezumflat complet, păcătoasa! Umpluse cîmpia cu mirosul ei grețos de păcură. Ne-am ridicat de pe catafalc... Am cărat totul pînă la Asnière. Acolo era garajul. Tata împingînd își încorda pulpele în ciorapii lui de lînă în dungi. Doamnele de pe margine își clăteau ochii. Mîndria mamei... Trebuia să răcim motorul, aveam pentru asta o găleată din pînză extensibilă. Tricatorul nostru era oricum mai ceva decît un cărucior de negustor ambulant. Tot împingînd la el ne-am făcut hainele trențe, atîtea cîrlige și chestii ascuțite ieșeau de peste tot.

La barieră unchiul și cu tata au intrat într-o cîrciumă să bea o bere, ei mai întîi. Eu și cu doamnele complet stroflocite, abia respirînd, pe o bancă din față, ne așteptam limonada. Toată lumea era scoasă din fire. Și pînă la urmă tot eu o încasam. Furtuna se dezlănțuia în familie. Auguste ținea să-și facă mica lui criză. Căuta un pretext. Sufla din greu și mîrîia ca un buldog. Numai eu puteam să i-l servesc. Ceilalți l-ar fi trimis la plimbare. Dăduse pe gît un pahar de pernod foarte tare. Nu prea avea obiceiul, era pentru el o extravaganță... Pentru că-mi rupsesem nădragii mi-a tras o bătaie pînă la urmă. Unchiul încerca să-mpace lucrurile, ceea ce-l înfuria și mai rău pe tata.

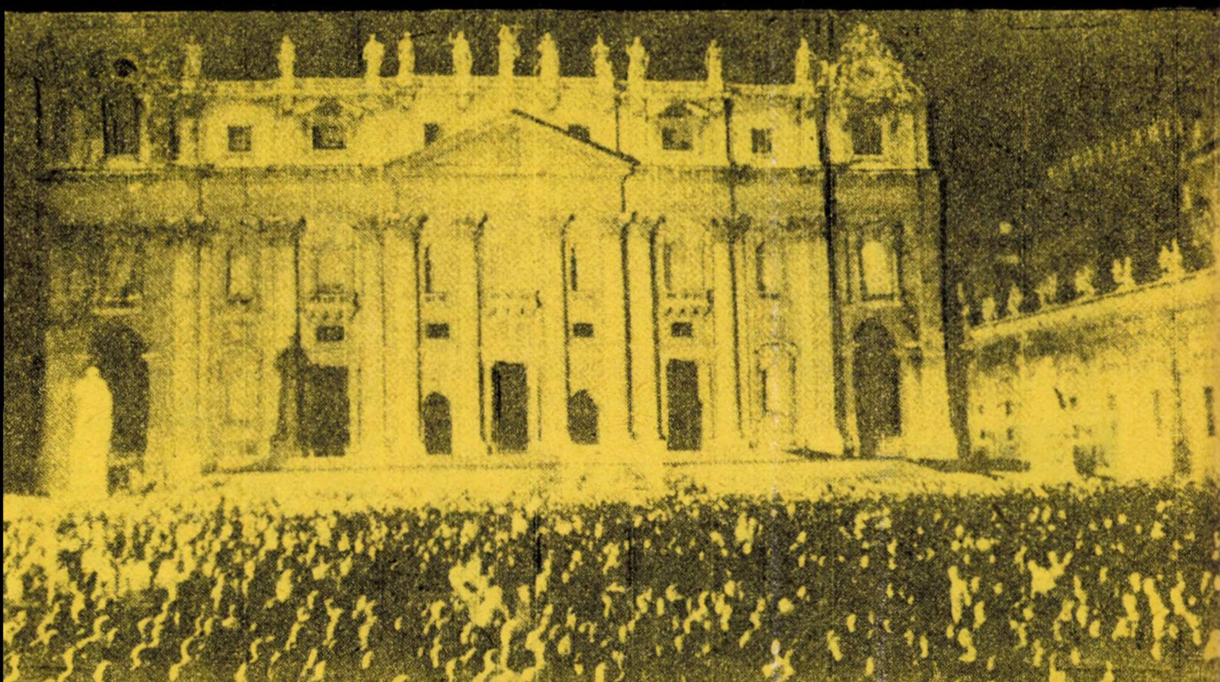
Întotdeauna cînd ne întorceam de la țară eu sufeream cele mai aspre pedepse. Pe la bariere, ca întotdeauna, multă lume. Eu urlam cît mă ținea gura, dinadins ca să-l înfurii. Atrăgeam atenția tuturor, mă rostogoleam pe sub mese. Se făcea roșu de rușine. Nu putea să sufere să fie observat. Eu aș fi vrut să crape. Plecam ca niște bășinoși, îndoiți sub spăimoasa bazaconie.

Atîtea certuri se declanșau întotdeauna la întoarcerea din excursie că unchiul vrînd, nevrînd, a renunțat.

„Aerul face bine copilului! s-a zis, dar automobilul îl enervează!...".

În românește de
Maria Ivănescu

Desene de Sabin Ștefănuță

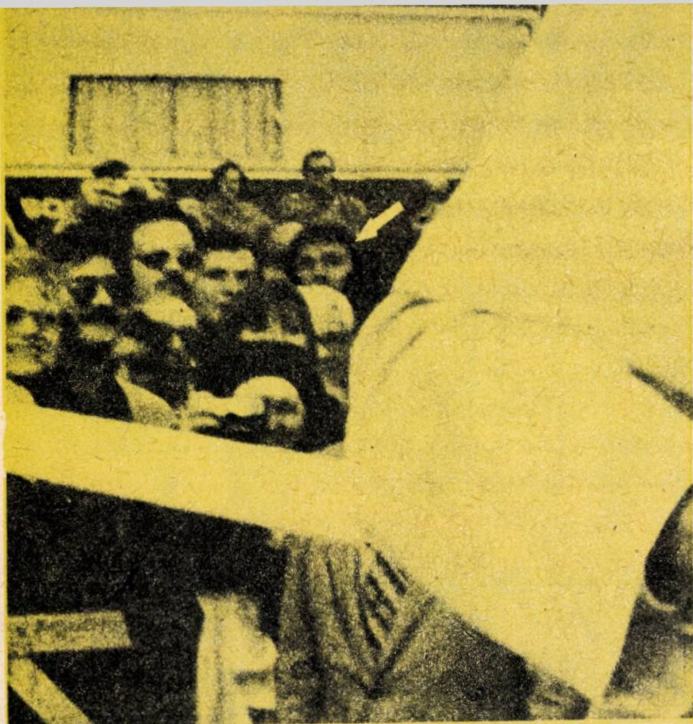
Roma, Piața Sf. Petru în după-amiaza zilei de 13 mai 1981...

Un atentat la viața papei după 455 de ani

O SUTANĂ ÎNSÎNGERATĂ

Roma, piața Sf. Petru, 13 mai 1981, după amiază...

„Popmobile", cum denumesc oamenii, dar mai ales ziariștii, mașina cu care circulă papa de la Roma, un jep decapotabil de construcție specială japoneză, aducînd foarte mult cu mașinile din seria ARO și avînd numărul de imatriculare SCV-3, își face apa-

Intre cei veniţi în Piaţa Sf. Petru se afla şi un anume Mehmet Ali Agca.

riţia în Piaţă prin poarta aşezată în faţa Basilicii Sfîntul Petru.

Este o zi de miercuri şi ca de fiecare dată în cea de a treia zi a săptămînii, papa iese în Piaţă pentru a se întîlni cu credincioşii şi turiştii aflaţi în trecere prin „oraşul etern". Protocolul este de fiecare dată acelaşi. Papa face două tururi în jurul Pieţii pentru a saluta mulţimea venită să-l vadă şi eventual să-l atingă, după care maşina se îndreaptă spre tribuna instalată în faţa coloanelor Basilicii, de unde urmează să se adreseze mulţimii.

Este 13 mai 1981, orele 17,00.

Iată-l acum pe papa efectuînd primul rond în jurul Pieţii. Mulţimea îl aclamă, întinde spre el mîinile. El se apleacă, le atinge vîrfurile degetelor în timp ce maşina înaintează cu mers constant.

Intre cei veniţi în Piaţa Sfîntul Petru se află şi un anume Mehmet Ali Agca. Acesta îl fixează pe papă din faţă, apoi îl conduce cu privirea pînă cînd, fără voia lui, suveranul pontif îi întoarce spatele, maşina depăşindu-l.

„Papmobile" îşi continuă drumul încet, uniform.

Incepe cea de a doua tură în jurul Pieţii, la capătul căreia papa urmează să urce la tribună pentru a rosti, de acolo, enciclica „Rerum Novarum", alcătuită de el însuşi, în care se referea la problemele inegalităţii sociale, la nedreapta împărţire a lumii în bogaţi şi săraci etc.

Acum papa salută mai departe mulţimea. Printre cei aflaţi în imediata apropiere a maşinii se află şi familia Bertoli din Leriana, un sat aflat la 60 km. de Roma. Cu ei se află şi micuţa Sara, fiica lor în vîrstă de numai trei ani. Este blondă, cu părul pe cît de bogat, pe atît de ciufulit. Papa se apleacă, o ia în braţe şi o sărută pe obraz. Sara este indiferentă, priveşte în altă parte, fără să fie cituşi de puţin emoţionată sau impresionată că o ridicase în braţele lui chiar papa de la Roma!

In vreme ce se desfăşura această scenă devenită de-acum tradiţională, insul cu numele Mehmet Ali Agca a scos din buzunar pistolul său de 9 mm. şi l-a ridicat deasupra capetelor celor aflaţi în faţa lui.

Cu un calm imperturbabil ia linia de ochire....

Papa o redă părinţilor ei pe micuţa Sara, aplecîndu-se mult din mijloc... Gestul îl derutează pe insul cu pistolul.

Ora 17,19...

Ali Agca apasă pe trăgaci...

Răsună două împuşcături. Sînt adresate papei, dar ele nimeresc două femei aflate în imediata apropiere a suveranului pontif. Ele sînt: Ann Odre, o americancă în vîrstă de şaizeci de ani, şi Rosa Hall, o jamaicană de numai douăzeci şi unu. Prima este rănită grav în stomac, cea de a doua uşor, în mînă...

Fetiţa Sara i-a salvat papei viaţa!

Dar e prematur să tragem concluzii!

Vine a treia împuşcătură, a patra, a cincea...

Gloanţele nimeresc în plin. Unul loveşte braţul drept al papei, altul degetul mîinii stîngi, al treilea însă pătrunde în abdomen, în regiunea ombilicului.

Papa încremeneşte pentru cîteva clipe, nevenindu-i parcă să creadă, apoi picioarele refuză să-i mai susţină corpul. Este prins puternic de braţe de secretarul său personal, părintele Stanislaw Dziwicz, şi de valetul său de cameră, Andrea Guguel.

In dreptul abdomenului papei, sutana albă se umple de sînge, o pată roşie care se lăţeşte văzînd cu ochii. Ambele mîini îi sînt năclăite de sînge.

Papa este mai departe conştient. Este susţinut mai departe pe braţe de cei doi şi de alţi cîţiva inşi din garda personală. In felul acesta ei îl apără de eventualele gloanţe care ar putea fi încă trase.

Nimeni nu ştie dacă starea papei este gravă...

Francesco Passanisi, inspectorul general al poliţiei Vati-

canului, ordonă scurt șoferului, polițist și el, să pornească de urgență spre spital prin poarta din dreapta Basilicii, unde o ambulanță specială este gata de pornit în cursă.

Pînă în acest moment nimeni din cei prezenți în Piață nu a realizat ce anume s-a întîmplat, în afara celor din imediata apropiere a papei, bine-nțeles. Prima care și-a dat seama de cele întîmplate a fost Letizia, o călugăriță, franciscană de la mănăstirea Grotta Sarrata, care se găsea în apropierea lui Ali Agca.

— Arestați-l ! El a tras, arestați-l ! strigă Letizia.

Strigătul ei avu efectul unui trăznet. În cîteva clipe Piața Sfîntul Petru este animată de o vie emoție :

— S-a tras asupra papei ! S-a tras asupra papei ! erau cuvintele care zburau acum peste întinsa Piață. Acestea erau, de altfel, și cuvintele care au început să facă ocolul pămîntului.

În dreptul porții de bronz cîțiva carabinieri reușesc să-l prindă pe Mehmet Ali Agca, ferindu-l de mulțimea dezlănțuită, capabilă să-l linșeze...

În ambulanță fiind, papa murmura din ce în ce mai stins : „Perche l'hanno fatto ! Perchè l'hanno fatto ? — de ce au făcut-o ?

Nimeni nu știe însă de ce au făcut-o...

Ambulanța gonește spre Spitalul Gemelli...

Ore de așteptare încordată

Mulțimea nu părăsește spațiul Pieții. Dimpotrivă, continuă să vină și alți oameni care aflaseră între timp de atentat. O fi grav ? O să scape ? Dar dacă a murit în drum spre spital ? iată semnele de întrebare care planau deasupra marii Piețe din Roma.

Clipele de înfrigurare, de încordată așteptare se prelungesc, se prelungesc.

Papa o ridică în brațe pe micuța Sara Bertoli (sus) ● Un prim-plan cu Sara Bertoli, „fetița care a salvat viața papei". (jos)

Nici un comunicat, nici o veste...

La Spitalul Gemelli o echipă de remarcabili chirurgi italieni condusă de dr. Francesco Cruciti, cărora li s-au adăugat alți doi eminenți chirurgi, unul din Franța, celălalt din Statele Unite, încep o muncă grea, de peste cinci ore...

După deschiderea cavității abdominale urmează un control amănunțit al tuturor organelor interne din regiune. Doctorii respiră ușurați : nu a fost atins nici unul din organele vitale !

După ce întreaga cavitate abdominală este tratată cu o soluție antiseptică, papei i-au fost monitorizate toate funcțiile vitale.

Mulțimea adunată în Piața Sfîntul Petru continuă să aștepte. Se lasă noaptea, dar nimeni nu părăsește Piața...

În sfîrșit, posturile de radio transmit primul comunicat oficial. La microfonul instalat în Piață textul este citit de signor Justin Rigalli, traducătorul oficial de limba engleză al Papei : „Am aflat vești bune la radio, papei nu i-a fost atins nici unul din organele vitale". În continuare el prezintă declarația doctorului Cruciti : „N-aș putea spune dacă situația este gravă și nici dacă în următoarele zile ea va evolua favorabil. În cazul însă că nu va surveni o situație de criză, în cîteva zile papa va putea să bea lichide și să mănînce alimente semisolide..."

Mulțimea răsuflă ușurată, dar adevărata ușurare se va produce abia peste cîteva zile

In această fotografie făcută de un student neozeelandez se vede clar în dreapta pistolul îndreptat spre suveranul pontif

cînd au auzit la radio vocea papei care de pe patul de spital transmitea primul și cel mai scurt mesaj al său :

— Eu l-am iertat pe fratele care a tras asupra mea...

«Nostradamus a prevăzut atentatul» ?

Ajunși aici este din nou cazul să ne oprim puțin, de data aceasta pentru a ne exprima o nedumerire. Este știut că astăzi Occidentul este acea regiune a globului în care un mare număr de oameni sînt preocupați, obsedați mai bine zis, de clarificarea... prevederilor lui Nostradamus. Unii care — zic ei — au reușit să-i dea de cap lui Nostradamus au ajuns între timp milionari...

În Occident se poartă Nostradamus și moda Elvis Presley....

Majoritatea „dezlegătorilor" nostradamusiști sînt de părere, și erau și la data atentatului, că Nostradamus a prevăzut că în luna mai 1982 va avea loc un atentat împotriva papei de la Roma. De altfel, aceiași oameni... de știință afirmă că tot Nostradamus a fost cel care a prezis și victoria „trandafirului" în Franța, trandafirul însemnînd, în traducere... aplicată, partidul socialist al președintelui Mitterrand, al cărui simbol este într-adevăr un trandafir roșu...

Să nu fi cunoscut papa previziunile atît de... științifice ale Nostradamusului ?

Să-și fi zis el că victoria socialiștilor în alegerile prezidențiale din Franța este imposibilă, și că, deci, și un atentat împotriva domniei sale este tot imposibil ?

Sau și-o fi zis că cele afirmate de Nostradamus sînt pur și simplu... apă de ploaie, vorbe bune de adormit conștiința plebei...

Eram în Italia, la Veneția, în ziua atentatului, mai apoi am urmărit de la Paris și Amsterdam tot ce a urmat și s-a scris despre atentat. Fără excepție, ziarele și revistele apărute în zilele acelea aveau titluri scrise cu litere de-o șchioapă, care glăsuiau invariabil : „Nostradamus a prevăzut atentatul !"

Și ?

Și totuși «Perche l'hanno fatto ?»

În luna noiembrie 1979, în timp ce aeronava care îl transporta pe papa Ioan Paul II într-o vizită în Turcia, survola Marea Marmara, papei i s-a adus la cunoștință faptul că la Istanbul, prima etapă a călătoriei sale în Turcia, a evadat din închisoare un asasin periculos, Mehmed Ali Agca pe nume. Papei i se mai adusese la cunoștință și faptul că numitul Mehmed Ali Agca declarase că intenționează să-l ucidă pe papa de la Roma !

Întrebat de unul din membrii escortei sale dacă nu se teme de un atentat, papa a răspuns :

— Riscurile meseriei, fiule...

Iată ce scria Mehmet Ali Agca într-o bizară scrisoare trimisă ziarului liberal „Milliyet", adică aceluiași ziar, pe al cărui director, Abdi Ipeci, Ali Agca îl împușcase nu cu mult timp în urmă : „Imperialismul din Occident se teme de preocupările Turciei și ale altor țări frățești musulmane de a crea o nouă putere politică, militară și economică și, de aceea, în acest moment istoric, îl trimit pe papa Ioan Paul II ca șef al unei cruciade sub masca religiei. Dacă această vizită nu va fi anulată, eu îl voi ucide pe papă !"

La numeroasele interogatorii luate de poliția italiană pe parcursul mai multor săptămîni, la întrebarea obsedantă „de ce ?", Ali Agca a răspuns invariabil : Am protestat împotriva imperialismului !"

De fapt, Ali Agca avea mai multe variante de a protesta împotriva imperialismului. Prima dintre ele se referea la a-

sasinarea regelui... Angliei și a președintelui Parlamentului european, dar el a trebuit să-și schimbe acest plan întrucît între timp aflase că, spre surprinderea lui, în fruntea Angliei se află o... regină și că președintele Parlamentului european este... o președintă, doamna Simone Veil !!

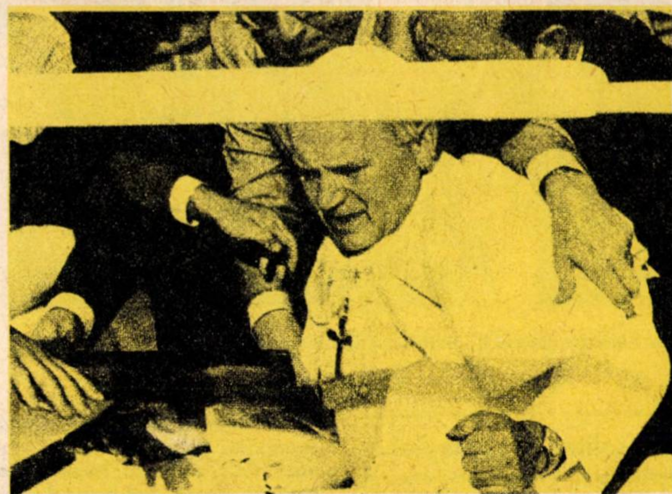
Mai intrase în calculele lui și Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, Kurt Waldheim, „reprezentantul tipic al liberalismului contemporan", dar pînă la urmă zarul a căzut pe capul papei de la Roma...

După arestare, Mehmet Ali Agca a început să debiteze verzi și uscate. Mai intîi s-a declarat membru al Organizației pentru Eliberarea Palestinei (!), motivîndu-și gestul prin dorința de a atrage atenția opiniei publice mondiale asupra situației din Orientul Mijlociu, a poporului palestinian în mod special. Mai apoi, văzînd că nu este crezut, a declarat că intenționa să ceară Organizației Națiunilor Unite crearea unui comitet internațional pentru rezolvarea problemelor legate de foamete, discriminare rasială, conflicte religioase etc. După aceea s-a autointitulat „ateist", „luptător pentru cauza islamismului", „socialist", „patriot" etc., etc...

A negat cu vehemență și încăpățînare orice legătură cu Partidul Acțiunii Naționale din Turcia, interzis de autorități în toamna anului 1980.

Se-nțelege că toate aceste declarații, această negație vehementă, mai ales, a trezit neîncrederea și suspiciunea anchetatorilor, care și-au zis că, de fapt, aceasta este pista pe care vor trebui să-și îndrepte investigațiile. Toate celelalte spuse ale lui Ali Agca nu aveau decît menirea de a canaliza eforturile poliției italiene pe o pistă falsă...

Papa este lovit în plin. Garda personală face zid în jurul lui pentru a-l apăra de alte eventuale lovituri... (sus) ● Mîinile papei sînt pătate de sînge (mijloc) ● Picioarele refuză să-i mai susțină capul... (jos)

Ali Agca imobilizat de polițiști după atentat.

Act solitar sau complet ?

A fost acest atentat eșuat opera unui singur fanatic religios sau politic, poate psihopat, sau atentatul a fost pus la cale de o organizație teroristă națională turcă sau internațională ? Iată întrebarea care-i frămînta pe oamenii puși să elucideze problemele legate de acest eveniment care a provocat consternare, indignare, dar și vie emoție în întreaga lume ?

Greu de răspuns la această întrebare.

Mandatul de arestare lansat de Parchetul din Roma preciza că Ali Agca este arestat pentru atentatul împotriva Papei Ioan Paul II, atentat „comis împreună cu persoane necunoscute" !

Cel puțin stranie această concluzie. Pe ce elemente se baza Parchetul din Roma cînd emisese acest document ? Și ce-i dădea dreptul să declare acest lucru ?

Pe nici unul și nimic. Și facem această declarație în pofida faptului că după efectuarea expertizei balistice, experții italieni au ajuns la concluzia că atentatul nu a fost realizat doar de Ali Agca, el avind cel puțin încă un complice, „un lup cenușiu", probabil. Vom vedea mai tîrziu ce este cu acest „lup cenușiu".

Ancheta efectuată de poliția italiană la Universitatea pentru străini din Roma, unde Mehmet Ali Agca fusese văzut cu cîteva zile înainte de atentat, nu a dus la nici o clarificare. Razia efectuată aici în rîndul studenților turci care studiau la această instituție de învățămînt superior, s-a desfășurat cu sprijinul direct al poliției turce, care și-a trimis reprezentanți special pentru acest caz.

Și totuși, poliția italiană declara sus și tare că este în posesia unei fotografii, publicată de altfel în presa italiană, și nu numai italiană, care-i permite să tragă concluzia că Ali Agca a avut un complice undeva, în mulțime... Fotografia cu pricina este cea în care asasinul ține pistolul îndreptat împotriva papei, deasupra capetelor mulțimii. Poliția italiană susține că a reușit să identifice pe această fotografie, în rîndul trei-patru al mulțimii un pistolet ridicat peste capetele oamenilor, cu țeava îndreptată spre papă...

Personal nu am fost în măsură să descopăr pe fotografie acest pistol... reclamat de poliția italiană.

Rămîne însă o altă posibilitate, la care pînă în momentul de față poliția nu s-a gîndit. Sau s-a gîndit, dar nu a luat-o în considerare. Și este tot una !

Dacă asupra papei a tras unul de posesorii aparatelor de filmat și fotografiat, de care era plină Piața Sfîntul Petru, inclusiv fotografia la care se referă păstrătorii ordinii publice italieni ?! Faptul n-ar fi imposibil și n-ar fi nici măcar fără precedent. Să ne amintim că în timpul vizitei generalului Charles de Gaulle, președintele Republicii Franceze, în Grecia, la 25 iulie 1963, un terorist pe nume Louis de Condé a pregătit un aparat de filmat prevăzut cu armă ! Acest aparat putea să servească atît pentru imortalizarea pe peliculă a vizitei șefului statului francez, cît și pentru a expedia cîteva gloanțe otrăvite în pieptul generalului...

De ce n-ar fi procedat astfel și complicele lui Mehmet Ali Agca... văzut de poliția italiană ?!

Pînă una alta, tînărul terorist turc era singurul răspunzător pentru atentat și risca să fie condamnat la închisoare

pe viață, pedeapsă identică cu cea în care el ar fi atentat la viața președintelui Italiei. În baza articolului 8 din Concordatul din 1920 între Italia și Sfîntul Scaun, personalitatea papei de la Roma este asimilată celei a șefului statului italian. Această prevedere a constituit de altfel și motivul pentru care partea italiană nu a putut satisface cererea de extrădare formulată de autoritățile turce imediat după arestarea lui Ali Agca. În cazul în care ar fi fost extrădat, asasinul ar fi fost impușcat în baza condamnării la moarte pronunțată în anul 1979 pentru asasinarea directorului ziarului „Milliyet".

De copii de care nu se ocupă părinții se ocupă istoria...

Așadar, cine este Ali Agca ?

„În copilărie leșina adesea și era întrucîtva ciudat", a declarat mama lui, Müzeyyen Agca, o femeie în jurul a cincizeci de ani. Ea și-a văzut ultima dată fiul în vara lui 1979, cînd acesta se afla în închisoare și cînd îi declarase că „eu lupt pentru o cauză măreață, mamă !"

De fapt cu această necesitate a luptei pentru o cauză măreață au fost îndoctrinați mulți dintre tinerii turci, atît din rîndul celor aflați în Turcia, cît și, mai ales, al celor aflați singuri sau cu familiile lor în căutare de lucru prin diferite țări ale Europei, în Germania Federală în primul rînd. „Profesor" le era Partidul Acțiunii Naționale (MHP) organizație teroristă de extremă dreaptă. Filiala lui, care acționează în R. F. Germania, poartă numele „Lupii cenușii".

Dar să revenim la Ali Agca. În anul 1978 el era student la literatură și, mai apoi, în științe economice la Universitatea din Istanbul. În timpul studenției participa și la acțiunile „Centrului ideologic al MHP".

Ce propovăduia doctrina acestui centru, deci și a „lupilor cenușii" ?

În programul centrului este stipulat negru pe alb : „Doctrina naționalistă germană este repudiată astăzi. Hitler nu a fost capabil să realizeze această doctrină și a aplicat-o greșit. Cu toate acestea, învățătura lui nu trebuie abandonată...

Democrația este o creație a evreilor..., dar democrația nu este decît începutul sfîrșitului. Și, în final, ea este cea care reprezintă cea mai bună poartă pentru pătrunderea comunismului..."

MHP și „lupii cenușii" au și o doctrină a „revoluției militare". „Pentru că o revoluție civilă nu este cu adevărat posibilă, țara ajunge la un moment dat într-o situație de haos. Venitul național scade, crește sărăcia, iar în rîndul poporului își fac loc dezorientarea și terorismul. Această periculoasă evoluție este observată de ofițerii patrioți care se hotărăsc, în cele din urmă, să preia puterea în stat".

Conform doctrinei MHP, „acțiunile sîngeroase cărora li se poate da și o coloratură religioasă sînt cele mai eficace" declara Ali Yurbasan, unul dintre fruntașii MHP.

Cam acestea erau ideile în spiritul cărora se pregătea Mehmet Ali Agca participînd la activitățile „Centrului ideologic al MHP".

Și roadele acestei pregătiri nu au încetat să se arate. Cariera lui de atentator politic a început la 1 februarie 1978 prin asasinarea lui Abdi Ipeci, directorul ziarului „Milliyet" cu orientare liberală, pe care l-a impușcat cu sînge rece, în plină amiază, în fața casei sale din Istanbul.

A fost prins, judecat și condamnat la moarte. Reușește însă să evadeze din cea mai bine păzită închisoare din Turcia cu ajutorul a 14 soldați din corpul de pază al închisorii, membri și ei ai MHP. La scurt timp după această evadare senzațională — despre care papa Ioan Paul II aflase în timp ce survola Marea Marmara, în toamna aceluiași an, Ali Agca reușește, tot cu ajutorul MHP, să treacă granița în Iran, nu însă mai înainte de a-l trimite pe lumea cealaltă pe Hayar Seyrangah, student la Istanbul, care l-ar fi denunțat pentru desfășurarea unor activități teroriste mai înainte de a-l fi asasinat pe directorul lui „Milliyet".

Este vorba doar de neglijență ?

Conform propriei mărturisiri, a bătut apoi jumătate din Europa — Elveția, Anglia, Franța, Belgia, Danemarca, R. F. Germania — precum și cîteva țări arabe, trecînd peste tot cu o artă rar întîlnită de a face să-i dispară și cea mai neînsemnată urmă.

În R. F. Germania fiind, a furat un pistol „Herstal" de calibru 9 mm., cu care avea să tragă mai tîrziu asupra papei. Vizita lui în Germania Federală a fost dovedită mai tîrziu cu acte, însă atunci cînd organele de poliție turcești au făcut cunoscut faptul că organele similare vestgermane nu au colaborat cu ele pentru prinderea lui Ali Agca, oficialități de la Bonn s-au grăbit să declare — de ce oare ? — că nu există acte care să demonstreze că Ali Agca, pe care Interpolul îl căuta cu insistență, ar fi fost în această țară !

Dar chiar a doua zi, după acest schimb de mesaje între polițiile celor două țări, s-a dovedit că turcul Ali Agca ucisese cu prilejul șederii sale în Germania Federală, doi cetățeni turci rezidenți în această țară: un ziarist de la „Reutlingen" și proprietarul unui magazin din Kemplen-Bavaria. Un martor ocular al celei de a doua crime a relatat că asasinul l-a întrebat pe proprietar : „Ai auzit de Agca ?" după care, fără să mai aștepte răspunsul, l-a ciuruit cu toate gloanțele aflate pe țeava pistolului...

Agca a fost văzut de patru ori în R. F. Germania de către gastarbeterii turci, care nu au

informat însă poliţia vestgermană, ci numai organele de poliţie de la Ankara. După comiterea atentatului împotriva papei, poliţia turcă avea să constate că poliţia din Germania Federală s-a mulţumit doar să consemneze drumul şi faptele lui Ali Agca fără a-l aresta. Dar, la un moment dat el a dispărut printre cei 2 000 000 turci care trăiesc şi muncesc în această ţară, dintre care peste 50 000 sînt membri sau simpatizanţi ai „lupilor cenuşii".

„Sperăm, declara mai tîrziu generalul Kenan Evren, şeful statului turc, la o conferinţă de presă, că unii dintre prietenii noştri europeni vor trage învăţămintele care se cuvin din această întîmplare. Noi l-am condamnat la moarte, el însă a reuşit să evadeze şi să fugă în Europa. Prietenii noştri europeni primesc astfel de oameni acordîndu-le statut de emigranţi politici. Şi iată rezultatul..."

Ce a determinat poliţia federală la o asemenea comportare faţă de un asasin clasat în primele cinci locuri pe lista de priorităţi a Interpolului? De altfel, şi comportamentul poliţiei italiene pare cel puţin bizar. Aflat la Strasbourg, în Franţa, I. Turkmen, ministrul de externe turc, declara: „Poliţia turcă a avertizat săptămîna trecută poliţia italiană că pe teritoriul său se găseşte un asasin periculos". Nota turcă a rămas fără nici un rezultat, fără nici o măsură concretă. Şi rezultatul s-a văzut.

De altfel, autorităţile turce au menţinut o strînsă legătură cu cele italiene şi după comiterea atentatului punîndu-le în gardă pe acestea din urmă despre posibilitatea organizării unei evadări a lui Ali Agca cu sprijinul unor organizaţii teroriste turce, vestgermane sau italiene.

Atitudinea autorităţilor vestgermane şi italiene este cu atît mai de neînţeles cu cît poliţiştii turci şi cei care lucrează la Interpol aveau ordin expres de a deschide focul împotriva lui Ali Agca oriunde şi în orice împrejurare s-ar afla, fără somaţie prealabilă!

Pentru poliţia vestgermană nu a constituit motiv de îngrijorare nici faptul că tînăra Charlote Klein, cu care Ali Agca se căsătorise în pripă, a fost găsită moartă la scurt timp după celebrarea căsătoriei...

Un individ cu sînge rece şi bani

Mai există însă şi o altă nedumerire legată de autorul atentatului împotriva papei Ioan Paul al II-lea: de unde avea bani Ali Agca? Şi cînd punem această întrebare nu ne gîndim la mărunţişul pentru tramvai sau îngheţată...

În timpul cît s-a aflat în Germania Federală el a reuşit să-şi facă acte false perfecte pe numele Faruk Özgün cu care a călătorit — lucru inexplicabil — şi în Tunis, ţară în care organele de poliţie nu fuseseră alertate în legătură cu cazul Agca. Două săptămîni mai tîrziu îl găsim în Insulele Baleare unde trăieşte pe picior mare. Cu puţin timp înainte de atentat el a locuit la cele mai luxoase hoteluri din Peruggia, Roma şi din alte cîteva oraşe italiene.

De unde luase banii necesari, ştiut fiind că familia lui era săracă lipită pămîntului iar el nu lucrase niciodată?

Este mai mult ca sigur că reţeaua ilegală a teroriştilor turci, care l-au ajutat să evadeze din închisoare şi apoi să fugă peste graniţă, dispunea de sume importante din care a finanţat întreaga... „croazieră" a celui care a tras asupra papei. Specialiştii sînt unanimi în a aprecia că cheltuielile zilnice necesare pentru întreţinerea unui terorist de marcă se ridică la nivelul celor cheltuite pentru un turist care călătoreşte la clasa-ntiia. Poliţia italiană apreciază că în cazul lui Ali Agca cheltuielile zilnice se ridicau la 100 dolari.

Din momentul fugii frauduloase din Turcia pînă în cel al arestării la Roma în ziua atentatului, el a cheltuit cca 50 000 dolari. Cheia pentru dezlegarea enigmei legate de provenienţa sumelor cheltuite de Ali Agca trebuie căutată în cooperarea financiară a mai multor organizaţii teroriste: „Frontul Naţional" din Marea Britanie, „Fuerza Nueva" din Spania, „MSI-DN" din Italia, gruparea „Montaneros" din America Latină, organizaţiile teroriste neofasciste din R. F. Germania şi încă altele.

Toate acestea şi-au dat mîna pentru a sprijini acţiunea teroristă a unui criminal de teapa lui Mehmet Ali Agca...

„După răspunsurile pe care le dă, după dezordinea care domneşte în capul lui, nu se poate spune că Ali Agca este un nebun exaltat, care ar pune înainte factorul politic sau religios", remarca unul dintre anchetatorii italieni, iar un coleg de-al acestuia completa: „Este un individ cu sînge rece, care mînuieşte perfect orice armă şi poate îndeplini absolut orice misiune".

Alfredo Lazzarini, şeful poliţiei antiteroriste din Roma-DGOS, declara: „Agca este un terorist cu T mare, indiferent de motiv. „Părere care coincide întrutotul cu cea a colegilor turci, care, lansînd prin intermediul Interpolului un mandat internaţional de arestare precizau: „Nu încercaţi să-l prindeţi viu, trageţi fără somaţie!"

Pentru orice eventualitate papa are o dublură!

Atentatul din celebra Piaţă din Roma nu a fost primul pus la cale împotriva papei Ioan Paul al II-lea. Cu puţin înaintea evenimentului acestuia din Piaţa Sf. Petru, în timpul unei

vizite efectuate în Pakistan în luna februarie 1981, împotriva papei a fost organizat un atentat cu grenade de o construcție specială.

Locul desfășurării ? Marele stadion din Karachi, unde urma să aibă loc o mare întîlnire cu credincioșii. Greșind însă calculele, atentatorii au declanșat acțiunea cu aproximativ 15 minute mai devreme astfel încît la intrarea papei pe stadion morții și rănițiii fuseseră transportați deja la spital sau la morgă.

Așadar, atentatul de la Roma este, în ordine cronologică, al doilea.

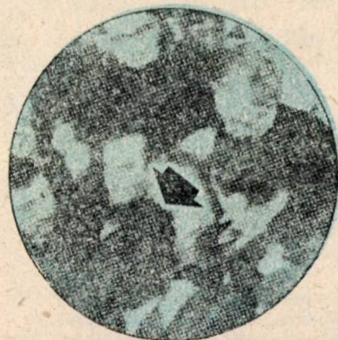
În luna mai 1982 mă aflam la Tulln, un frumos orășel austriac situat pe malul Dunării, la 35 km. de Viena, în Niederösterich. La un moment dat am zărit într-o vitrină un exemplar dintr-un ziar local „Die Neue Cronne" din mai 1981. Înfățișa cîteva scene din desfășurarea atentatului din Piața Sf. Petru.

M-am întrebat dacă atentatorii se vor opri aici sau vor pune la cale alte acțiuni violente împotriva capului bisericii catolice. Tentația este mare. Este suficient să amintim că unul dintre teroriști, întrebat fiind dacă ar trage asupra papei a răspuns : „De ce nu, a trage asupra papei este ca și cum l-ai împușca pe dumnezeu..."

Urmăream cu multă atenție pregătirile pentru desfășurarea vizitei papei în Portugalia. Ziarele occidentale anunțau cu litere mari luarea unor măsuri cu totul excepționale de securitate pentru a-l feri pe papă de neplăcerile unui nou atentat. „Sécurité renforcée pour Jean Paul II au Portugal", era titlul unui mare articol publicat în „Le Figaro" din 12 mai, iar „Le Monde" preciza în numărul său din dimineața zilei de 13 mai : „Une greve générale a paralisé la capitale à la veille de la visite du pape".

Acest din urmă titlu avea darul de a te pune pe gînduri...

În seara zilei de joi, 13 mai a.c., urmăream o interesantă emisiune a televiziunii austriace consacrată crizei economice mondiale, în special a celei a energiei. Luau parte mai multe somități europene, dar, filolog fiind, nu l-am recunoscut și nu l-am reținut decît pe Olof Palme, fostul prim-ministru al Suediei. La un moment dat emisiunea s-a întrerupt brusc. A apărut crainicul care a anunțat lapidar : „La Lisabona a avut loc un atentat împotriva papei Ioan Paul al II-lea !"

Drept argument, era prezentată fotografia de mai jos recepționată prin Eurovision.

Emisiunea despre criză a fost reluată...

Din fericire, atentatul eșuase. Criminalul, un spaniol pe nume Juan Fernandez Krohn, avînd în mînă o baionetă lungă de 40 cm., a fost imobilizat de polițiștii spanioli la numai cîțiva metri de ținta atacului său : papa ! Numai că cel atacat și care a scăpat miraculos cu viață, a fost episcopul Lefebvre, care mergea înaintea papei în chip de dublură a acestuia...

Era 13 mai 1982.

De la 13 mai 1981, ziua atentatului din Piața Sf. Petru trecuse exact un an...

Nicolae Nicoară

Lisabona, 13 mai 1982. De la atentatul din Piața Sf. Petru din Roma trecuse exact un an...
● În medalion episcopul Lefebvre, în spate, indicat cu săgeata, papa Ioan Paul al II-lea

Un roman de dragoste á la belle-époque NATALIA ŞI DIOSCURII

Sub acest titlu este reconstituită în **Almanahul** nostru, din scrisori şi documente, istoria cu un final dramatic a triunghiului Iosif-Natalia-Anghel. Cei doi poeţi se împrietenesc la Paris. Colaborează intens în ţară ca traducători şi autori de cronici rimate. Iosif se căsătoreşte cu Natalia. Colaborarea cu Anghel continuă, dar rezultatul ei este despărţirea Nataliei de Iosif pentru a se căsători cu Anghel. Împrejurarea a făcut vîlvă cu atît mai mult cu cît Iosif a murit la scurtă vreme după divorţ.

Istoria lui Iosif-Natalia-Anghel are caracter de spectacol. Figurile dramei erau cunoscute în lumea de scriitori şi ziarişti a Bucureştilor vremii şi produce reacţii puternice. Amintirile scriitorilor mărturisesc temperatura puternică a acestei senzaţii. Desigur, contemporanii au învinovăţit-o pe Natalia. Dureroasa şi vizibila degringoladă a lui Iosif, ca şi sinuciderea lui Anghel, amîndoi foarte preţuiţi după 1900, i se pun în seamă. Natalia va încerca să se disculpe într-o carte, **Helianta,** considerată de contemporani reprobabilă. Cumulul actual de documente asupra acestei istorii de dragoste, provenite nu numai de la Natalia, ci şi din fondul epistolar şi memorialistic ulterior, ne-a permis însă un recurs. **Helianta,** alias Natalia, înfăţişează faptele din punctul său de vedere. A fost rugată, implorată de cei doi, a cedat. Se consideră victimă a şantajului sentimental al lui Anghel. De reţinut, discreţia pe un fond de vanitate feminină a autoarei romanului **Helianta.** Ea reproduce scrisorile lui Iosif şi Anghel, dar nu-şi reproduce propria contribuţie epistolară.

Rezumatul primei părţi apărute în «Almanahul estival Luceafărul»

Sextil Puşcariu în **Călare pe două veacuri** divulgă însă şi contribuţia Nataliei la cele întîmplate: departe de a fi pasivă în cazul Iosif, ea a fost agentul hotărîtor al relaţiei şi căsătoriei care a urmat. Din **Helianta** se poate reţine foarte bine asediul pasionat şi calculat al lui Anghel asupra soţiei prietenului său. E vorba de vizite de lucru, de flori, de mici şi apoi mari daruri, (Anghel era înstăritul faţă de cei doi boemi), de angajarea unor dialoguri care depăşeau limitele fireşti ale conversaţiei între soţia prietenului şi prietenul soţului. Lipsa de scrupule a lui Anghel e vizibilă în clipa în care divulgă brutal Nataliei o maladie ascunsă a lui Iosif. Din nou, discretă, Natalia lasă doar să se înţeleagă că Iosif era măcinat de o boală ireversibilă. (E de presupus că nu-i convenea să dea în vileag convieţuirea cu un luetic. Sextil Puşcariu este cel care face publică în cartea sa memorialistică contractarea bolii de către Iosif şi progresul ei necruţător. Ilarie Chendi, contaminat din aceeaşi sursă, va muri destul de repede, ca un avertisment pentru Iosif). Argumentul introdus de Anghel e dintre cele mai dure. Despărţirea Nataliei de Iosif are deci şi un fond obiectiv. Constatînd lipsa de eficienţă a acestui atac, rezistenţa femeii la dezvăluirea făcută, Anghel declanşează a doua mare ofensivă: el mărturiseşte agresiv lui Iosif dragostea lui pentru Natalia şi propune un duel rezolutiv pentru clarificarea situaţiei. Criza ascunsă se declanşează. Boala lui Iosif se agravează. Reacţia lui în faţa declaraţiei lui Anghel, şi alternativei ce i se oferă, este desigur afectată de conştiinţa acestei boli. Iată de ce Iosif este de acord ca Natalia să plece singură la băi pentru a delibera. Natalia pleacă şi e urmărită de Anghel. Scrisorile dintre ei sugerează mai mult decît spun în cadrul acestei urmăriri pasionale şi violente, cu o uşă spartă şi cu agresiuni fizice, care au decis de fapt viitorul acestui triunghi. Rezistenţa ulterioară a Nataliei, retragerile ei, nu fac decît să amplifice pasiunea lui Anghel. În disperare de cauză, Anghel propune căsătoria. Pentru un curtezan de profesie, cum Anghel era şi cum Natalia, o fiinţă mai aşezată, i-o reproşează, cererea în căsătorie era o înfrîngere. Cuplul consfinţit de lege, Iosif-Natalia, se desface pentru a lăsa practic loc unui cuplu erotic nou, Natalia-Anghel, care se alcătuieşte sub privirea surprinsă, indignată şi ostilă a membrilor mediilor literare, gazetăreşti artistice, din care atît Iosif, cît şi Natalia şi Anghel făceau parte. Spectacolului marii prietenii şi a căsniciei fericite îi urmează spectacolul adulterului şi al prieteniei înşelate. Ceea ce urmează ridică tensiunea actorilor implicaţi în dramă şi a publicului care nu înţelege să rămînă pasiv.

UN ROMAN DE DRAGOSTE Á LA BELLE ÉPOQUE

NATALIA ȘI DIOSCURII

II

DESPĂRȚIREA

La București Iosif agonizează sufletește în compania prietenilor de boemă. „Pregăteam explicația cu Steluța și simțeam că mă părăsesc puterile. Față de dînsul, nu aveam niciodată impresia că sînt cu un bărbat ; aveam paza ce trebuie s-o ai în fața naivității

Dimitrie Anghel
Șt. O. Iosif
Dioscurii
înainte de desfacerea prieteniei

și fragilității unui suflet de copil, și grija mea era cum să las eu copilul ăsta singur în viață, cum să-l părăsesc", etc, etc. În această mărturisire apare nuanța critică față de bărbatul iubit pînă atunci : i se reproșează lacuna atitudinii virile, pe care o avea din plin Anghel. Mai departe Helianta își aduce aminte de apucăturile rele, de vagabondajul boem de care Iosif nu se putea dezbăra. **„Ai să mă pierzi, Steluța, prin neglijența ta"**, i-ar fi zis Natalia poetului Iosif într-o asemenea situație.

Persoana voluntară și rezolută a familiei în toate problemele a fost după toate datele Natalia. Povara începe s-o apese, după cîte ne spune. Într-o scrisoare către Anghel, singura dacă nu ne înșelăm pe care o reproduce motivează și astfel hotărîrea de a desface căsătoria cu Iosif. **„Ne-am înhămat doi inși pentru a duce o greutate... Am rămas eu singură și nu pot merge înainte — nici nu e o dreptate. Și dacă, tu, Fulga, ai putut să pătrunzi în inimă înseamnă că era de mult un loc gol"**. Hotărîrea era luată. Natalia trece la explicația cu Iosif. Reacția blîndului poet merită transcrisă, după volumul **Helianța** : **„Nu sufăr, Helianta, că pierd o femeie... Nu suferă nici orgoliul, nici amorul meu propriu...**

Sunt însă nemingăiat, că n-am fost în stare să te fac mai fericită. Îmi dau seama că eu te-am adus în rătăcirea în care te aflu acum. Și tocmai asta e marea mea durere, Helianta, — că tu rătăcești și apuci pe calea nenorocirei.

Nu vă potriviți, tu și cu Fulga...

Tot ce te încîntă pe tine, cavalerismul și gesturile reușite, sînt numai aparență.

În fondul lui, nu găsești nimic consistent, nici o lege nici o credință.

E un desrădăcinat.

Nimic nu-l leagă de un trecut, de un neam, de o rasă. Nu are un lest. E sprinten strălucitor, însă așa de ușuratec !... El își închipuie că te iubește... În realitate îi placi fiindcă ești ceva nou pentru dînsul. Cu firea ta complicată, îi dai de lucru, îl hărțuiești, îl interesezi, îl distrezi !

Fii încredințată că el în primul rînd te iubește cu simțurile... Ești sănătoasă, frumoasă, dar dacă ar întîlni o slugă mai frumoasă decît tine, te-ar înșela..."

Avertismentul lui Iosif se pare că a folosit Nataliei. Poetul își cunoștea bine colaboratorul. Iosif este decis să ierte totul. Ea îi răspunde : „Nu pot sta alături de tine ca o femeie iertată". Natalia trece înainte de divorț alături de Anghel.

În romanul epistolar tipărit în 1921, **Helianta**, Natalia Negru mărturisește a nu se simți foarte bine lîngă Anghel. **„Îmi cerea să fiu gătită, ca și cum ar fi avut intenția să arate lumii că are pentru ce face o nebunie."** Femeia, semn de independență, manifestat ca spirit de contradicție, umblă ostentativ cu tocurile pantofilor scîlciate. Anghel nu-i face încă nici un reproș. Natalia mărturisește a-și fi asumat rolul de a-l „reeduca" pe Anghel, mai exact de a-i reeduca „optica" asupra femeilor. Lucrul după o vreme o obosește dată fiind rezistența materialului cu care lucrează. Iosif asupra căruia-și exersase autoritatea feminină fusese mai docil. Helianta nu ezită să i-o spună noului ei bărbat. Ea nu ezită să-i atragă atenția și asupra a ceea ce credea ea că este o lacună a scrisului poetului. Natalia l-ar fi vrut constructor al Parthenonului și nu al unor bibelouri estetice fără întrebuințare socială. **„Și chiar în miniaturi îl vedeam prea captivat și cucerit de modele efemere, pentru ca să poată simți frumusețea adevărată a cariatidelor antice"**. Au loc certuri, războiul rece al tăcerii, plecările fără explicații ale lui Anghel. Natalia rămîne multă vreme singură. Ea nu încetează a face în permanență comparația lui Anghel cu Iosif.

Într-una din zile Iosif o vizitează știind că e singură și o invită la o plimbare prin cartiere mărginașe. Episodul merită reținut. Într-unul din restaurantele periferice o singură masă e ocupată : Anghel stă în fața unei femei, singuri în tot localul ; îi ținea o mînă într-ale lui și o sărută. Iosif își strînge cu furie fosta soție de braț și-i arată scena. Natalia cere informații lui Iosif. Acesta îi arată că este vorba despre o fostă legătură din Oltenia a poetului, reactivată după toate semnele. Ceea ce urmează este caracteristic pentru Natalia și pentru duelul ei amoros cu Anghel. Ea nu cedează situației, ci dorește să intre, pentru a fi văzută, pentru a brava și pentru a puncta. Iosif protestează verbal, dar o urmează în fața unui Anghel extrem de reverențios, care joacă lipsa de suprindere. Intrarea Nataliei era un reproș fără vorbe. Divorțul de Șt. O. Iosif nu era pronunțat, dar despărțirea lor era publică și Anghel o punea într-o situație limită.

Decizia Nataliei este o consecință firească. Ea părăsește domiciliul provizoriu unde stătea alături de Anghel, fără a-i răspunde la solicitări și scrisori. Ca de obicei, Anghel recurge la șantajul sentimental extrem. O babă este trimisă la Natalia Negru ; aceasta îi pune în vedere că dacă nu acceptă să-l vadă pe Anghel, acesta se va sinucide. Bătrîna este elocventă prin descrierea situației, care se pare că era reală : Anghel nu mai mănîncă, minuiește un revolver ; mesagera pretinde că văzînd scena prin gaura cheii a intervenit amînînd deznodămîntul ; el scrie probabil scrisori de adio, plînge ca un copil. **„Mi-a spus că dacă oi intra în casă fără matale, numaidecît își face seama"**. Bătrîna o sfătuiește să vină pentru a scăpa un suflet de la moarte, dar o previne : **„Nici eu nu te sfătuiesc să-l iai. E om bun, dar trebuie mare pază, ca să te înțelegi cu dînsul... E iute și harțăgos. Pe mine din „haide, marș" nu mă mai scoate"**. Natalia se deplasează alături de binevoitoarea codoașă. Anghel ar fi leșinat cînd a văzut-o. Pe masă se afla un revolver „sinistru" — zice poeta, și manuscrisul unui volum cu dedicația : **„Aceleia cu suflet de piatră, pentru a-și aminti de mine..."**

Cît adevăr și cîtă teatralitate era în toate acestea e greu de ales. Natalia crede că Anghel e sincer, ceea ce trebuie admis. Admis că ea crede. Dar temperamental, focosul Anghel era dintre cei care se contaminează de rolurile pe care le joacă pînă la a se uita în ele. Ceea ce nu scade cu nimic dramatismul situației. Îl accentuează chiar. Femeia declară în scrisorile

ei că Anghel o incomoda, o obosea și că voia să scape de obsesia lui.

Profitind de o sumă de bani convenabilă pleacă la Paris. Aici primește scrisori liniștitoare de la Steo, dar brusc și de la Anghel, căruia nu-i dăduse adresa, dar pe care acesta, intreprinzător, o aflase printr-un intermediar... de la Iosif.

PARISUL CARE DECIDE

Scrisorile lui Anghel sint imploratoare, frecvente și alternate cu telegrame care deranjează portarii și curierii la miezul nopții pentru a depune in mina adresantei citeva cuvinte : **„Je t'adore, ne m'oublie pas. Fulga".** Asediul e continuat și la Paris. Natalia Negru este prizoniera situației. Compromisă in ochii opiniei publice bucureștene, despărțită de soț, ea este supusă și acestui asediu capricios și violent care nu incetează. Intoarcerea alături de Steo i se pare imposibilă. De Anghel practic se teme, pentru că printre lacrimile și suspinele lui Anghel, Natalia descoperise rețeaua unei abile manevre. Dealtfel noul ei adorator nu-i ascunsese lipsa de scrupule in atingerea scopului : compromiterea ei totală pentru ca apoi să dispună de ea. Femeia iubită de cei doi poeți este pradă nesiguranțelor și dilemelor. Incepe să-și pună intrebări dure suspectindu-i lui Anghel buna credință. De ce l-a terorizat pe Iosif cu mărturisirea lui ? **„A făcut-o din prea mare dragoste pentru mine, ori fiindcă nu mai vroia să iscălească alături de un tovarăș, de al cărui nume acum nu mai avea nevoie, și nici nu mai vroia să impartă ciștigul pe din două ?"** Căsătoria cu Anghel i se pare un prizonierat.

Natalia a fost, hotărit, o femeie voluntară, pe care gindul că poate rămine la cheremul unui ins capricios ca Anghel o ingrozește. Ea dezaprobă și versiunea pe care Anghel ar fi dorit s-o acrediteze asupra felului in care a luat-o de lingă Iosif. Pe de altă parte ea își dă seama că noul ei adorator nu e omul care s-o lase in pace și că o va face cu prețul oricărui scandal. In calculele Nataliei intră și copilul căruia dorește să-i asigure viitorul.

Frămintările Heliantei vor fi spulberate tot de Anghel, care impulsiv și decis sosește la Paris pe urmele ei. Anghel ii hrănește temerile. La București suferința vădită a lui Iosif a intors opinia publică impotriva ei. Iosif inspiră prea multă compătimire, precizează Anghel. Scopul urmăritorului este s-o determine să conviețuiască cu el, să-i fie soție. Natalia dorește singurătatea. Spectacolul public al celor doi indrăgostiți care o urmăresc cu dragostea lor o ingrozește. Unul își exprimă dragostea afișindu-și suferința de victimă lipsită de orice voință, celălalt printr-o cheltuială de energie care nu ține să-și ascundă scopul. Natalia il acuză pe Anghel de lipsă de bărbăție. Anghel infățișează iubitei care nu cedează imaginea unei societăți care o va strivi la intoarcere dacă nu va avea nici un sprijin. **„Numai eu te pot reabilita !"**, exclamă Anghel. „— Dacă ai ținut la mine, pentru ce ai făcut din mine o femeie care să aibă nevoie de reabilitare ?" Urmează o scenă minioasă in care Natalia ii reproșează toate manevrele de lungă durată desfășurate de Anghel ani de zile pentru a o compromite și a o aduce in situația de a nu avea altă

Natalia Negru văzută de Iser

ieșire decit căsătoria cu el. „— **Da, Helianta, imi place să te fur, deoarece raptul femeilor e cea mai veche tradiție in rasa ariană, și primele matroane ale Romei au fost niște femei furate".** Natalia este o infrintă in această discuție.

Sextil Pușcariu taxează această aventură pariziană drept „fugă la Paris cu soția prietenului care il adăpostise in casa sa cind era bolnav". Conduita lui Anghel nu displăcea doar Nataliei Negru, dacă-i luăm in considerare mărturisirile, ci și celor ce-i cunoscuseră pe toți actorii dramei. Intors la București, Anghel își găsește casa arsă, manuscrisele cenușă și se internează la spitalul de boli nervoase condus de Gh. Marinescu.

Pe 21 iunie 1911 tribunalul de Ilfov admite divorțul Nataliei Negru de St. O. Iosif.

In luna noiembrie a aceluiași an, 1911, Natalia Negru se căsătorește cu D. Anghel.

Opinia publică se pronunță și se va pronunța decis impotriva acestei căsătorii.

STEO ȘI SPECTACOLUL SUFERINȚEI DIN DRAGOSTE

Opinia publică care are nenumărate capete și judecă după aparențe, ceea ce n-o impiedică să judece de multe ori corect, vedea următoa-

St. O. Iosif

rele : pe fostul soț, Iosif, din ce în ce mai ruinat și mai stins. Pe fosta soție, la vîrsta maximei frumuseți, și știm că era foarte frumoasă, trăind ca o adevărată sfidare la adresa acestei opinii alături de fostul prieten, cu care se și căsătorise acum. Ieșirile lor în lume erau urmărite și comentate. Desigur că fostele prietenii comune erau acum sfîșiate în două și că mai mulți erau împotriva Nataliei Negru și a lui Dimitrie Anghel. O poziție intrucîtva separată găsim în **Memoriile** lui E. Lovinescu pe care înfățișarea și conduita antirurală a poetului florilor îl atrăgea. **„Cunoscînd de mult constituirea triunghiului vieții în tovărășia lui A. Mirea, noi urmăream cu toții convulsiunile produse în temperamentul pasional, violent, dar în definitiv cavaleresc, cu ascuțite dezbateri de conștiință al lui Anghel, ca și în dragostea totală, umilă a mult dezarmatului St. O. Iosif. Mocnite multă vreme în mocirla minciunii și trădării, ele au dus la ruptura definitivă și la căsătoria lui Anghel, — adică la punctul de plecare al unor noi complicații.".**

Iosif, dezarmatul, își transformase slăbiciunea într-o armă. El face din înfățișarea dezolantă a ființei lui plîngătoare un reproș continuu la adresa celui care l-a înșelat. Prietenilor care-i cer un comportament demn în suferință el le răspunde : **„Voi credeți că e nedemn ce fac și că ar trebui să urăsc pe cea care m-a înșelat. Voi sînteți robiți însă de convențiuni, dar eu în orice moment aș primi-o înapoi în casa mea cu brațele deschise. Totdeauna am fost sincer în versurile mele și nu pot fățări nici acum sentimentele pe care le am, pentru ca să fac impresia că port nenorocirea bărbătește. Blestem n-am decît pentru acela care cu cinism calcă în picioare cele mai sfinte sentimente și m-a înșelat și pe mine și o înșeală și pe ea".** Iosif declară tuturor în consecință că o iubește pe Natalia Negru pe care ar primi-o oricînd înapoi și că detestă doar pe bărbatul care a ademenit-o.

Iosif nu se mulțumește doar s-o declare. El își trece dragostea cu toată sinceritatea în versuri pe care le tipărește în revistele timpului și contemporanii au avut și prin ele buletinul stării sentimentale a poetului. În plus, pentru ca spectacolul să fie complet, aceleași reviste tipăresc și versurile Nataliei Negru sau pe cele ale lui D. Anghel.

Cine va răsfoi colecția revistei **Flacăra** din anii 1911 și 1912 va găsi într-o înlănțuire semnificativă cele trei semnături ale celui mai faimos triunghi al epocii. Contemporanii vor fi devorat paginile în care Iosif își plîngea dragostea pierdută, vor fi căutat sensuri ascunse în versurile lui D. Anghel și o adresă precisă în poeziile Nataliei Negru. Și aveau și de ce. Aceste colaborări la **Flacăra** sînt documente mai mult sau mai puțin transfigurate ale combustiei erotice care lucra încă. St. O. Iosif publică versuri în care vorbește de viața-i stinsă : **„Căci dacă viața mea e stinsă / Și tu mă dai uitării mîine / În cîntecele mele însă / Iubirea-mi tainică rămîne ; / / Și oricît te-ai apăra-mpotrivă / Iubirii ce-o-ngropai în ele, / Fantoma-i tristă răsări-va / Mereu din cîntecele mele..." (Flacăra,** 10 dec. 1911). Este o scrisoare deschisă tipărită în cea mai citită revistă literară a vremii și abilul ziarist care era Petre Locusteanu n-avea prejudecata pudorii în publicistică. Un **Sonet** din 7 ianuarie 1912 vorbește de răni închise care se redeschid brusc : **„Dar e deajuns un depărtat ecou / Al amintirii pline de dojană... Înfiorat duci mîinile la tîmple / / Și simți fără de veste că te împle / Un plîns amar, că s-a deschis din nou / Și-ți sîngerează-n suflet vechea rană !"** De obicei în același număr colaborează cu proză și Dimitrie Anghel, dar literatura acestuia este impenetrabilă, pare fără nici o legătură cu dureroasele evenimente sufletești ale trioului Iosif — Natalia — Anghel. Unele poezii ale Nataliei Negru, cum este **Ghiocenii** din 14 ianuarie 1912 par a fi răsfrîngeri biografice simbolizate abia ascuns : **„Precum din nopți născură astre / Și cum nasc doruri din dezastre / În inima unei femei, / Ați răsărit / Și-ați înflorit ; / Din viscole și din troiene, / În pustiitele poiene / Voi albi și gingași ghiocei !..."** Un R. G., inițiale nedescifrate, închină **„Lui St. O. Iosif"** o semnificativă **Ursită** (în 28 ianuarie 1912) : **„Cu ochii arși de-un plîns ce nu se curmă / Trăiești, străin de cei ce te-nconjoară ; / Te prigonește dorul tău din urmă — / Acel ce te-a robit întiia oară. / / Cînd, năpădindu-te fără de veste, / El taie-n ritmuri clipele tăcerii, / Tu plîngi pierdut căci sufletul tău este / Lăcașul cel mai dulce al durerii. / / Dar dac-ai vrea ca lacrimilor tale / Vreodată să le pui zăgaz — nu poți ; / Avem cu toți în suflet cîte-o jale / Și ești ursit să plîngi tu — pentru toți".** Această misivă tipărită în aceeași revistă ne spune că suferința lui Iosif era publică și că ea era respectată iar poetul compătimit.

Iosif publică acum multe traduceri și încearcă și o viguroasă poezie de trezirea sentimentului național, ca dovadă a unor corzi lirice care nu-i lipsesc. Acum îl vede Sextil Pușcariu pentru ultima oară : **„Mă surprinse grija cu care era îmbrăcat. Era vesel. Vorbea mult și**

încrezător despre sine și făcea planuri mari de viitor. Dădea lecții de literatura română într-o familie boierească și vorbea cu multă bucurie despre ele. De la fundație voia să plece, continua să traducă dramele de Wagner din însărcinarea lui Popovici-Bayeruth, pentru Opera Română, și era vorba să traducă și pe Shakespeare pentru Teatrul Național. Dar încrederea asta, bănuie Sextil, nu era firească la omul modest pe care-l știam".

SCRISORI DE DRAGOSTE DESCHISE

Pe lingă traducerile pe care în fragmente i le publică tot **Flacăra**, poetul continuă să-și cînte public fosta iubire ca în **Amintire** (10 noiembrie 1912) : **„În fundul zării strălucea / Luceafărul, departe / Și noi treceam, iubita mea, / Pe străzile deșarte. / / Era prin luna Marte sau / Aprilie, — nu știu bine — / Știu doar că ochii-ți scînteiau / În luciul lunii pline. / / Și umbra ta cu umbra mea / S-amestecau într-una, / Că deopotrivă ne bătea / Și dragostea și luna..."** Cititorii timpului vor fi urmărit cu o curiozitate sporită aceste versuri cu atît mai mult cu cît regia redacțională așeza două pagini mai departe o poezie a Nataliei Negru, în speranța de a descoperi un dialog. Care a existat. **Cîntecul poetei** poate fi citit și a și fost citit probabil astfel ca o replică a Nataliei Negru la poeziile lui Iosif. **„Senin !... Lumină !... Raze și culori !... / Cu voi la fel îmi simt aceeași fire... / Sunt întruparea vie-a unei flori : Contururi, vis, parfum, și strălucire !... / / Un val de sevă pururi călător, / Eu sunt un vers din cîntecul iubirii ; / Ademenire, puls, văpae, dor, / Un ritm desprins din imnurile firii... / / Din străveziul tort de funigei, / Țes pînzele ce mînă-n zori o navă, / Și-acelora, ce cred în ochii mei, / Li-arăt splendoarea drumului spre slavă !... / / Atrasă-n vraja veșnicei splendori, / În toate sunt asemeni cu o floare, / Căci soarele e-amantul unei flori, / Și pururea alesul meu e soare !..."**.

Poetica Nataliei Negru nu e subtilă. Ea practică ca și Iosif sinceritatea, dar e vitalistă asemeni lui Anghel în manifestările eului. Pentru cititorii prozaici cum erau mulți, și cum calitatea poeziei Nataliei îi îndemna să fie, **Cîntecul poetei** este o imprudență. Cine-s cei care cred în ochii Nataliei se vor fi întrebat aceștia ? Soarele Nataliei este deci Anghel ? În totul poezia putea fi luată ca o sfidare, ca un răspuns la jalea erotică a lui Șt. O. Iosif pe care tiparul o aducea la cunoștința publicului.

E greu de spus ce stări reale și ce gînduri traduce această poezie. Peste o lună numai versurile Nataliei Negru sînt o confesiune îndurerată și dezamăgită. Titlul poeziei **Prea tîrziu** este și el semnificativ în această direcție : **„De viorele-altaru-i plin, / În murmur dulce rugi știam să-nchin, / Și nu vedeam că templul e păgîn !... / / Aleasă-n mierea florilor era / Făclia ce se mistuia-n zadar, / Și flori păreau — cînd ceara picura, / Că înfloresc din nou lîngă altar !... / / Dar ceara scumpă arse în curînd / Și toate florile s-au scuturat, / Cînd m-am trezit — în umbră tremurînd — / Că plîng lîngă un sfinx neîndurat !... / / Și iată-că te-am întîlnit acum, / Tu cel ce porți aeve nimbul sfînt !... / / Da-i prea tîrziu... și nu m-abat din drum, / Și nu-mi ridic privirea din**

Dimitrie Anghel

pămînt !... / / Te-am întîlnit acum... și e-n zadar !... / Alerg pe căi de-apururea pustii, / Cînd nu mai am nici flori pentru altar, / Nici ceară nu mai am pentru făclii !...". Dificultățile relațiilor cu Anghel și dezamăgirea produsă de căsnicie sînt vizibile aici, ca și regretul după o posibilitate pierdută. Imaginile destul de convenționale criptează superficial realități sufletești ușor de identificat. Altarul este neîndoios altarul iubirii. Sfinxul păgîn trebuie să fie cinicul Anghel. Încercînd să le citim cum le-au citit contemporanii ajungem la aceste echivalențe.

Neîndoios foștii iubiți corespondau prin presă și asta a fost cea mai aspră pedeapsă a căsniciei lui Anghel, iritat la culme de nuditatea sentimentală a poeziilor lui Steo. O **Romanță** din 2 martie 1913 este adresată evident Nataliei Negru : **„Cum te-a iubit / Tu n-o vei ști, / Decît abia cînd ți-o vor spune / Părerile de rău tîrzii, / Cînd vei cerca prin rugăciune / Sau prin blestem să le-alungi, — / Dar ele nu se vor supune : / Ci triste reveni-vor iară / În nopțile de iarnă lungi, / Și mai cu seamă-n nopți de vară / Cînd cîntă dragostea nebune / Privighetorile prin lunci... / Vei plînge atunci cu-amărăciune... / Și prea tîrziu va fi atunci !"** Acestei poezii îi răspunde Natalia prin **Cîntul Daniei**, care de n-are artă poetică, mărturisește însă un sentiment : **„Te du, și nu căta zadarnic / O lacrimă în ochii mei... / Ca stelelor, din întuneric / Li-i dat și lor să strălucească, / Și-atîta noapte port în suflet, / Căci pînă dincolo de viață / Sclipirea tristă-a lor s-abate ! / / Te du, și n-aștepta zadarnic / Să te mai chem / Erau în fire-atîtea șoapte / Cînd ți-am șoptit întîia oară ! Și-atît senin ! / Și-atîta soare !... /**

Tu, dacă le-ai uitat o clipă, / Uitatu-le-am şi eu pe veci ! / / Te du ! / Şi-n drumul tău, departe, / Să-ţi aminteşti mereu povestea / Cu stînca de granit, în care / Pe veci simţiri-adormite-s, / De-a fost odată-n ea un suflet / Vîrtejului de patimi pradă / Cine-ar putea acum să creadă ? Şi cine, — o clipă de viaţă / Ar mai putea să-i dea acum ? / Te du, nu turbura zadarnic / Măreaţa lui singurătate !...“ Natalia Negru e romanţioasă, dar fondul poeziei e dur. Autoarea face figură de victimă devastată şi chiar dacă poezia e sinceră sufleteşte vorbind ea nu salvează ci agravează situaţia femeii ostracizată de opinia publică. Era tocmai momentul în care apărea volumul de **Cîntece** al lui St. O. Iosif, dedicat Nataliei Negru. Astăzi ştim că pînă la moartea poetului mai sînt cîteva luni de zile. Şi **Cîntul Daniei** va contribui retroactiv la acuzarea Nataliei Negru. La o săptămînă de el, deci pe 27 aprilie St. O. Iosif publică **O clipă**, vizibil răspuns la **Cîntul Daniei : „Tu porţi pe gura ta săruturi, / În ochi priviri şirete, / Alergi, gonind un roi de fluturi, — / O clipă doar te-opreşti să-ţi scuturi / Şăgalnicele plete. / / Cu braţele-ţi-nchid cărarea, Te sbaţi o clipă-n ele... / Te duci... şi creşte depărtarea... Şi te-ai pierdut şi tu în zarea / Copilăriei mele !...“.**

În iunie 1913 poetul Iosif este dus pe cel din urmă drum. Steo şi-a trăit pasiunea public pînă-n ultima clipă. Aprobat sau dezaprobat spectacolul a fost copleşitor.

VEZUVIUL LUI ANGHEL

Anghel a suportat greu continua exhibare a sentimentelor lui St. O. Iosif pentru Natalia Negru. Este foarte probabil că fără ea alta ar fi fost şi soarta noului cuplu. Iosif continua însă să rămînă prezent în noua căsnicie, versurile Nataliei nu-l ignoră, iar reproşul public li-l aduce mereu inainte.

După Lovinescu se poate presupune chiar refacerea la un moment dat a vechiului triunghi, de data asta în defavoarea lui Anghel. **„Bănuind răsturnarea paradoxală a poziţiei sale conjugale prin restabilirea unui nou triunghi, odată cu reapariţia lui Iosif, agitat, poetul se învîrtea prin odaie fără odihnă. Îl ura pe fostul său colaborator ; îi urmărea în toate insuficienţele lui fizice, cu amănunte meschine, în lipsa de caracter şi de demnitate ; îi ataca violent Cîntecele apărute nu de mult, privindu-le ca expresia fără artă a unor sentimente fără demnitate : — Suferinţă din iubire, da, da, striga el, o înţeleg şi o aprob, dar nu în platitudine scincită şi miloagă de mic dor, ci transfigurată prin prestigiul artei. Cu orgoliu, scoase apoi din buzunar poezia** Vezuviul, **în care tragedia vieţii lui intime ia forme de simbol şi se îmbracă într-o expresie virilă şi somptuoasă. Citind cu glasul său răguşit se intrerupea mereu : «Asta înseamnă a preface viaţa în artă, nu a o exprima elementar : «te iubesc», «mor de dragul tău», «nu mai pot», «fie-ţi milă» — cum face Iosif». În realitate era gelos de situaţie şi nu de arta lui“.** Şi părerea noastră este că ceea ce-l deranja nu era lipsa de artă a poeziilor lui Iosif ci eficienţa lor asupra noului cămin intemeiat şi mai ales asupra Nataliei Negru. Cuceritorul Anghel a fost mult mai puţin invingător decît s-a crezut şi se credea el însuşi.

Anghel deconspiră lui E. Lovinescu adevăratul conţinut al **Vezuviului**, dar pînă la el mai poate fi citată ca o expresie îndelung prelucrată a stării sufleteşti a poetului Anghel după căsătoria cu Natalia Negru şi poezia **«Orologiul» : „Lugubru ca un demon ascuns într-un cavou / Cîrteşte la răstimpuri străvechiul orologiu, / Şi-mi spune că-n viaţă nimica nu e nou, / Că nu e nici un lucru să merite elogiu : / ...Am mai văzut eu faime care-au ţinut o oră ; Iubiri pasionate care-au durat un an, / Sau numai din crepuscul şi pînă-n auroră, / Cît face minutarul o cursă pe cadran... / / Priveşte bine-n ochiul meu vid, fără pupilă, / Rotund ca infinitul pe care îl măsor ; / De-ai scris un vers, — tu şterge-l şi rupe orice filă, / Şi dacă suferi, — uită că rănit te dor... / / Eu sânt o cicatrice ce stă să se deschidă... / Şi ca să dau de ştire lui Chronos că exist, / Din inima mea albă, ca dintr-o crisalidă, / Desprind din oră-n oră un negru flutur trist.. / / Şi inima ta-i astfel... La ce bun dar să bată ? / Ce-ţi poate da iubirea şi ce-o să-ţi dea Olimpul ? / De vrei s-avem hodină şi să-ngheţăm odată, / Întinde-ţi leneş braţul şi-ncremeneşte timpul !“.**

Orologiul ne dă de gîndit că ameninţările repetate cu sinuciderea ale lui Anghel nu erau doar o cochetărie de bărbat frivol. **Vezuviul** e conţinut tot ca şi orologiul in strofa finală : **„Azi nu mai cîntă nimeni sub sveltele portice, / Nu tremură-n basinuri buchetele de lotuşi ; / Sânt un vulcan acuma pleşuv şi trist şi totuşi / Un corn de abundenţă eram în vremi antice“.** E un vezuviu care pedepseşte o fiică a Evei care-şi **„suna crotalii, coturnii şi tambura, / O canava de frescuri lascive deşirind : / Şi nu vedea fierbinte cum se depune zgura / Pe faţa mea crispată, în lacrimi picurind“.** Ambele poezii sînt din 1912 şi mărturisesc dacă le căutăm cifrul suferinţa unei căsnicii chinuitoare.

EPILOGUL UNUI DUEL

Anghel şi Natalia trebuie să facă faţă atmosferei inveninate pe care o întîmpină în lumea căreia aparţin. Vorbele veninoase, injurioase chiar, nu lipsesc. Frumuseţea Nataliei nu-i suficientă pentru a scuza nici dezerţiunea din prima căsnicie, nici lipsa ei de talent literar. **„Avea un «punct de onoare» pe care ţinea să şi-l apere prin redacţii, la nevoie chiar cu revolverul aruncat pe masă ; ameninţările lui subliniate cu aceleaşi argumente decizive izgonise, astfel, pe multă vreme, din cafenea pe unii scriitori terorişti şi ei la rîndul lor cu alţii, căci teroarea se combate numai prin teroare ; „punctul de onoare“ în ultimii ani ai vieţii lui era o femeie, devenită apoi soţia lui, pe care voia să o impună prin orice metode şi în literatură şi în stima unor confraţi fără respectul sentimentelor şi slăbiciunilor lui intime...“** Întîmplarea la care se referă E. Lovinescu, deşi au fost mai multe, este cea legată de revista **Furnica**. D. Anghel publică în **Flacăra** (18 feb. 1912) articolul **Agora modernă** unde face un portret cafenelei bucureştene. „Cloaca maximă“ a cancanurilor, colectoarea de mocirle sufleteşti, etc. Portretul e coroziv şi animat de aversiunea faţă de zvonurile răutăcioase ale acestei cafenele care inveninau şi înnegreau recentul menaj al poetului. Este momentul în care Natalia Negru părăsise domiciliul intentînd proces de divorţ, în ciuda scrisorilor de iertare şi a implorărilor,

a amenințărilor de sinucidere. Un excelent subiect de cancanuri. **Agora modernă** are în vedere și pe marele maestru al acestei mahalale pestilențiale, care e mahalaua literară: **„om pitic ca o Furnică, dar care totuși deține recordul pestilențialelor exaltări, acest om care pune în mișcare toate ventilatoarele pe unde trece și face să fluture batistele în aer pe unde își arată chipul de bizantin"**. **Agora modernă** e mai mult decît un simplu articol: avem în față un pamflet cu adrese precise în epocă, receptat ca atare. Revista **Furnica**, pentru că despre oamenii ei este vorba publică o epigramă iscălită V.V. Rița cu un motto din **Agora modernă** (12 aprilie 1912): **„De epitetul dat lui Anghel, / Eu mă miram ca un copil; / Dar Flacăra din urmă-mi spune / De ce-i zic criticii... „Subtil"**. După o săptămînă (19 aprilie 1912) un Putifar semnează **Reabilitarea sparanghelului** și-l acuză pe Anghel **„poreclit și Sparanghel de oamenii delicați care nu vor să-i zică pe șleau spanac"**, de a fi abuzat de postul de Inspector general al artelor pentru a tipări pe banii ministerului instrucției ca urmare a unui referat propriu un volum al unei „doamne Natalia Negru". Pe 5 mai 1912 aceeași **Furnică** mai publică o epigramă răutăcioasă la adresa lui Anghel, căreia i se reamintește porecla ce va fi circulat desigur în cafeneaua literară pe seama lui: **„În mai, chiar barzi ca de-alde Anghel / Să cînte cred că sînt datori / Doar liliac, narcizi, bujori... / Sărman spanac, Sărman sparanghel!"** Poetul ripostează în **Adevărul** de marți 8 mai 1912, divulgînd prin titlu și persoana vizată în **Agora modernă**: **Un răspuns d-lui G. Ranetti și cîteva reflecții.** După ce caracterizează în vorbe aspre cîmpul de bătaie al literelor române, Anghel acuză pe Ranetti a da informații cititorilor cu rea voință. Natalia Negru este o poetă cunoscută, publicată, iar referatul a fost făcut de G. Coșbuc și nu de Anghel. **Furnica** tipărește un **Răspuns d-lui Anghel.** Răspunsul este fără menajamente și într-un limbaj brutal: **„două inofensive întrebări subtilului poet căruia mătreața îi ține loc de creer: — Cine-i mai pornograf: «Furnica» noastră, care pretinzi dumneata publică pornografii, sau apașul care se strecoară în casa prietenului și-i fură nevasta sub pretext de «colaborare literară»? Pentru ce atunci ai săvîrșit singur acea ignobilă pornografie și n-ai apelat, ca astăzi, la binevoitorul concurs al «Societății scriitorilor» și «Societății presei»?"**. Semna Nae D. Țăranu.

Polemica pe care o scoatem la lumină ilustrează cît de viu era scandalul Iosif-Natalia-Anghel la aproape un an de la divorțul primilor și lungă vreme după ce legătura frauduloasă începuse. **Furnica** formulează dur și în litere tipărite o acuzație care circula și creea noului cuplu o aureolă funestă. Urmările ni le descrie Helianta în cartea cu același titlu. Anghel provoacă la duel pe cei doi directori ai **Furnicei**: G. Ranetti și Nae D. Țăranu. Gestul poate impresiona o femeie. Natalia Negru despărțită de Anghel, în proces de divorț, primește de la el o scrisoare în care-i declară că orice s-ar petrece între ei din pricina tensiunii nervoase a blocadei amintirilor și a cafenelei literare, el soțul ei nu admite ca altcineva s-o ofenseze. Înaintea duelului, Anghel îi mai trimite un răvaș, din care nu lipsește o anume notă teatrală, ca din orice gest al lui: **„Dragă Helianto, Întîi un salut matinal — e pentru tine. Sunt vesel — căci am dormit cu mult succes, așa că mă găsesc în cele mai puțin asasine dispoziții... Dacă voi fi tot astfel și pe teren, am să renunț și la meseria asta. În caz cînd totul se va termina cu brio, voiu veni imediat... „Șerban Vodă". Dacă nu — voi fi obligat probabil — să urc puțin mai sus... și voi aștepta să ne revedem în alte regiuni!... Te sărut cu toată dragostea și cu toată nebunia sufletului meu zbuciumat!... Fulga"**.

Natalia Negru și fiica ei Corina

Anghel se duce să se bată pentru dulcineea lui pe un teren dinafara Bucureștiului și are grijă să i-o comunice. Care femeie n-ar fi impresionată de asemenea gesturi? Mai ales într-o vreme cînd la belle-epoque nu se sfîrșise încă? Ziarul **Minerva** din 23 mai 1912 publică **Epilogul unui incident: „D-nii D. Anghel și N. D. Țăranu au ieșit pe teren, dar incidentul s-a aplanat înainte de a începe duelul, pentru că dl. N. D. Țăranu a exprimat părerea de rău de cele întîmplate, iar dl. Anghel s-a declarat satisfăcut"**. Cel de-al doilea provocat la duel, G. Ranetti, se explică în **Furnica** din 31 mai sub titlul **Cazul „cavalerului" Anghel,** avocățește dar de efect pe terenul chiar al codului „cavalerismului".

Epilogul cel mare este că acest duel care n-a mai avut loc, duce la întreruperea procesului de divorț și la împăcarea cu Natalia, care însă refuză să mai meargă în casa în care a fost terorizată. De aceea perechea se mută la hotel, viața ei devenind și mai publică decît înainte. Hedonist, Anghel duce o viață de petreceri. **„Pretextează,** notează Natalia Negru, **că înainte lucra pentru a mă cîștiga pe mine.. Acum... odată ce mă are, de ce s-ar mai chinui!..."**.

Invitație de nuntă : Natalia Negru — Șt. O Iosif (sus) ● **Anghel și Natalia în ziua căsătoriei** (mijloc) ● **Natalia Negru travestită în călugăriță la Mănăstirea Agafton** (jos)

Provocarea la duel nu este singura ieșire în public a poetului Anghel jignit de ceea ce scrie presa despre Natalia Negru. Al doilea episod se petrece chiar în paginile revistei **Flacăra** pe care Anghel o somează să-i publice un text grosolan la adresa Izabelei Sadoveanu sub amenințarea retragerii colaborării. **Flacăra** (8 iunie 1912) se conformează, declinîndu-și orice adeziune la gestul poetului. Pe Izabela Sadoveanu, o femeie inteligentă și vioaie, dar urîtică, Anghel o cunoscuse în tinerețele lui semisocialiste de la Iași. Ceea ce nu-l împiedică să vorbească de „scrișniri de dinți cariați", de „versurile cele mai detestabile" ce se pot scrie (și care sînt evident ale Izabelei Sadoveanu Andrei), s-o treacă printre nevestele vesele din Windsor, etc. **„Pisma este un lucru urît, cucoană, și dacă natura n-a fost darnică în grații cu d-v., — ce e de făcut ? Dacă sunteți văduvită de talent, — de ce să sufere scriitorii ? Dacă panglicuțele, sburdălnicia și sentimentalismul nu vă stau bine, — ce stric eu ? Și dacă pudra de orez despre care vorbiți, nu vă poate face mai albă, — de ce e vinovată Natalia Negru, doamnă ?"** În cauză era o recenzie a Izabelei Sadoveanu la volumul **Mărturisiri de** Natalia Negru în al cărui comentariu Izabela depășise, sau i se păruse lui Anghel, că depășește limitele analizei literare intrînd în acela al insinuărilor biografice. Isabela Sadoveanu răspunde de la Geneva printr-o scrisoare către C. Banu pe care revista i-o publică sub titlul **Incidentul I. Sadoveanu — D. Anghel 6 iulie 1913.** I. Sadoveanu regretă faptul că a fost greșit înțeleasă, trecută printre cei ce scriu literatură cu cheie etc., dar nu iartă poetului grosolănia. Incidentul n-a mai avut urmări de presă. La 22 iunie murise St. O. Iosif și atmosfera, la două săptămîni după moartea lui Steo în care toți vedeau o victimă a cuplului Natalia — Anghel, nu era propice cavalerismelor deplasate. La un an de zile. D. Anghel îl va urma pe fostul său prieten și colaborator.

RECIPROCITATEA TORTURII

Din ceea ce ne spune Natalia reiese că Anghel era zuliar, brutal, grosolan, de o violență vecină cu nebunia. O închidea în casă cu cheia, interzicea oricui s-o vadă, chiar și unei mătuși, o învinețea în bătaie, n-o scotea, ca pe bătrîna codoașă de altă dată din „marș afară", îi spunea vorbe disprețuitoare despre părerile și capacitatea ei intelectuală, încerca s-o omoare strîngînd-o de gît ori amenințînd-o cu revolverul. Certurile și neînțelegerile se țineau lanț și orice pretext era bun pentru o gîlceavă degenerată rapid prin violența lui Anghel și tenacitatea femeii în scandal cu lovituri și țipete. Anghel detesta copilul din primă căsnicie, sub motiv de gelozie, și făcea scene peste scene după care cerea împăcarea și iertarea. Versiunea Nataliei este convingătoare, dar ea nu luminează rolul pe care l-a avut în această atmosferă tensionată. O spune Anghel într-una din puținele dacă nu unicele lui confesiuni făcută lui E. Lovinescu : **„E rea, rea, perora el scos din lunga lui tăcere comprimată, cum nu-mi puteam închipui că există răutate. Din primele zile a început a mă persecuta în prieteni, de care ținea să mă izoleze, în simple cunoștinți, în literatura mea făcută înainte, din care m-a obligat să scot părul blond și ochii albaștri, sub cuvînt că aș fi avut un mare amor cu o damă blondă. Am răbdat totul, din convingerea că mă aflam în fața unei forme excesive și derivate de dragoste."** O cheie fără destinație căzută din buzunarul poetului este considerată de Natalia ca dovada existenței acelei dame blonde : **„Femeia cu părul blond și cu ochii albaștri nu e o fantomă a imaginației mele bolnave, așa cum mi-o spui mereu, ci o realitate ; iată-i cheia de la cameră".** La încercarea poetului de a lua lucrurile ușor, Natalia insistă : **„Îți vine să rîzi ! O cheie cu număr nu poate fi decît o cheie de cameră de hotel".** În sfîrșit, poetul își aduce aminte că era cheia de la proaspătul lui birou de la Casa școalelor. Merg împreună a doua zi, probează cheia, care-și dovedește destinația pedestră, dar asta n-o mulțumește pe Natalia. Ea preferă să țipe, să blesteme și să-l regrete pe Steo. Anghel pretinde a fi înțeles realitatea în toată goliciunea ei și a trece la fapte : **„Gelozia sălbatecă, cu care mă persecuta de atîta timp, nu venea din iubire, ci dintr-o răutate elementară, din nevoia de a mă chinui, de a mă tiraniza ! Femeia cu**

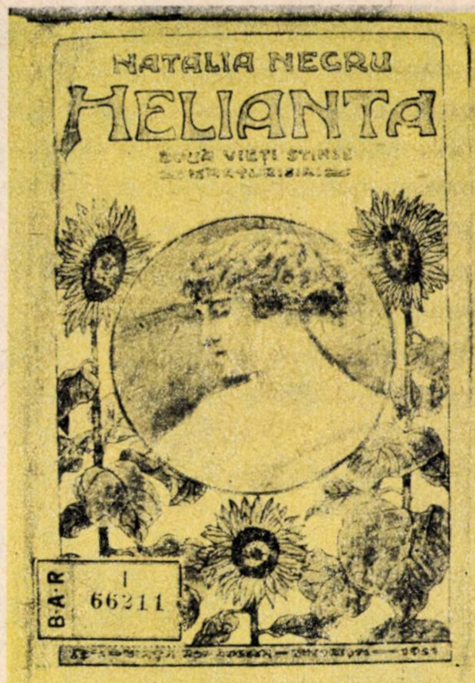
părul blond fusese un pretext... M-am convins așadar că nu e altă soluție decît divorțul". E. Lovinescu, care este dintre cei ce nu par a o fi simpatizat pe Natalia Negru și nici pe Iosif, îl încurajează și redactează chiar împreună hîrtia către tribunal. **„Nu l-am mai văzut apoi cîteva zile...** scrie memorialistul, cînd **într-o dimineață radioasă de primăvară, în pulberea de aur a soarelui, cu flori la piept, zării o pereche tînără, fericită, plutind ca într-o apoteoză, braț la braț, pe Calea Victoriei... Era Anghel cu nevastă-sa... Cum m-a văzut el întoarce grăbit capul într-o vitrină, iar femeie fatală mă fulgeră cu o privire de ură... Am înțeles încă o dată înțelepciunea poporului care te îndeamnă să nu-ți vîri niciodată degetul între copac și scoarță".**

Dînd extensiune mărturisirilor lui Anghel o dezavantajăm, desigur, pe Natalia. Dar poziția ei în fața posterității poate fi recuperată printr-o privire de ansamblu. Faptul că a supraviețuit o scoate din ipostaza de victimă. Dar vinovată să admitem în cazul Iosif, ea este mai puțin vinovată în cazul lui Anghel. Acesta, un cuceritor de profesie, cu care Natalia are într-adevăr culpa de a fi cochetat în faza preliminară a amorului lor, a acționat fără scrupule și a condus astfel lucrurile încît femeii asediate să nu-i mai rămînă altceva de făcut decît să i se supună. În locul unei cuceriri banale, Anghel a trebuit să ducă un adevărat război și acesta a continuat și după căsătorie. Se pare că Natalia nu i-a iertat niciodată distrugerea primei căsnicii și că l-a chinuit calculat cu amintirea lui Steo, care-i invada pe toate căile posibile : prin propriile amintiri, prin relațiile cu prietenii comuni, prin presă, unde timidul poet desfășura și el un adevărat asediu psihologic. Presiunea morală din jur era apoi foarte mare și nu le dădea șansa unui climat normal. Dacă intră în joc și ciocnirea dintre două structuri tari, voluntare, ofensivă la Anghel, defensivă la Natalia, dar nu mai puțin rezistentă, ne putem explica sumar și incomplet situația. Anghel a căzut în propria sa capcană și șansa femeii, care moralmente a fost o neșansă, este aceea a supraviețuirii ei.

„DRAMA DE LA BUCIUMENI"

Epilogul acestui amor chinuitor are loc la Buciumeni la via soției. O ceartă începută în tren, asupra căreia Natalia dă două versiuni diferite la mare distanță de timp, dar în fond neesențiale, conflictul fiind latent și inevitabil, se rezolvă cu două focuri de pistol la domiciliu. Anghel își amenință femeia cu revolverul, ceea ce făcuse nu o singură dată. Natalia îl amenințase din nou cu despărțirea. Pentru a o împiedica să iasă din cameră, poetul trage un foc de revolver în aer. Glonțul ricoșează dintr-un pat de fier din cameră și o lovește pe Natalia care cade. Poetul dă primele îngrijiri femeii rănite în coapsă, și-și trage apoi un glonț în piept. Urmează un adevărat vacarm, apoi o anchetă a organelor judiciare. Presa ia act de **Drama de la Buciumeni**. Doctorul Paul Anghel își ia fratele pentru îngrijiri la Iași. Familia o izolează pe Natalia Negru, găsind prilejul de a forța despărțirea, D. Anghel prezintă public incidentul ca o rănire prin imprudență.

Internat, Anghel cere să-și vadă soția. Este probabil că familia i-a tăinuit Nataliei aceste che-

Coperta volumului „Helianta" de Natalia Negru

mări. Chestiunea nu este clară. Evoluția rănii lui Anghel liniștitoare la început, e îngrijorătoare apoi. După amintirile unor confrați, disperat de tăcerea soției, Anghel își rupea bandajele agravînd starea rănii. Intervenția chirurgicală, urmată de o infecție pulmonară îl duce pe Anghel în mormînt. Văduva, anunțată probabil tîrziu, ajunge doar la coborîrea sicriului în groapă. Atunci i se aruncă în public învinuirea de a fi omorît pe toți poeții mari ai țării.

După moartea lui Iosif, venea și aceea a lui Anghel pe care lumea i-o pune desigur în seamă. Natalia, femeia fatală a ultimului mare amor al sfîrșitului de **belle époque** rămîne ostracizată de mediile literare, încearcă să se justifice într-o carte pe care contemporanii o consideră regretabilă, și sfîrșește în anonimat.

Fusese într-adevăr o femeie foarte frumoasă și nu lipsită de scrupule. Vinovăția ei este mai mică dacă o împărțim așa cum se cuvine cu aceea a seducătorului Anghel, detestat nu fără motiv de contemporani pentru nelealitatea lui, și cu vinovăția lui Iosif, care a fost prea slab pentru a împiedica dezastrul. În plus, Iosif și-a transformat slăbiciunea într-o armă și a făcut din flamura sentimentelor lui de iubire pentru Natalia Negru un instrument de tortură al noului cuplu. Doar egoismul vital al femeii a împiedicat un final tragic al întregii istorii. Supraviețuirea ei a stricat cadrului de tragedie pasională pe care această istorie de dragoste între o femeie foarte frumoasă, un bărbat duios și abulic, dar curat și un altul, mic, urît dar cu apucături de faun și de amant arab, incontestabil îl are. Trecerea timpului i-ar putea aduce și iertarea noastră.

SFÎRȘIT

GHEORGHE SUCIU

Pastorale

* *
*

Cine ştie să îmi spună
care variantă-i bună :
Eu pe toate le culeg
Şi nici una nu-nţeleg.

Am pierdut de mult lăcatul
Şi cu cheia ce să fac :
Suflu-n soc, suflet în os
Şi din borte se desfac
Stranii melodii — păcatul
Recitit păgîn pe dos...

Iată-mă-s urît frumos!

* *
*

Nu în oja de pe unghii
Îţi răsfrînge steaua unghii
Nici în sulimanul feţii
Nu citesc pe mamă feţii —
Nici un dor nu vă atîţă
Cînd vă daţi plozii la ţîţă
Peste spaţiu, peste timp
Voluptate-acest estimp.

* *
*

Vine-o vreme cînd vom scrie
Nu ce vrem, doar ce putem
Tremurăm caligrafie
Măcar să rămînă semn.

Nu ne naştem cu puterea
Care e de-a-supra noastră
Ştim cînd încetează vrerea
De-a deschide o fereastră.

Ştim ce ştim şi ce nu ştim
Şi sfidăm sistemele
Ştim ce e acest estimp
Şi ce ne sînt stemele.

E o normă-n toate cele
Omul e legat de lut
Şi de lut şi şi de stele
Cît mi-s drept pe-atîtea sînt

Doar copiii să ne crească
Ca din antici timpi străbunii
Ştiu ce-i roua pe o coasă
— Nu ştiu însă ce vor unii.

VASILE MORAR

Navetiştii

În trenuri, obosiţi, dorm pe bănci tari
navetiştii îmbrăcaţi în şalopetă murdară
muncitori în uzine, acasă plugari
cu pasărea plugului răstignită pe zare

Cocoşul ceasului înfipt în timpan
oboseala din oase face orele mici
luna pe cer ca o stemă pe ban
şi pleoapa trecută prin păduri de furnici

Ca la foc trăgîndu-şi şalopeta pe ei
raniţa-n spate, cataramă de ham
satele trec în inventar la femei

Zăpezile stau de santinelă la geam
în calorifere gerul ca un cal fără frîu
navetiştii-n căciuli intră pînă la brîu

Mama coace colaci

Fierbinte asfaltul sub tălpile tatii cînd
seara
mînă caii spre piaţa bătrînului burg
luna scormoneşte în ferestre cu gheara
pe cadrane în burguri secundele curg

Prin infernul maşinilor caii înoată
fluieră biciul ca o şerpoaică cu pui
becurile lăptoase plîng peste roată
miroase a toamnă şi bronzu-n statui

În pieţe pe mese de beton, aşezate
bunătăţile toamnei se sting la cîntar
clopot de argint stă iarna pe sate

Şi trec prin cîmpie primii fluturi de var
gonesc înspre casă iuţi caii de cretă
mama coace colaci pentru întreaga
planetă

CÎȚIVA «PLEZIRIȘTI»

Inspecția lui Costache Negruzzi

În familia Negruzzeștilor plezirismul balneologic fu la mare preț și din cite se știe retragerea estivală pentru „cură" devenise lege din tată în fiu. Nu o dată, cura se repeta atunci cind era nevoie, toamna, de exemplu, și prin octombrie 1852 (așa cum aflăm din „Scrisoarea XXVIII") bătrînul Costache Negruzzi plecă împreună cu cîțiva amici „la Ocnă". „Ocna" nu era teribila pușcărie subpămînteană, cu tilhari condamnați la tăiat sare, ci balnearul „bourgade" Tîrgu Ocna. Omul trecu pe la Călugăra, pe lîngă rîul Tazlău care șerpuia în vale deschizînd un frumos peisaj romantic. făcea mereu observații ca pentru o fiziologie, considerînd, de pildă, că muntenii au singe tare, cu vigori incomparabile cu acelea ale oamenilor de șes. Pe scurt, Costache Negruzzi făcea o inspecție scriitoricească, luînd jurnalul fidel al unei „inspirații".

Se așeză cîtăva vreme la Tîrgu Ocna, la vornicul A. Villara, ins perimat psihologicește, impenetrabil ca un lord englez retras pe domeniu. Fost demnitar, el viețuia abstras din trebile publice și repudia cu totul mijloacele de informare : „Nu voi să văd jurnale — îmi zicea el — nu voi s-aud de gazete, mă mulțămesc a fi vesel și liniștit". Vornicul era însă cosmopolit și chiar dacă nu iubea gazetele, era un „european" care își făcea cura balneară în Nemție : „După ce mă voi înturna de la băi (era gata să se ducă la Franțirsbad) o să fac din orășelul acesta un ermitagiu de odihnă și de plăcere". Nu apucă, din păcate, să-și îndeplinească planurile paradiziace și nici măcar să plece să se „caute" căci muri în aceeași noapte, atacat de apoplexie.

Întristat de pierderea unui amic valoros, Costache Negruzzi suferi. Însă cu măsură : lumea balneară netezește sentimentele colosale, civilizează durerile și canalizează afectivitatea către creație, prin observație. La Tîrgu Ocna, de altfel, atmosfera era pasionantă și făcea atît de bine femeilor încît înfățișarea lor îl dă gata pe moralistul Negruzzi : „Apoi pesemne aerul, sarea, Trotușul, ș.c.l., contribuie a face ca damele ocneane să aibă cei mai limpezi și mai ucigași ochi din toată țara".

Peisajul e de tot interesul, prilej de îndelungi plimbări romantice și de observațiuni naturiste. Prin regiune curgea și rîul Slănic, cel care se umflă în șiroaie grozave (rostogolind bolovani și pietre), ca și pîrîul Vălcică, un imprevizibil fir de apă care poate să ia proporții apocaliptice, „ca o bătrînă desfrînată care îl curtează pe Trotuș". Negruzzi, pe care l-am citat, însuflețea un moment hidrologia, făcînd exerciții de retorică și de compoziție clasică în plină observație naturală. De altfel, omul era informat à propos de apele minerale și citea cărți de specialitate, exemplificînd, ca un maniac bătrîn al preciziunii, dintr-un manual de balneologie al epocii : Iată ce zicea el doctoral în descrierea sa despre apele simple și minerale : „Apa acestui izvor este limpede însă brînzoasă, ca una ce are niște flocușori într-însa, care se așează pe fundul vasului îndată ce s-au turnat apa în pahar. În privirea acestor flocușori, socotințele sînt deosebite. Unii zic că aceste n-ar fi altă decît carbonat de magneziu, alții zic că ar fi hidrat de pucioasă". Mai pe scurt, înțelegea C. Negruzzi, bănuind că trebuie să fie prudent, „cu alte cuvinte va să zică că apa nu e analizată și că nu știe nime din ce atomuri se alcătuiește". Ceva din ipohondria lui G. Ibrăileanu exista și la C. Negruzzi.

Totuși, lumea nu știa toate acestea și vara năvălea puzderie de oameni ca să se caute. Mai mult, odăile foarte bune și amabilitatea proprietarului dădeau iluzia liniștii, iar în grădina lui Nastasache mergeau la plimbare, spre a omorî timpul, orășenii și sezoniștii. Ochiul vigilent al bătrînului C. Negruzzi urmărea totul, pasionat a descrie micul dezmăț estival. Negustoresele, „gătite și ferchezuite", aveau în obicei a se rătăci prin livezi, trebuind să se întoarcă pe calea cea dreaptă prin penitență fizică, urcînd, pînă la Schitul Măgurii, cu picioarele. Pocăința, zice cu maliție de cunoscător C. Negruzzi, nu le ținea prea mult. Omul vedea tot cu acea intensitate a privirii care va fi a prozatorului modern, se preumbla urcîndu-se pe Măgura, mergînd pînă la Troiță cu trăsura și apoi cu pasul „pe o cărare strîmtă și stîncoasă". Era acesta un exercițiu fizic ori unul de contemplație romantică ? Este probabil că aceasta din urmă ipoteză e valabilă, montagnardul C. Negruzzi obosind și așezîndu-se în „verdeață" spre a vedea „desfăcîndu-se în fața lui, un peisaj colosal".

Cu toate acestea, Tîrgu Ocna nu-i plăcea, ploua des și monoton, plictisindu-l de moarte în cele din urmă, făcîndu-l să sufere de „spleen". Ar fi vrut să se ducă la băile Slănic însă un

Costache Negruzzi

Anunciuri.

PRELECTIUNI POPULARE.

Melic, I. M. ELEMENTE DE ARITMETICA pentru usul scoalelor secundare române. Un vol. 8 mare. 184 pag. Pretul 8 lei.

Maiorescu, Titu: DESPRE SCRIEREA LIMBEI ROMANE.

Paicu, Pavel: EPITOME HISTORIAE SACRAE. Pretul 2½ lei.

Schiller: MOARTEA LUI WALLENSTEIN. Traducere română de F. M. Pretul 16 lei.

Shakespeare: MACBETH. Traducere română de P. P. Carp. Pretul 5 lei.

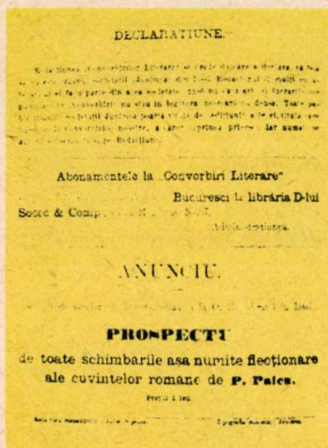
INVITARE LA SUBSCRIPTIUNE

ROMANI ȘI DACI

Anunciuri. În această rubrică a „Convorbirilor literare" se primesc numai anunciuri literare și artistice. Prețul liniei este 20 parale

Nicolae Filimon

DECLARATIUNE.

[illegible]

Abonamentele la „Convorbiri Literare"

Bucuresci la libraria D-lui Socec & Comp. [illegible]

Administratiunea.

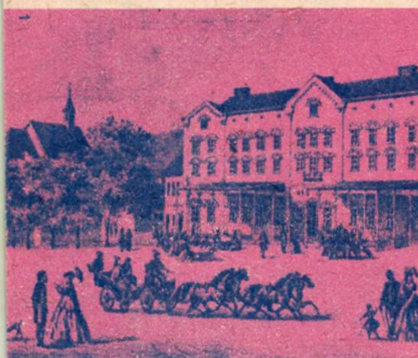
ANUNCIU.

[illegible]

PROSPECTI

de toate schimbarile asa numite flectionare ale cuvintelor romane de P. Paicu.

[illegible]

amic, dr. Saroş, îl împiedică. Avea, dealtfel, autoritate, era medicul balnear de vreo 20 de ani şi Costache Negruzzi îl ascultă. Mai mult din lumea balneară nu mai cunoscu.

La băi: Lecturi din „Convorbiri literare"

Ceea ce Costache Negruzzi numai visase, exprimîndu-şi impulsul, modern, către balneologie doar în nuvelistică, izbuti unul dintre băieţi, Iacob, cunoscut la „Junimea" în chip de Jacques Negruzzi. Omul trăia oareşicum trepidant pentru epocă, era poate cuprins de stress, şi extraordinară e la el exactitatea aproape tropică de a face călătorii, de a-şi face la vreme cura balneară, de a se sustrage aşadar presiunii vieţii publice citadine. Însă Jacques nu mai călătorea către Tîrgu-Ocna, el se fixa de predilecţie în străinătate, aşa cum se poate deduce din cîteva tablouri lapidare (din „Amintiri din Junimea").

În 1870, de pildă, plecă la Gleichenberg în călătorie de nuntă şi în lipsa lui se întîmplă să facă B.P. Hasdeu întîia farsă celebră antijunimistă. Jacques Negruzzi primi acel număr „la băi" şi expedie îndată o scrisoare la Iaşi spre a întreba cum de s-au publicat versuri atît de rele. Fost-a sau nu aşa, este practic fără importanţă, sigur e că omul îşi vedea de treburi, la „cură", incitat şi de luna de miere pe care o petrecea, conform principiilor vremii, în străinătate, la „băi". Omul avea, pare-se, ceva din imobilul psihologiei germanice, ca şi o concepţie de biografie precisă, ceasornicărească. Vara anului 1873, de pildă, stătea pe vulcanul unei polemici. „Revista contemporană", de la Bucureşti, era în ceartă cu Maiorescu şi preopinenţii îşi aruncară cîtva timp săgeţi, lovindu-se cît mai sîngeros. Cazul se cunoaşte ; vîlva nu-l afectă însă pe Iacob Negruzzi care plecă la Kissingen, la băi, întîlnind chiar pe un redactor al revistei vrăjmaşe, pe Mihail Zamphirescu. Acesta era un poet de formula romantismului macabru, un mic Rollinat, cultivator de ruine şi de iubiri funerare, un soi de „maudit" valah care nu trăia sumbru, nu vieţuia în pivniţe şi nu apărea în urbe noaptea, ca o pasăre stranie şi fotofobă, ci, precum se vede, un monden, iubitor de cură balneară în străinătate.

Adversarii se amuzară, zice-se, de polemica dintre cele două grupări însă, în taină, îşi ascuţiră armele. Jacques Negruzzi scrise aci întîia lui satiră despre cîţiva „contemporani", iar M. Zamphirescu un soi de operetă bufă, în versuri absurde, ca de Jarry român, intitulată „Muza de la Borta-rece". „Băile", fără a-i vindeca fiziceşte, le dădu însă un soi de detaşare faţă de opozanţi care subţie patima şi o prefăcu într-o benefică ironie subtilă.

Un spion „la băi": N. Filimon

În călătoriile lui europene, N. Filimon nu evită staţiunile cu băi, termele, şi într-un rînd primi, la München, o epistolă de invitaţie la Kissingen, la „cură". Plecă de îndată cu trenul, apoi de la Schweinfurt cu „poşta regală". În fine la Kissingen se stabili de îndată la otelul Manlick şi se aşeză poliţieneşte pe observat. Omul voia să ştie tot, află ce îl interesa despre populaţia stabilă a localităţii (în număr mic), făcu o descripţie geografică, de felul hărţilor de spionaj utile pentru invazii, şi notă, cu dexteritate, o curioasă legendă, cu amănunte excesive, despre un june care a pactizat cu Asmodeu, diavolul însărcinat cu relaţiile externe şi diplomatice.

Oraşul îi plăcu, mai ales grădina colinară şi macadamul din piatră pisată „ornat cu arbori fructiferi". Pe înălţimi, edilii aşezară pavilioane care dădeau privirii perspectivă, fîntînile oraşului erau plăcute, mai ales cele minerale, conţinătoare de gaz carbonic.

N. Filimon bău şi el apă pentru boale, totuşi cu precauţiune, spre a nu suferi vreun rău, fugi, pe urmă, la stabilimentul de băi calde şi reci. „Cura" propriu-zisă nu-l pasionă, omul sfîrşi prin a se deda unor îndelungi plimbări solitare, pigmentate cu inspecţii pe la circiumi (avea antrenament de la Bucureşti), totul într-o relativă monotonie care îl înnebunea. Se distră şi trase la un tir sportiv ; însă fără succes. Balneara localitate Kissingen îi plăcu şi lui N. Filimon numai întrucît observa mediul şi strămuta în Germania boema lui valahă, cu lăutari şi căni de vin.

Artur Silvestri

(din volumul „Balneologica")

FILOZOFII: Scriitori şi poeţi

Există în spiritualitatea românească momente succesive, de continuă confluenţe între filosofie şi creaţia literară. Au dovedit-o cei mai reprezentativi şi mai originali poeţi români, de a marele Eminescu, la Lucian Blaga. Va trebui odată să se scrie lucrarea monumentală despre motivele filosofice ale literaturii române. Cu atît mai mult, cu cît în respiraţia literaturii noastre s-a făcut mereu auzită chemarea spre înţelegerea armoniei cosmice, deseori explicată în paradigmele fisolofilor, dar întotdeauna transfigurată de puterea dinlăuntru a poeziei.

Se va înţelege odată că numai marile intenţii, care configurează spaţiul poeziei, sînt chemate să dea eternitate filosofiei. Viitorul acestora din urmă nu mai poate fi supravegheat de categoriile impersonale ale unei logici seci şi abstracte, cît, mai ales, de nuanţa imaginarului care descoperă viziuni nebănuite în aria creaţiei omeneşti. Nu înseamnă oare aceasta că filosofia e un act de creaţie ? Desigur ! O creaţie la nivelul cuvîntului care surprinde devenirea lumii dincolo de obişnuit. Aşa au apărut înseşi teoriile moderne despre spaţiu şi timp. Au înţeles acest lucru şi acei filosofi români care au trecut pe pragul poeziei şi al naraţiunii îngemănate în imaginaţie, evocînd, portretizînd sau dînd neuitare întîmplărilor vieţii.

Aşa ne apar astăzi creaţiile unor cugetători români — filosofi, sociologi sau doctrinari în teritoriile epistemologiei moderne. Îi avem în vedere pe un Ion Petrovici (1882—1972), de la a cărui naştere se împlinesc o sută de ani, pe Dimitrie Gusti (1880—1955), şi Ştefan Odobleja (1902—1978), fondatorul ciberneticii consonantiste.

Creaţia literară a filosofului Ion Petrovici a fost consemnată la începutul acestui veac de un Ion Luca Caragiale, deşi o întîlnim numai prin revistele vremii. Se ştie mai puţin despre preocupările literare ale renumitului sociolog D. Gusti. După cum, se ştie şi mai puţin, dacă nu chiar nimic, pînă în prezent, despre înclinaţiile literare ale lui Ştefan Odobleja.

Iată de ce relevarea unor astfel de preocupări poate prilejui o cercetare de viitor a istoriei şi criticii literare, căci proza literară şi poezia se îngemănează în viziunea filosofică deschisă despre lume. Cine nu va recunoaste simbioza dintre gînd şi imagine în doctrina filosofică blagiană ? La fel au creat Platon, Pascal, Ruskin, Tolstoi, au creat prin acele întreguri care unifică inefabilul din cuvînt cu ideea revelatoare de profunzimi. Sînt puţini cei aleşi să ajungă pe un asemenea drum.

Vasile Vetişanu

ŞTEFAN ODOBLEJA

20.I.1946

Întrebare

D-rei Eva

Cine mi te-a scos în cale,
Fată mîndră, scumpă mie,
Firicel de iasomie,
Gingăşie de petale ?

Cine mi te-a scos în drum
Domnişoară Ilieş,
Floare albă de cireş
Cu răscolitor parfum ?

Trandafir ardelenesc,
Răsărit într-o grădină,
Înflorit pe lună plină,
Iar la el eu mă gîndesc
Noaptea-n vis şi pe lumină
Tot cu el mă'nchipuesc.

★

Pădurice verde, pădurice deasă
Unde-o fi acuma scumpa mea aleasă
Unde-i umblă paşii, unde-i umblă gîndùl
Şi dece-i departe, şi dece nu vine
Braţul să-şi anine
După gît la mine
Cum făcea odată — săptămîni de-a rîndul ?

Pădurice mică, pădurice dragă
Iederă bătrînă, mititică fragă,
Scumpe surioare
Simţiţi şi voi oare
Dorul ce mă doare ?

Vîntu-aduce-n aripi sute de suspine.
Mîndra nu-i aicea, mîndra nu mai vine.

De pe Olt şi de pe Jii...

Lizica. 25.IV. 933

De pe Olt şi de pe Jii
Dorul meu la mine vii
S-aduci aer de zăvoi
Glas de ape, buze moi.
Cînd pe Olt şi cînd pe Jii

Numai tu dorule ştii
Cîte rînduri rătăcii
Aşteptîndu-te să vii !

★

In ce chip puteam eu oare
Să dau glasului cuvînt ?
Ai lăsat al meu avînt
Cînd isbit de nepăsare
Să se plece la pămînt.

Am sorbit pe-ascuns durerea
Ca să nu-i văd gînditori
Drăgălaşi-ţi ochişori.
N'am ştiut că simţi plăcerea
Să răneşti de două ori.

ION PETROVICI

Patria mai presus de toate

Lui Adrian C. Brudariu

I.

Trecutul meu e o comoară
Iar pentru mine, un altar.
Aşa cum stringi belşug de ape
În dosul unui stăvilar,
Aşa-mi adun de pretutindeni
Frumoase amintiri neşterse,
Şi în pustiul meu de astăzi
Le las şuvoi să se reverse

II.

Sclipeşte ca de diamante
Fluida lor dezlănţuire !
O ! N-a avut dreptate Dante
Cu sumbra lui mărturisire
Spunînd că, maxima durere
Sau cea mai vie suferinţă,
E să evoci splendori apuse
Într-un prezent de umilinţă.

III.

Căci sint poteci mai numeroase
Prin fundul sufletelor noastre
Ce se pricep să ocolească
Abisul grelelor contraste

IV.

Trecutul viu în noi trăieşte
Şi pîcla neagră o-nsenină
Cînd din adîncul nostru zvîrle
Rachete albe de lumină.

Dar din dar

E atita timp de cînd mă farmeci, lună
Şi discul tău ce-n noapte strălucea,
A mers atîtea rînduri împreună
Cu tinereţea şi visarea mea !

N-ai facle proprii să ne ilumine,
Nu poţi să fii cu soarele la fel —
Dar cum pricepi să foloseşti de Sine
Tot ce primeşti lumină de la el.

De cum o capeţi, rămînînd măreaţă,
În binefaceri o împrăştii iar
Adăogind la raze şi-o dulceaţă :
De-a fi întotdeauna „dar din dar".

Deşi s-apropie-ntîlnirea
Îmi pare vremea încă lungă
Şi parcă ceasul revederii
Fiinţa-mi n-o să-l mai ajungă

Cum acele de la ceasornic
O mîna poate să le mute,
Dece nu pot şi acul vremei
Să-l duc cu degetul mai iute?

DIMITRIE GUSTI

Note

„Numai prin muncă gîndirea devine curată şi numai prin gîndire munca devine bucuroasă", scrie Ruskin.

,Casa mea a fost închinată cărţilor, studiului — bibliotecii de la etaj i se zicea catedra cărţii, în lemn de nuc de jos pînă în tavan, cu 3 mese de lucru, cu fotolii, cu clasoare etc., iar în depozitul de cărţi din subsol pe lingă bibliotecile de margine, o sală lungă, o masă lungă cu scaune de jur împrejur cu un loc deschis pentru manuscrise şi cărţi.

Natura (I) Iubire de natură este atunci cînd omul se personifică cu Natura. Deus sive Natura.

Soarele strălucitor (căruia se închina cetăţi, cultul soarelui în istoria universală, vezi tabloul mişcător al soarelui din Pitagoras, care se închină la răsăritul soarelui). Luna palidă, stelele ce sclipesc şi tremură. Luminile nourilor care se schimbă continuu.

În ultimele zile priveam de la fereastra casei mele şi mă gîndeam la micromegas. Singur ! printre lacrimi văzui grădina scăldată în rouă, pajiştea verde — simţeam mireasma văzduhului — în zarea limpede a dimineţii sub lumina sclipitoare.

Aduc imnuri de slavă şi de recunoştinţă Naturei prin razele ei tremurătoare de frumuseţi. Mai tîrziu cînd am părăsit casa (adică am fost alungat şi prădat), iarăşi singur cu Natura şi cu copiii străini care-mi zîmbesc!

Nu simt necesitatea „elevilor recunoscători". Singur cu natura şi copiii — ce bună societate.

Cu natura formam o comunitate socială, pe care o formează artistul, o cunoaşte cercetătorul, o simte şi doreşte credinciosul în personificarea lui D-zeu. Planke Abichten der Natur — Plan der Natur (Kant) kunst der Natur (Fichte)-List der Natur (Hegel) – natura în centrul metafizicei.

Apus de soare — spectacolul sublim văzut bunăoară din grădina Luxemburg, mai ales unic din insula Aelgoland (locul meu de preferat pentru excursiile din marea Nordului) învăluie lucrurile ca un incendiu, ori lucrurile par poleite în aur — niciodată acelaşi tablou — era totdeauna o putere fascinatoare.

Natura susţine, îmbărbătează. Deşi singur nu te simţi singur. Ea a jucat şi joacă un mare rol în viaţa mea, ea m-a învăţat înţelepciune, bunătate, înseninare, rezervă de optimism, răbdare în folosinţa timpului, însemnătatea muncei în conducerea vieţii unde luminează calea.

Trebuie să iubeşti, să cunoşti natura. Nenorociţi ca brutele, sînt acei care trăiesc fără a o vedea.

Natura exprimă o frumuseţe vie şi care respiră — în deosebire de frumuseţea artei şi sculpturii.

Jean Jacques „La nature ne plante rien au cordeau".

Casa de locuit — ca stilul.

. . . .

În vara lui 1981, am plecat, cu doi colegi, într-o delegaţie ce urma să întilnească reprezentanţi ai unor organizaţii de tineret din America Latină şi America Centrală. Cea mai mare parte a drumului se înscrie în zona Caraibilor. A fost, poate, cea mai lungă călătorie pe care am făcut-o şi, sigur, cea mai plină de neprevăzut. Încerc să recompun jurnalul unor stări pe care sînt însă convins că nu le pot retrăi pe de-a-ntregul. Întîmplarea mea în Caraibi, ca o trecere printr-o pădure fabuloasă a sudului, cu ochii bolnavi de lumină uşor nefirească şi de culoare. Un jurnal cu cîteva capitole şi cu un dor de-ai mei de acasă cum nu m-a mai încercat niciodată şi pe care nu ştiu dacă o să-l pot face simţit în cuvinte.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

CĂLĂTORIE ÎN CARAIBI

1. Apa cea mare şi ceasul care nu mai contează

Otopeni, un Boeing încărcat. „Căpitanul Floroiu şi echipajul său vă urează o călătorie plăcută". Pînă la Amsterdam am fost relaxat, se simte undeva jos, sigur, pămîntul bătrînei Europe. Nu, nu e o expresie tocită „bătrîna Europă". Cel puţin pentru mine. Ai sentimentul că eşti aproape de casă. Aeroportul din Amsterdam, uriaş, plin de vitrine, o sfidare a ochiului. După escala de o oră urmează traversarea oceanului. Apă mereu, ca o nelinişte, ochii pe ceas, orele trec greu, cumplit de greu, parcă aud scîrţîitul acelor opintindu-se să împingă minut cu minut, cîţiva călători dorm. Interiorul avionului e o lume în zbor. Inconştientă, zgo-

motoasă, diversă. In fața mea, doi bărbați voinici, cu umeri largi și cu miini mari. Înțeleg din citeva cuvinte ale lor că merg pe un șantier al nostru, undeva, în America Latină. Par dezarmați în fața necunoscutului, îngrijorați, chiar ușor ridicoli. Lingă ei, o femeie cu păläriuță roșie, fardată și îmbrăcată cu un prost gust perfect, din cele care vor să pară cu vreo douăzeci de ani mai tinere și pentru asta – cum zice un prieten bun al meu – „se dau vioaie". Vorbește tot timpul tare, zbiară aproape, ca să acopere zgomotul avionului, într-o românoamericană năstrușnică, amestecă engleza „după ureche" cu vorbe din marginea Bucureștilor. Le spune celor doi bărbați ce bine o duce ea în America, ce fericită e cînd a ciștigat ceva peste salariu, cum a făcut o vacantă în insule și cum a venit în România după doisprezece ani (cînd a avut **moni**, acolo fără **moni** nu ești ochei, ha, ha) să-și vadă mama care are 71 de ani. Ii sfătuiește pe vecinii de scaun cum să procedeze ca să-și facă un rost, pe ei nu-i lasă să spună nimic; oamenii o privesc nedumeriți, alte griji au ei, poate cea mai mare e teama de avionul ce tremură deasupra apei. Ni se aduc formulare pentru vama new-yorkeză și pălăriuța se turtește, recunoaște că nu prea știe să scrie, că patru clase, etc. Stewardesa zimbește și-i completează formularele. Femeia a trecut la altă stare, e ca un elev prins cu lecția neînvățată. Oamenii de felul ei, transfugii (ce etimologie are și acest cuvînt, ceva dincolo de fugă, o părăsire de ființă), îmi stîrnesc un sentiment greu definibil, între milă și silă. Imploră parcă certitudinea, se simt datori să se acopere, să se apere cu vorbe care le sint străine. In fine...

Privesc prin hublou, iceberguri în zona Canadei, coasta Americii peticită de iarbă și de stînci golașe.

Căpitanul Floroiu ne mulțumește, a aterizat „unt pe piine", noi aplaudăm. Coborîm pe La Guardia, e cald, formalitățile de vamă, sîntem priviți atent de ofițerul-femeie, o negresă calmă care se interesează de scopul călătoriei noastre apoi ne zice „Welcome" și-și mută ochii de pe noi.

Ne așteaptă nea Costică, sofer la misiunea română pe lîngă O.N.U., de fel din București, care ne încarcă și ne duce prin Queens spre sediul misiunii. Aerul e înăbușitor sub umezeala oceanului, misiunea e pămînt românesc, toți se salută, toți ne întreabă ce mai e pe-acasă. După instalare, coborîm la un magazin cu autoservire, cumpărăm ouă ambalate ca pentru un drum în Alaska, bere Piels, crenvurști fără gust, un soi de parizer tăiat cu distincție, muștar englezesc, orange juice. Inghițim ceva (e primul lucru pe care îl înveți în America, aici „te hrănești", „inghiți ceva" nu mănînci) și plecăm spre Broadway. E simbătă seara, weekend, pe străzi e numai lumea săracă și cei aflați în trecere prin oraș. Tineri mulți, suspecți, albi și negri, care merg parcă dansînd, par gata să-ți ofere tot timpul ceva ori să-ți ia ceva.

E lumină multă, vărsată în reclame, în vitrine, cinematografele anunță filme de senzație, artă, subartă, superartă. Ne întoarcem obosiți, dormim și dimineața reluăm traseul prin oraș. Incepe o ploaie rea, ne urcăm într-un autobuz, mergem în fața lîngă șofer, îl rugăm să ne spună pe unde trecem, autobuzul e aproape gol, driver-ul negru ne face un semn cu ochiul și lungește puțin ruta ducîndu-ne prin China Town spre Manhattan-ul impasibil, betonat, sticlos și fumegînd.

După masă sintem invitații lui Iftene Pop, diplomat la misiunea română, bărbat de Maramureș care și-a recompus aici un colț de țară. Ascultăm pe frații Petreuș, bem bere Piels, mîncăm varză cu carne și vorbim de-ale noastre de-acasă, de care lui Pop îi e foame și sete.

A doua zi ne întoarcem la aeroport pentru zborul lui Guyana Airlines. Boeing 747, scaune strîmte, drum de opt ore. Se face escală la Miami, Florida. Filmele, serialele TV îmi dansează în fața ochilor. Da, domnule, o să cercetăm și Florida, măcar așa, din aeroport! Cu cîteva minute înainte de aterizare, însă, sîntem înștiințați sec de faptul că pe timpul escalei misterii călători și misterele călătoare sînt rugați să rămînă în avion. Rămînem două ore în avion și ca să omorîm timpul jucăm cunoscutul joc de societate numit șeptic. Să joci șeptic la Miami, sub nasul cazinourilor de la

Miami Beach, mi se pare sublim!

Avionul pleacă, la Port of Spain face încă o escală, noi tot la bord fiindcă am fost rugaţi frumos.

La 3 noaptea, după ora lor, pentru că ora noastră nu mai exprimă nimic, timpul s-a răsucit, ne-a plimbat prin toate colţurile ca pe nişte boxeuri în pragul KO-ului, deci, la 3 noaptea aterizăm la Georgetown, capitala Republicii Cooperatiste Guyana. Sîntem în Caraibi.

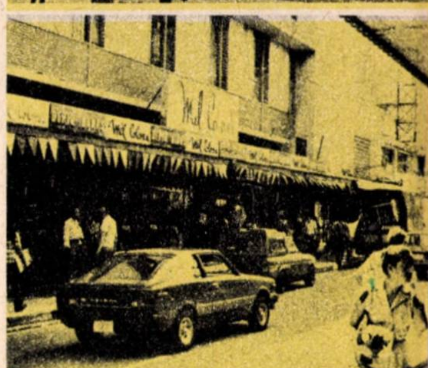
2. Guyana, o legendă tropicală

Am senzaţia, dureroasă aproape, a plonjării într-o pădure de iarbă care foşneşte, îmi atacă auzul cu zgomote necunoscute, se zbate. Oraşul se desprinde ireal sub noaptea tropicală, o noapte spaţială străbătută de aerul oceanului. Case albe, înălţate pe piloni, sprijinite de palmieri imenşi. Sîntem conduşi la Park Hotel, clădire frumoasă din lemn, în hol aud un sunet ascuţit de fierăstrău care lucrează fără întrerupere, mi se explică repede că e o pasăre, ţiuitul mă urmăreşte şi în somnul de trei ore pe care mi-l ofer. Dimineaţa vine ca un abur cald, cămaşa se lipeşte de trup. Mergem la întîlnirea cu conducători ai organizaţiei de tineret, trecem pe străzi carelate în avenues şi streets după moda new-yorkeză, ni se vorbeşte despre Guyana. Povestea unui pămînt născut din disperarea şi revolta robilor de pe domeniile coroanei britanice, adunat parcă din aluviunile Atlanticului, fixat în plantaţii de trestie de zahăr, orez, manioc, banane, coprah. „Ţara apelor multe" în limba amerindiană, unde trăiesc africani, indieni, amerindieni, chinezi, portughezi şi metişi. Un pămînt care există şi speră, aici, între turbioanele umede ale savanei.

Ne întoarcem la hotel pentru masa de prînz, pentru „lunch" adică, o bucată de pui, piperată, acoperită cu orez, două bucăţi de manioc vînăt – o vînătă albă, morcovi, salată, castravete, sos de roşii şi sos de ardei, pastă de fructe. După-amiază mergem la grădina botanică şi zoologică. Copacii sînt fantastici. Palmieri rotunjiţi pe tulpină lucioasă, frunze ca săbiile umede, flori stranii, mov, roşu, carmin, alb. Păsările par combinate artificial, culorile se trec din una în alta, în degradeuri şi explozii. Galbene, portocalii, alb, albastru, azuriu, roşu, stins. Vulturi, papagali imenşi şi umani, păsări de apă cu siluete rahitice, dar cu o eleganţă aparte în diformitatea lor. Patru anaconde monstruoase. Maimuţe cerşetoare, zgomotoase. Un elefant plictisit, tigri, pume, lei, mistreţi mici, vulpi de savană, cîini de apă, caimani. O faună născută din umezeală şi din soare.

A doua zi participăm la congresul tineretului, avem discuţii cu cîteva personalităţi ale ţării, care se ocupă de probleme de tineret şi educaţie. Bem în neştire sucuri de fructe cu gheaţă, respirăm greu, soarele pare filtrat printr-un fum umed. Facem o călătorie scurtă prin savană, în regiunea Demerara. Traversăm Georgetownul, multe pieţe de fructe, maşini muşcate de soare, ieşim din oraş pe un drum păzit de palmieri ca nişte arcuri destinse, cocotieri plini de nuci. Pe o parte se văd plantaţiile de trestie de zahăr, pe cealaltă, tulbure, Atlanticul. Demerara e un fluviu de mărimea Dunării, cu apă roşie, mîloasă, se pare încărcat de peşte. Ne oprim pe un pod unde se află o mare piaţă de fructe. Bem suc de cocos direct din fructul verde despicat cu un catlas (un fel de seceră). E dulce, cald, greţos. Mîncăm banane mici şi roşietice. Vedem ananaşi în stive, mango, papaia, tot felul de rădăcini comestibile. Începe o ploaie torenţială şi ne întoarcem la Georgetown. Cina, pui cu varză albă, manioc, vînătă fiartă, orez, pepene verde, juice şi iar un somn de cîteva ore. La 3 noaptea – asta pare ora noastră preferată în Guyana, sîntem la Thirima – airport pentru a ne continua periplul. Trebuie să ajungem la Bogota. Avem pe bilete prevăzută o schimbare

de avion la Port of Spain, apoi alta la San Juan. Seara trebuie să fim în Bogota. De aici însă, a început ceva aproape de neînţeles.

3. Expulzat din Trinidad Tobago

La şase fără un sfert aterizăm pe aeroportul din Port of Spain, capitala statului Trinidad-Tobago. Ni se cer paşapoartele, ofiţerul de vamă le reţine mult, se uită urît la noi, ne întreabă de ce n-avem viză de intrare în ţară, îi explicăm că facem doar tranzit pentru o oră, n-are nici o importanţă, trebuie viză altfel n-avem voie să călcăm pe pămîntul insulelor. Vine încă unul, se uită şi el urît, se dezvoltă în noi un complex infracţional. Toţi pa-

sagerii au trecut, noi stăm la barieră, ni se aduc bagajele și sînt aruncate lingă noi. Ofițerul completează trei formulare și ne cheamă să semnăm. Pe ele scrie limpede : **ordin de expulzare.** Întrucît și în virtutea articolelor cutare și cutare, sintem expulzați din Trinidad-Tobago cu obligația de a părăsi, in maximum nouă ore, teritoriul țării. Semnăm, asta e situația, ne luăm ordinele de expulzare ca pe niște trofee, o grănicerească ne escortează la biroul companiei BWIO, compania națională, care are un avion ce pleacă imediat spre San Juan de unde am putea lua un avion Lufthansa pentru Bogota. Nu mai sînt locuri, avionul e full, doamnelor și domnilor, iar noi sintem aduși înapoi, introduși la comandamentul companiei, într-un birou îngust, ni se dau scaune și iată-ne practic închiși. Funcționarii umblă printre noi, un fel de șef al lor, iritat și zgomotos, dă citeva telefoane, încearcă să ne trimită la Caracas de unde eventual etc. dar n-avem viză pentru Venezuela așa că nici o companie n-are voie să ne ia. Pierdem și primul avion de Caracas. Trec citeva ore. Se anunță un avion prin Caracas spre Curaçao, în Antilele Olandeze, unde s-ar putea merge fără viză. Dar nu sînt locuri. Ni se atrage atenția că nu avem voie să părăsim locul de detenție. Șeful biroului nu se mai ocupă de noi, după ce, la insistențele noastre de a rezolva ceva, ne pune în față legea tobagheză și ne explică superior că noi ar fi trebuit să știm, cu atît mai mult cu cît sîntem dintr-o țară socialistă. I se rotunjesc ochii cind zice „țară socialistă", se vede că ! s-a spus că oamenii din astfel de țări sînt inamici declarați ai trinidad-tobaghezilor. Se mai uită o dată pe pașapoarte, zice, aveți viză S.U.A., e clar, puteți merge la Miami și de acolo luați un avion spre Bogota. Dar nu pe biletele astea, vă plătiți în numerar drumul, nu e decît 1 500 dolari. Întîmplător n-avem 1 500 dolari, i-o spunem, se înfurie iar și ne întoarce spatele. Cea mai apropiată ambasadă română e la Caracas, propunem să dăm un telex, dar în mod cu totul straniu telexul companiei nu prea funcționează. Cu noi la popreală mai sînt doi guyanezi, mama și fiul, care și-au pierdut biletele. Ei stau liniștiți, țara lor e aproape, s-or descurca într-un fel. Noi nu. Ne căutăm singuri rute în orarul zborurilor, le propunem diverșilor funcționari. Că să mergem la Paramaribo și de acolo in Columbia, la Barranquilla. Sau la Caracas anunțînd în prealabil ambasada noastră prin intermediul celor de la Georgetown.

Se face de prînz. Primim aprobarea ca unul dintre noi, însoțit de un oficial, să meargă să cumpere ceva de mîncare. Vine cu trei sandvișuri cumpărate „la negru", de, ca pentru expulzați. Mi se instalează în oase o oboseală cumplită. Încerc să mă detașez, să sper într-o soluție miraculoasă. Gîndul îmi umblă ca un haiduc prin Caraibi. Mă văd la Paramaribo, acolo, pac, un avion columbian care ne ia fără probleme. Apoi în Curaçao de care nu știu nimic altceva decît că e un lichior. Se face seară. Fac rime tîmpite aplicînd binecunoscuta soluție haz de necaz. De genul „e seară-n Trinidad-Tobago, acuzăm crize de lumbago". Se termină și astea, sînt plin de nervi, fără umor, mi-e groază de orele care vor urma, lent și epuizant. Un tînăr din staff-ul lui BWIO se apropie de noi și încearcă să ne ajute în găsirea unei căi de ieșire. Ne spune că la cinci dimineața vine un avion olandez al companiei K.L.M. care merge prin Curaçao în Panama. S-ar putea să ne accepte din motive de solidaritate europeană. O fată ne aduce cafea. Există și funcționari trinidadezi tobagi de treabă pe lumea asta ! Iar pîlpîie la orizont steagul speranței. Dacă avem noroc mîine plecăm. Dacă nu, nu ! Se pare că nu. A venit din nou șeful biroului care ne-a zis că nu ne ia K.L.M.-ul pentru că ar trebui să plătească pentru fiecare dintre noi o amendă de 1 000 dolari în Panama dacă ne aduce fără viză. Așa că el a hotărît să ne trimită în Guyana de unde am venit, să se descurce cei de acolo. Alți nervi. S-a cerut totuși o confirmare din Panama, dacă ne primește fără viză. Și răspunsul nu vine. Vine în schimb K.L.M.-ul de la Amsterdam. Noi turbăm. Apare salvarea, efectiv de ultimă secundă : un ofițer de grăniceri care cere să fim încărcați în avion pentru că am depășit 9 ore de stat ilegal în Trinidad-Tobago (mai aveam puțin și-l depășeam de vreo trei ori). Țipă 10 minute la micul și răul șef de birou, o funcționară ne spune să mergem repede după ea. Alergăm prin vamă, ne luăm pașapoartele, gonim spre avion, nebărbieriți și frînți de oboseală, fără să realizăm ce se întîmplă. Intrăm într-o lume fabuloasă. Un D.C. 10, spațios, aerisit, ultracivilizat. Pilotul cere scuze pasagerilor că avionul a întîrziat plecarea cu o jumătate de oră din cauza unor probleme pe care le-a avut poliția de imigrare tobagheză. Plecăm. Decolare verticală, toți se uită la noi ca la niște posibili bandiți. Coșmarul celor 25 de ore se stinge treptat. Ne ridicăm peste insule și ocean, cer limpede și verde. Ni se aduce mîncare. Curată și bună, cafea, apă. După o oră și jumătate aterizăm in Antilele Olandeze, la Curaçao. Aproape cochet, un Schipool al Amsterdamului, în miniatură. Facem escală o oră apoi zburăm către Panama. Aeroportul imens, nou, ultramodern. Trecem prin vamă fără nici un fel de probleme. Mă bărbieresc, mă spăl, mă simt iar un om liber. Nu găsim avion direct pentru Bogota, ci unul pentru Medellin, oraș la granița columbiană. Nu-l pierdem, sîntem călători încercați.

Peste altă oră și jumătate sîntem in Columbia, la Medellin. Avem legătură rapidă, parcă în compensație, un Boeing 737 ne zguduie peste munți și podișuri și seara sîntem în Bogota. Cu o zi întîrziere, dar cu vize în regulă. Ne așteaptă un consilier al ambasadei și ne conduce la Hotel Continental, un boy cu capă roșie și țilindru negru ne poftește în hol. În cameră e răcoare și bine. Salud Santa Fé de Bogotà ! Ești un oraș drag,

un liman pentru expulzaţi şi hărţuiţi !

Avem 10 ore pentru refacere. Scot din portmoneu ordinul de expulzare din Trinidad-Tobago, il recitesc şi-l clasez. Prin cîte n-a trecut şi Cristofor Columb !

4. Aur şi revoluţie

Santa Fé de Bogotà oraş aşezat pe un platou înalt, la aproximativ 2 500 m de la nivelul mării, dominînd Cordillera Central, cu străzi colorate şi imense, rivalizind in taină cu Ciudad de Mexico. Inima lui bate în istorie, departe, dincolo de umbra conquistadorilor, pe vetrele unor civilizaţii care s-au stins trimiţînd în timp urme cu strălucire de aur etern. Oamenii sint frumoşi, o rasă bine proporţionată, amestec de continente şi de temperamente. Trăiesc un vis de mărire al lumii în Museo del Oro, muzeul aurului. Metalul luminind în adinc o sete care a primit la inceput forma obiectelor de cult pentru îmbunarea zeilor ploioşi ai podişului, apoi a atras năvăliri şi război îndelung. Un Eldorado care există, in opulenţă şi în trufie, în plin centrul oraşului. Inexprimabil sentiment, mii de obiecte sclipind stins. În camera safé din centrul muzeului, un rotund de vitrine pur şi simplu sugrumate de aur. Se închid automat uşile, se aprinde treptat, pe muzică, lumina şi ochii sint plezniţi de fast, de zădărnicie, de un fel de silă a mirajului aurului. Un popor vechi şi-a scris istoria pe plăcuţele metalului suprem şi a ridicat meşteşugurile la rang de artă. Aproape că aurul a încetat să fie valoare, ştiutul etalon universal, rivnit şi păzit cu grijă, el a fost materialul cel mai abundent, cel mai la îndemînă. Asta au avut oamenii, asta au folosit !

Dincolo de Museo del Oro, sub dealul mînăstirii albe, Montserrat, o casă între platani şi palmieri, ca o pagină pe care nimeni nu o va putea rupe din cartea de istorie a Americii Latine. Quinta Bolivar, umbra lui El Libertador, revoluţionar cu alură de general napoleonian, cel care a împlinit visul de libertate al acestui

colţ de lume pentru a muri neînţeles şi sărac. Biroul lui, salonul încărcat de tablouri de epocă unde se scriau constituţii şi se ţineau consilii de luptă, grădina cu flori de culoare febrilă ca nişte răni ale soarelui. Şi steagurile ţărilor eliberate în acea Conquistă inversă şi ligitimă. Bolivar, spirit şi mit, nume trăind la graniţele realităţii cu visul, ca un vînt între două oceane.

Oraşul creşte în jurul acestei case de suflet, cu străzile nesfîrşite, cu magazine nenumărate pigmentate de violentele artesanias colombianas cu întreprinderi moderne şi ateliere de mărunţişuri, cu vile exotice şi cartiere modeste, reproducînd, în fapt, înfăţişarea şi adevărurile unei ţări întregi. Şi expresia străzii, a oamenilor se diversifică pînă la tonuri extreme, de la aerul pseudo-pasional şi fercheş din filmele cu nopţi latine şi sunet de cumbha al celor care se grăbesc la cursele de cai de pe vestitul hipodrom al Bogotei, la aerul apăsat, neguros al celor care poartă în priviri truda de pe marile bananeras, plantaţiile de banani din atmosfera încinsă a litoralului oceanic.

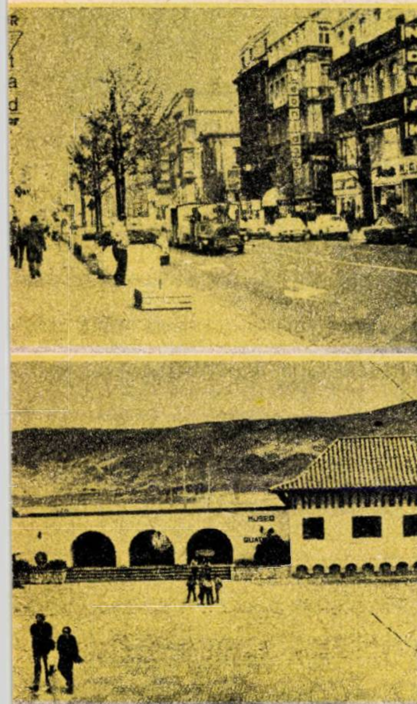
Intrăm într-o librărie, standuri întregi cu ultima carte a lui Marques „Cronica unei morţi anunţate". Don Gabriel rămine un idol al Americii Latine, aflu că s-a autoexpulzat în Mexic, poveştile despre el, despre acest guerilleros al literaturii şi al vieţii proprii, circulă în voie.

Trecem pe la ambasada noastră, toţi se adună să le povestim aventura din Port of Spain, ne compătimesc, am devenit o mică legendă a Caraibilor. A doua zi e sîmbătă. Merg într-un magazin O.M.A. unde se vinde cafea. Miroase uluitor. Saci, săculeţi, pungi, plicuri, invazie de cafea, aer de cafea. Într-o ceşcuţă mi se aduce esenţa, toate simţurile se pun în stare de veghe.

Seara mergem să mîncăm la restauratul „Las accacias". La început o aguardiente, un fel de ţuică anisată. Apoi o „mondongo", mîncare tradiţională care înfrăţeşte Columbia cu Balcanii. Ciorbă de burtă scăzută, cu alte feluri de carne amestecate în ea, în bucăţi mici, yuca (un soi de cartofi), sos de ardei, oţet. Cu orez şi banană prăjită în loc de pîine. Singurul lucru pe care vi-l pot spune este că mi s-a părut grozavă.

A doua zi, duminică, mergem cu nea Mircea Adam, reprezentant al firmei ARO din Cîmpulung-Muscel, firmă cu vad în Columbia, şi cu Emil Bostan, consilier la ambasadă, într-o plimbare în împrejurimile Bogotei. Pe ambele părţi, spre

ieşirea din oraş, un cartier de oameni cu stare. vile de cărămidă de un bun gust sigur, creneluri, turnuri, grădini exotice răsfăţate de soare. Ne oprim la Zsipaquirá, o uriaşă catedrală, săpată în stîncă de sare şi cărbune. Inaltă, cu altar sticlos, catolicismul face şi în munte aceeaşi lecţie a umilinţei omului mic şi dezarmat in faţa divinităţii. Ieşim şi alergăm înainte spre Guatavita, lacul unde s-a înecat — spune legenda — soţia necredincioasă a unui gaucho violent. Intr-o biserică mică e slujbă-

spectacol, se-aude un cor acompaniat de chitare, afară, cit cuprinde, artesanias columbianas care de care mai colorate. Frumos ea o pace păzită de munţi, ca o carte poştală descoperită între lucruri vechi cu miros de soare şi de vegetaţie tropicală.

Ne întoarcem în Bogota, boyul cu ţilindru negru şi capă roşie ne deschide uşa pentru ultima seară. Dimineaţa zburăm cu un avion columbian al lui Avianca pînă la Ciudad de Panama. Sîntem transbordaţi rapid într-un avion costarican şi ne îndreptăm spre San José.

5. Si compra, si vende

San José, oraş în depresiune, între munţi fumegoşi. Foarte cochet, case mici, stil vilă, flori, bananieri, palmieri în curţile mici. Orhidee de toate culorile pe străzi. Animaţie, explozie de magazine de tot felul. Japonezii joacă tare pe piaţa costaricană. Toyota, Subaru, Daihatsu, Honda, Mizda, maşini, piese de schimb, utilaj electronic, vase de bucătărie, truse de scule, industria niponă face o concurenţă de zile mari produselor marelui vecin din nord, S.U.A. Lui San José i se spune „Elveţia Americii Centrale" şi am toate motivele să cred că-şi merită numele. Un miniimperiu al fructelor şi al cafelei. In magazinele alimentare se aliniază stive de fructe, mere, ananas, nuci de cocos, pepeni şi în special, banane. O banană costă 30 de centavos. Un colon are 100 centavos, un dolar echivalează cu 20 de coloni. 60 de banane pentru un dolar. Cumpărăm banane. Mîncăm banane. Sînt bune banalele. Vorba lui Zaharia Stancu.

In dimineaţa următoare e soare şi e marţi. Mergem la Ministerul culturii şi tineretului, ne primeşte senor Cesar Valverde, viceministru, pictor de vocaţie, ne vorbeşte despre tineretul costarican, despre locuri de muncă, droguri, educaţie, sport, cultură. Urmează o vizită în campusul universitar unde sîntem puşi la curent cu bursa electorală pentru alegerile în senat şi în consiliile studenţeşti. Mergem o oră la Museo nacional. E şi aici o sală a aurului, dar mai mică, modestă. Constat că am devenit al naibii de pretenţios, după ce am văzut Museo del Oro din Bogotá. Seara, urmărim programele de televiziune. Canale multe, imagine colorată, reclamă din abundenţă. Aflăm cu acest prilej care sînt ultimele produse de cosmetică, mîncăruri pentru copii, mîncăruri pentru cîini, îmbrăcăminte „por una mujer como tu". O crainică veselă strigă din cînd în cînd: **es la mejor, es la calidad!** Adică „e cel mai bun, e calitate" sau cel puţin aşa am tradus eu. E un slogan pe care l-am auzit şi în Columbia, se fixează în cap şi în zilele de la San José ne spunem mereu unul altuia cu privire la felurite lucruri şi întîmplări: **es la mejor, es la calidad!**

Am văzut pe străzi un spectacol incredibil. La început n-am înţeles nimic. Bărbaţi cu un teanc de dolari în mînă, agită banii şi declamă care de care mai muzical: **dolares, dolares.** Am aflat că aici piaţa neagră lucrează legal, că sute de „agenţi de schimb" achiziţionează dolari şi plătesc la concurenţă cu cîţiva centavos mai mult, dar oricum foarte aproape de cursul oficial. Mici tarabe, ca acelea la loz în plic, pe care scrie **„si compra dolares"**. Puşti de 10—12 ani îşi fac şi ei ucenicia răsucind hîrtii verzi cu chipul preşedinţilor americani. Alături de „es la mejor, es la calidad", sloganul „dolares, dolares" este deviza străzii. Apropòs de reclamă, într-o vitrină văd una pentru un umil insecticid, care mă face să aplaud ingeniozitatea negustorului: „rata buena, solo muerta". Un şobolan e bun numai mort! Aferim! Se vînd **„boletas por la loteria nacional, para hoy, para hoy"**, pentru azi, totul pare făcut pentru azi. Şi iar valuri de fructe, papaia, aguacado, nectarine, tuna, mango. Şi vitrine cu băuturi, lichior de cafea, rom Abuello, sucuri de naranja, de pino, de limon. Magazine cu mărfuri făcute în Guatemala, în Costa Rica, în Panama, în Brazilia. Totul „si vende", e drept pe bani mulţi, e drept că orice pagină de ziar şi orice tabel la oficiile de schimb vorbesc fără sfială despre o inflaţie galopantă. Lama de pămînt dintre oceane şi cele două Americi pare o piaţă deschisă spre cele patru puncte cardinale unde „si compra, si vende" cu disperare parcă, cu o frenezie a clipei şi a culorii.

Plecăm din San José cu un avion al companiei Lacsa, spre Ciudad de Mexico, de unde

Air France ne va îmbarca pentru traversarea „apei celei mari", înapoi, în Europa.

6. Aer de ocean, soare de Paris şi dor cît încape

La Ciudad de Mexico stăm două ore la coadă pentru vizarea biletelor şi alte două şi jumătate în Jumbo Jett-ul care pleacă de aici cu mare întîrziere. Căpitanul ne explică, amestecînd o-la-la-uri şi risete de unul singur că la venire s-a defectat o uşă şi a trebuie să aştepte să fie reparată. Mi se face puţin frig pe coloana vertebrală, numită popular şira spinării, dar n-am încotro şi-l ascult. Ni se serveşte masa „à la français", raţă cu prune şi zahăr, beaujolais. În 90 de minute sîntem la Houston, Texas. Escală de alimentare, privesc din avion aeroportul pustiu din oraşul rachetelor. Un copil plînge chinuit, i-o fi şi lui dor de ceva, mulţi dintre pasageri dorm. Strîngem centurile de siguranţă, stewardesele (cam trecute) manevrează sprayuri dînd un miros dulceag aerului, pornim. Am plecat din Mexic la miezul nopţii şi am ajuns la Paris la ora 18,00, bineînţeles cu comprimări buimace de fus orar, cu întîrzierea etc. Timp lung, în care am văzut un film poliţist de duzină, am ascultat la căşti şansonete şi un concert Chopin, m-am făcut că dorm. Peste toate un dor de casă, de-ai mei, ca o durere ascuţită în piept.

Sîntem, seara, la Orly. Mergem să ne instalăm pentru două zile cînd avem primul avion spre Bucureşti. A doua zi pornim prin rue Grenelle, către Champs Elyssées. Început de soare, magazine răsfăţate, grands reductions, grand promotion, extraordinaire, sans precedent etc. Pornim prin Place Concorde spre Beauborg. Grămezi de tineri nu tocmai curaţi, pe scările rulante ale sondei spaţiale Beauborg, Parisul se vede limpede, jos cîntă grupuri de artişti improvizaţi. Casa lui Brâncuşi e închisă, nu pot decît să-mi amintesc interiorul şi aerul ei. Coborîm şi umblăm prin Cartierul Halelor, viaţa de seară a Parisului se află aici cu o bună parte a sa, înghiţitori de flăcări, studenţi în bistrouri şi librării, cerşetori-artişti care fac orice pentru artă, şi, eventual, cîţiva franci. Ieşim spre Notre Dame, trec convoaie de autobuze cu turişti nemţi şi blonzi, sîntem în Saint Germain des Pres. Începe spectacolul cafenelelor din stradă, scaune albe, mese împletite, vitrine cu mîncăruri sofisticate, languste la gheaţă, frigări imense, cinematografele invită la senzaţiile verii „Excalibur", „New York — 1996", „Los chicanos", „Les misteres de madame d'O". Galeriile tinerilor pictori de stradă cu imagini pariziene copiate conştiincios ori revolte plastice de o stîngăcie violentă.

E seară tîrziu cînd ajungem în camerele noastre, mîine plecăm, oboseala şi dorul îmi amestecă toate imaginile acestui drum. Caraibii, Columbia, Costa Rica, oameni vorbindu-mi, avioane, aeroporturi, încep să se scurgă în amintire rămînînd desenate acolo ca o aventură lungă, frumoasă şi grea.

(din volumul în curs de apariţie „LUMEA, ZIUA ŞI NOAPTEA"

Necesitatea „capilor limpezi"

România are 4 puncte în campionatul european. Ea a învins **Cipru** şi **Suedia** şi golaveraj de 3—1. Cursa se anunţă grea, dar primii doi paşi au fost făcuţi bine. **Suedia,** supralicitată de presă şi de opinia publică, s-a dovedit batabilă şi a şi fost învinsă. Rămîne ca meciul următor, cel cu **Italia,** să fie jucat bine şi realist. Faptul că **Italia** e campioană mondială nu cîntăreşte prea mult în acest meci în care totul se decide în teren. **Italia** nici nu este o superechipă, cum tind s-o proiecteze recentele evenimente fotbalistice. Ea este o foarte bună echipă, experimentată, rutinată, cu tupeu şi cîţiva jucători mari. Înfrîngerea suferită de **Fiorentina** acasă la ea de la echipa românească de divizia B, **F.C. Baia Mare,** nu este întîmplătoare şi ar trebui să spună mai mult amatorilor de fotbal şi specialiştilor români. A spus-o foarte expresiv **Universitatea Craiova**, eliminînd pe **Fiorentina.** În sfîrşit, **Craiova** îşi dovedeşte — şi peste hotare — clasa. Craiovenii şi dinamoviştii au reuşit din acest punct de vedere o bună prefaţă morală viitoarelor întîlniri cu **Italia** şi **Cehoslovacia.** Rezultatele lor demonstrează pentru cine n-o crede că şansele noastre sînt egale cu ale celorlalţi !

Italia poate pierde punctele pe care le urmăreşte, despre asta este vorba, dacă nu

este luată drept o superformaţie ci o echipă care şi ea, vrea, ca şi echipa României, să se califice înfruntînd aceleaşi dificultăţi.

Decalajele valorice în fotbalul european nu mai sînt aşa de mari ca altădată, iar decalajul dintre echipa **României** şi **Italiei** nu mai trebuie exagerat, aşa cum s-a făcut în cazul **Suediei** — iată : învinsă recent de **România** —, încît meciul viitor nu trebuie privit ca o catastrofă ci ca un meci care trebuie jucat normal şi, dacă se poate, cîştigat.

Meciul cu **Suedia** a arătat însă că echipei **României** îi lipseşte nu atît un „dispecer", a avut unul şi poate avea mai mulţi, cît un **„cap limpede"**, specia Dobrin, Dumitru, Lipsa de luciditate ne-a privat de o victorie la Bucureşti în meciul cu **Ungaria.** Iordănescu n-a fost un „cap limpede" în momentul-cheie. Echipa maghiară ne-a fost superioară la acest capitol : luciditatea. Naţionala noastră duce lipsă de un jucător valoros care să nu se lase copleşit psihologic de miza întîlnirilor, să nu-şi piardă capul indiferent de condiţii şi de cursul jocului. Dacă-i vom găsi, şi ei există, vechiul final din calificările pentru **Argentina** şi pentru **Spania** nu se va repeta. Altfel echipa va munci enorm ,va face risipă de energie, a se vedea meciurile cu **Ungaria,** dar nu va avea omul sau oamenii care să-i fructifice capacitatea reală de joc. Un candidat este, în acest moment, Balaci. Dar e încă puţin. Pînă acum însă începutul e promiţător.

Discobol

ROMÂNIA — SUEDIA 2—0 ● Inaintea inceperii meciului (sus) ● Golul lui Klein (mijloc) ● Fază de joc (jos)

SPANIA, 1982

UN CAMPIONAT MONDIAL AL DECEPŢIILOR

Ultimul campionat mondial de fotbal a fost un maraton care i-a obligat atît pe jucători, cît şi pe spectatori să-şi dozeze altfel eforturile. De la 16 la 24 de echipe este un salt, care ridică numeroase probleme. Noua formulă, mai cuprinzătoare geografic, nu este însă şi cea mai echitabilă. Ea cere calificări, bătălia în grupele preliminare, apoi în grupele semifinalelor, după care urmează ultimele departajări. Campioana în aceste condiţii nu este cea mai bună echipă, ci una dintre cele mai bune echipe, pentru că formula actuală de campionat mondial nu îngăduie celor mai bune echipe din lume să se întîlnească între ele. Italia este o campioană mondială spectaculoasă, dar ea abia a făcut în grupe două meciuri nule şi nu s-a întîlnit cu U.R.S.S., Iugoslavia, Scoţia şi aşa mai departe. Cum să organizeze un campionat mondial de fotbal cu o formulă cît mai echitabilă, rămîne în continuare o preocupare de seamă pentru organizatori.

Echipa Spaniei la ora adevărului

Scurta noastră recapitulare începe cu începutul. E vorba despre echipa Spaniei, de cîteva ori adversara echipei României în grupele de calificare la Europene sau Mondiale. Pentru că valoarea ei a fost supralicitată atît de spanioli, cît şi de ziariştii şi tehnicenii noştri, o oprire asupra comportamentului echipei Spaniei la Mondialul pe care ea l-a jucat acasă este oportună. N-am considerat niciodată această echipă una din formaţiile de elită ale Europei. Calificările ei în dauna românilor s-au petrecut în condiţii în care de fapt echipa României le-a dăruit calificarea. Talentul de a fabrica pe această cale glorii aparţine într-adevăr selecţionatei române, care a mai făcut recent glorioasă echipa Ungariei şi, mai mult, o echipă bună dar nu strălucită a R.D.G.-ului Operînd cu procedeele întrebuinţate şi în calificările pentru Mondialul din Argentina, Spania a reuşit în foarte scurt timp să scandalizeze lumea şi să se compromită pentru o lungă perioadă de timp. Instalată cu bunăvoinţă într-una din cele mai uşoare grupe ale Campionatului Mondial, în care teoretic Hondurasul şi Irlanda de Nord nu prezentau serioase pericole pentru ea, Spania a apelat, în linia unei proaste tradiţii a Mondialelor, (a ne aminti şi Mondialul din Anglia), la serviciile arbitrilor. În primul său meci a fost dominată copios de echipa Hondurasului care a condus-o pînă către sfîrşitul partidei cu 1—0. Jucătorii spanioli, neputincioşi în a întoarce rezultatul, au beneficiat de o lovitură de la 11 m. care i-a ajutat să nu părăsească înfrînţi, aşa cum de altfel se cuvenea, terenul. Al doilea meci a fost foarte greu, în faţa unei echipe Iugoslave tinere, elastice, tehnice, care n-a dat pe teren nici o şansă Spaniei. După un superb gol cu capul dat de sîrbi, şansa Spaniei a fost din nou arbitrul şi din nou un penalty ! ! Şi pentru că spaniolii l-au ratat, arbitrul a dictat repetarea loviturii. Practic, arbitrul a oferit jucătorilor gazdă două lovituri de la 11 m. într-un singur mi-

Maradona — cel mai „scump" fotbalist din lume — în acțiune. Acrobație sau spirit de conservare ?

Favorita primei grupe, Italia a cîștigat titlul suprem...

nut. După egal, un chinuit gol spaniol le aduce gazdelor victoria.

Iugoslavia — victima arbitrajelor

Presa iugoslavă a numit această noapte „noaptea hoților" și avea dreptate. Una din cele mai bune echipe ale Mondialului, Iugoslavia, era amenințată, datorită amabilității arbitrilor față de echipa Spaniei, cu eliminarea din lupta pentru titlul suprem. Întîlnirea următoare a Iugoslaviei cu Irlanda de Nord a arătat că șansa iugoslavă rămîne pe muche de cuțit. Cu o pregătire atletică deosebită și o bună stăpînire a mijloacelor tehnico-tactice, fotbaliștii iralandezi au arătat că nu sînt outsideri, meciul terminîndu-se cu 0—0. A revenit apoi Irlandei de Nord rolul de a face justiție în grupa infestată de arbitraje părtinitoare pentru Spania: jucînd exemplar aceștia conduc cu 1—0 pe spanioli, joacă foarte bine în continuare și, după atîtea cadouri făcute gazdelor, un 11 m. era exclus. Arbitrii sînt însă inventivi! S-a recurs la eliminarea din teren a unui fotbalist irlandez! Dar dacă arbitrii au făcut totul pentru calificarea Spaniei, jucătorii spanioli n-au făcut la fel și au părăsit terenul înfrînți, depinzînd de acum înainte de rezultatul meciului Iugoslavia — Honduras. Deși iugoslavii au învins, regulamentul de departajare a echipelor, numărul mai mare de goluri înscrie a calificat echipa Spaniei la egalitate de puncte cu echipa furată a iugoslavilor. Irlanda de Nord nu reușise un gest justițiar complet: o victorie a ei cu două goluri diferență i-ar fi calificat pe iugoslavi. Dar și aici au funcționat, așa cum am spus, arbitrii. Eliminarea din teren a unui fotbalist irlandez a ajutat, bineînțeles, calificarea Spaniei. Mondialele au început cu o gravă anomalie: o echipă mare a suportat un tratament nesportiv și a fost eliminată din competiție. Cealaltă față a chestiunii are totuși în ea ceva bun: echipa Spaniei, supralicitată de mulți ziariști între care și români, și-a dat arama pe față.

O legendă spulberată: Argentina

Mondialul spaniol a mai pus la punct și alte lucruri. Campioana lumii, Argentina, a venit în Spania cu o presă foarte bună și drept candidată la titlul suprem. Ziariștii și tehnicienii au uitat, se vede, destul de repede condițiile în care această echipă, totuși de linia a doua, în ciuda talentului jucătorilor argentinieni, a reușit să obțină titlul suprem la ea acasă. Programarea meciurilor și îngăduințele de arbitraj au fost și pentru Argentina un sprijin serios în escaladarea piramidei valorice a fotbalului din lume. Înfrîntă în 1978 de Italia ea a reușit să survoleze Brazilia cu concursul unui scor fluviu în fața Perului, obținut mult prea ușor, dată fiind reala diferență valorică dintre cele două echipe. Toată lumea era însă de acord că Argentina merită un titlul, mai ales după marea injustiție europeană făcută fotbalului sudamerican în Anglia cînd Argentina după un meci celebru în analele Mondialelor era eliminată în condiții de arbitraj strident părtinitor de R.F.G. Titlul mondial obținut de englezi a traumatizat fotbalul mondial pentru multă vreme. Repercusiunile modului în care echipa de fotbal a „perfidului Albion" a ajuns la titlul sînt încă vii.

Ele au afectat campionatul argentinian şi prin consecuţie şi pe cel din Spania. Că Argentina nu este o mare echipă ne-a arătat-o raţionala echipă a Belgiei, care a făcut de citeva ori şah mat întreaga echipă a campionilor mondiali ên titre, învingînd-o fără drept de apel. Victoria argentinienilor asupra Ungariei, strălucită, una din marile victorii prin calitatea jocului din întreg Mondialul, n-a reuşit să-i mai reabiliteze pe sudamericani : belgienii aduseseră tuturor aminte că Argentina a obţinut titlul în condiţii de facilitate. Dar şi mai departe, Argentina a dezamăgit. De unde se vede că o echipă trebuie să ia titlul cînd îl merită, adică în Anglia, şi nu mai tîrziu, cînd aceasta nu mai este confirmat şi de posibilităţile echipei. Mondialul spaniol a aşezat şi echipa Argentinei la locul ei.

Vina echipei României

Scăpată dintr-o grupă al cărui clasament a avut o evoluţie surprinzătoare, Ungaria a făcut o palidă figură în acest Mondial. Zvîcnirea ei în meciul cu Salvadorul a arătat tot ce poate echipa ungară : o mare luciditatea a golului. În ciuda firavelor ei resurse echipa Ungariei şi-a jucat cît a putut de bine minima şansă pe care i-o oferea situaţia : scor fluviu cu o echipă în zi proastă, El Salvadorul, şi tot ce se poate obţine din rest. Aşa şi-a jucat şansa şi în grupa preliminară, cu Anglia şi România, deosebirea fiind că aici nici un meci al echipei Ungariei n-a mai fost arbitrat de austriacul Linemmayer. Tactica jocului la pîndă al fotbaliştilor maghiari a fost dejucată de angajamentul total şi inteligent al belgienilor care au rupt echilibrul grupei şi au făcut inutile „calculele aşteptării". Minunea din grupa calificărilor nu s-a mai repetat. Fără o Belgie canină şi cu o Argentină, în acest caz, relaxată, şansa Ungariei s-ar fi jucat altfel. Obligată la o competiţie de efort maxim şi fără auxilii de arbitraj şi diplomaţie de culise, echipa Ungariei a părăsit rapid competiţia. Deşi are calitatea unei remarcabile luciditâţi tehnico-tactice echipa Ungariei a fost departe de vremurile ei de glorie. Vina de a fi calificat la mondiale o echipă care n-a fost la înălţimea mondialului ; e vorba de echipa Ungariei, o are însă integral formaţia României care, prin bîlbîiala ei, aproape inexplicabilă, a făcut cadou această calificare selecţionatei vecine. Naţionala română de fotbal ar fi putut face indiscutabil mai mult decît au făcut foştii noştri adversari în grupa Argentinei.

Presa algeriană are dreptate

Marele eveniment al campionatului mondial de fotbal din Spania, prezenţa echipelor din ţările subdezvoltate, a devenit şi un real eveniment sportiv prin conduita noilor venite in marea arenă a mondialului şi prin rezultatele obţinute. Cea mai mare performanţă este cea a Algeriei, care într-o grupă grea a învins R.F.G., Chile şi pioană mondială, cea a Algeriei s-a considerat trişată de rezultatul unui meci între Austria şi R.F.G. Presa algeriană şi cea din întreaga lume au comentat negativ comportarea jucătorilor austrieci din meciul Austria — R.F.G. învinovăţindu-i de a nu-şi fi apărat corect şansele şi a se fi lăsat învinşi pentru a califica echipa R. F. Germane. Cine a văzut meciul ştie că aceste comentarii de presă nu erau lipsite de temei. Indignarea Algeriei era justificată. I se răpea dreptul unei calificări pentru care luptase exemplar. De altfel calificarea R.F.G.-ului, care avea să ajungă în finală, s-a făcut la egalitate de puncte cu Algeria pe bază de golaveraj.

Exceptînd Irlanda de Nord, ţările mici n-au putut trimite

Iar favorita grupei a 2-a, R.F.G., a ocupat locul al doilea

a cedat în faţa Austriei. A doua performanţă este echipa Camerunului care a făcut, ca şi Italia, trei meciuri egale, cu Polonia, Italia, Peru pierzînd calificarea la golaveraj în favoarea viitoarei campioane mondiale. Excelent şi-a jucat şansa Hondurasul în grupa Spaniei. fiind eliminată practic de jocul rezultatelor viciate de arbitrajul părtinitor. Nici echipa Kuweitului n-a lăsat o impresie rea, Cehoslovacia obţinînd un meci egal în faţa ei datorită doar unei fantezii de arbitraj african. Au decepţionat în schimb Chile şi mai ales Peru echipe cu experienţă în competiţiile campionatelor mondiale. Dacă formaţia cameruneză, frustrată şi ea de o victorie în grupă, s-a consolat cu egalurile obţinute în faţa unor echipe cu faimă, satisfacţia ei amplificîndu-se după ce Italia, fosta ei egală pe teren şi la punctaj, a ieşit campioană mondială,

mai departe pe niciuna din reprezentantele lor. Fotbaliştii ţărilor subdezvoltate au avut satisfacţia unei confruntări pline de promisiuni cu marile echipe ale lumii, dar au plecat decepţionate moralmente de la acest campionat în care mai funcţionează încă metode de ascensiune nesportivă. Este una din pierderile acestui campionat mondial de fotbal.

Un regret : Scoţia

Dacă am arătat regretul pentru necalificarea Hondurasului, Camerunului şi mai ales a Iugoslaviei, o posibilă mare protagonistă în fazele următoare, un cuvînt bun trebuie spus şi despre echipa Scoţiei. În grupă cu Brazilia şi U.R.S.S., la care adăugăm Noua Zeelandă, Scoţia s-a purtat la mare înălţime fiind o adversară demnă de Brazilia şi U.R.S.S. Le-

Marii favoriţi, brazilienii, nu au putut ajunge în capitala Spaniei...

gile sportului sint însă aspre : învinsă de Brazilia, dar egală U.R.S.S.-ului, Scoţia a părăsit competiţia. Scoţia rămine, sigur, o echipă superioară unora dintre cele care au mers mai departe. Repartizarea ei în „grupa de foc" a scos-o din competiţie. Deşi a avut şi ea punctajul echipei sovietice, nu a avut şi golaverajul acesteia. Lipsa de constanţă a Noii Zeelande a decis aici pe cel care a mers mai departe.

Grupe triunghiulare şi inechitabile

Alcătuirea grupelor, jocul rezultatelor a dus la apariţia unor grupe semifinale inegale valoric şi deci inechitabile. Austria, Irlanda de Nord şi Franţa au format o grupă mult mai slabă decît, să zicem, Polonia, Belgia, U.R.S.S., pentru a nu mai vorbi de grupa Brazilia, Argentina, Italia. Astfel, pică în aceeaşi grupă cele două echipe sud-americane, trei echipe de formulă fotbalistică latină şi în plus trei echipe care au gustat din satisfacţia titlului mondial : Brazilia de trei ori, Italia de două ori, Argentina o dată. Aici avea să se decidă de altfel soarta campionatului mondial. În sfîrşit grupele semifinale sint afectate şi de anomaliile din grupele preliminare pentru că „calculul" spaniol a creat Franţei un coridor mai uşor de acces în etapa superioară, pentru că altfel ar fi arătat o grupă R.F.G., Anglia, Iugoslavia şi nu Spania, aşa cum s-a întîmplat, şi altfel una Algeria, Iugoslavia, Anglia dacă nu s-ar fi disputat acel simulacru de meci Austria — R.F.G. După cum cu echipa Camerunului în grupă, pe care doar intimplarea a împiedicat-o să termine victorioasă meciul cu Italia, Brazilia e de presupus că n-ar fi ratat calificarea în semifinale. Şi încă o dată, putem regreta că nici una din merituoasele noi venite n-a ajuns în faza superioară a competiţiei, care le-ar fi verificat cu adevărat capacitatea de joc. Grupele arată conservator din acest punct de vedere, puţine nume noi apărînd la orizont.

Dezavantajul acestor grupe de trei mai este şi că în ele s-a putut juca „la aşteptare" : cînd doi se bat al treilea cîştigă ! Aşa a fost în grupa Braziliei, unde bătălia ei cu Argentina a dus la calificarea Italiei. Anglia şi R.F.G.-ul au încercat să dejoace proverbul şi să înceapă meciurile cu Spania de la şanse egale. Dar şi acest calcul a fost rău. Singurul calcul bun a fost cel la victorie aşa cum a procedat Polonia în meciul cu Belgia.

Cea mai puţin merituoasă dintre calificate rămine Spania, care a pierdut firesc la R.F.G., şi a încercat un meci disperat cu Anglia care, însă, nu i-a mai salvat firma, dar i-a calificat pe vestgermani. Meciurile Spaniei în acest mondial sint echivalente cu falimentul fotbalului care mizează prea mult pe culisele fotbalului şi prea puţin pe valorile din teren. Pe locul doi ca lipsă de valoare a fost echipa Austriei, antipatizată pe deasupra din pricina cadoului făcut R.F.G.-ului. A ieşit ca şi Spania, firesc, din competiţie. Belgia după ce a creat mari speranţe a dezamăgit. Meciul ei cu Argentina, care a anunţat marile lovituri de teatru ale acestui mondial, a instalat-o drept una din favorite : Belgia n-a rezistat însă pariului. Fotbalul ei şahistic a fost ulterior contracarat eficient de Ungaria şi Salvador, iar accidentarea ofensivului său fundaş Geerts, cel mai bun om al echipei, a dezavantajat-o mult. Rezultatul meciului cu Polonia (0—3) este însă întîmplător şi fericit pentru polonezi.

Irlanda, care n-avea pretenţii, şi-a apărat şi aici exemplar şansele în faţa unei Franţe care începea să urce în ochii spectatorilor şi specialiştilor pentru jocul ei ofensiv. Anglia a ieşit şi ea din competiţie, aşa cum se putea anticipa după cele două întîlniri cu România, din care nu luase decît un punct, şi care ar fi trebuit în mod normal să-i bareze calificarea. Dar naţionala României a întors Angliei pe alte terenuri punctele luate sportiv prin luptă directă. Argentina a clacat din nou în faţa Italiei, care o bătuse şi în mondialul precedent la ea acasă. Brazilia a învins-o şi ea stabilind din nou diferenţa valorică dintre cele două echipe. Dar marile eliminate rămin cele ale U.R.S.S. şi Braziliei.

O mare nedreptăţită : U.R.S.S.

De ce n-a mers echipa U.R.S.S.-ului, indiscutabil una din cele mai bune echipe ale acestui mondial, mai departe ? Neşansa meciului cu Brazilia din grupă, unica înfrîngere a U.R.S.S.-ului, are mai puţină importanţă. U.R.S.S.-ul, e adevărat, ar fi jucat atunci în grupa Italiei şi Argentinei, iar Brazilia în cea a Poloniei şi a Belgiei, dar fapt e că s-a calificat totuşi şi că nu i-a putut depăşi pe polonezi. Această echipă răsăriteană cu un portar formidabil, Dasaev, a fost net dezavantajată de procedeul grupei triunghiulare.

Neverosimila victorie a Poloniei împotriva Belgiei, o victorie unicat ca şi aceea a Ungariei împotriva Salvadorului, a scos din competiţie o echipă de prima mînă. Semifinalele ar fi arătat altfel cu U.R.S.S. în ele. Belgia şi-a arătat valoarea în meciul cu U.R.S.S., aşa cum Salvador şi-a arătat-o în meciul cu Argentina, dar aecste jocuri de formă imprevizibile, aceste împrejurări incalculabile, pot produce şi ele injustiţii. Marea capacitate de luptă a echipei U.R.S.S. n-a mai contat într-o competiţie în care jocul „la pîndă" şi jocul compensatoriu al ambiţiei umilite

funcţionează. În plus echipa U.R.S.S. a fost compusă din jucători cu mentalităţi şi stiluri de joc diferite. Practic, jumătate sînt de la Dinamo Kiev şi cealaltă jumătate de la Dinamo Tbilisi şi trebuie spus că ei joacă diferit după originea sudică sau nordică. Iată cîteva din cauzele pentru care jucători ca Dasaev, Civadze, Şenghelia, Blohin n-au putut fi onoraţi aşa cum ar fi meritat.

O echipă uzată : R.F.G.

Ieşită tîrîş-grăpiş din grupă, avînd în spate un scandal de presă provocat de felul cum a învins Austria, R.F.G.-ul, în ciuda victoriei în faţa Spaniei, care a dat satisfacţie morală iubitorilor fotbalului, n-a reuşit să se redreseze cu adevărat. Ea va mai păcăli doar echipa Franţei, stîrnind şi aici un scandal de presă datorită gravei accidentări pe care portarul vestgerman i-a produs-o unui jucător francez, dar nu va mai putea repeta în finală performanţa de altă dată. Vestgermanii prezentaseră încă dinainte o selecţionată obosită, fără strălucire, cu jucători de mare tehnică şi rutină, dar fără reale personalităţi, dacă exceptăm pe Drimler şi fundaşul central. Breitner şi Rumenigge sînt la ora de faţă foste glorii, departe în orice caz de stilul strălucitor şi eficient al lui Gerd Müller, Overath, Beckenbauer. Calificarea ei în finală este o mare performanţă. Ea s-a petrecut în dauna cursului firesc al lucrurilor, care purta echipa Franţei către finală, ceea ce n-a dus la creşterea cotei vestgermanilor ci dimpotrivă.

Argentina — o legendă spulberată

Romantism francez

Marea revelaţie a campionatului a fost echipa Franţei. Ea nu este însă şi o echipă mare cum s-a zis, ci o echipă tehnică, animată de un real spirit ofensiv şi de o mare vioiciune a jocului. Ieşită dintr-o grupă dificilă, Anglia, Cehoslovacia, Kuweit, Franţa a avut, să nu uităm, o grupă ceva mai uşoară, cu Irlanda de Nord şi Austria, dar şi în faţa acestora se putea claca, dar Franţa n-a făcut-o. Chiar dacă Cehoslovacia este o echipă obosită, Austria, o formaţie dereglată după scandalul privitor la meciul cu R.F.G., iar Irlanda de Nord o echipă fără mari veleităţi, performanţa rămîne performanţă şi calificare îndreptăţită. Franţa s-a impus printr-un joc frumos, iar semifinala cu R.F.G. a arătat tuturor că performanţa ei nu este întîmplătoare. Jocul combinativ al jucătorilor din echipa Franţei, destul de coloraţi şi cu multe nume italiene, a surprins apărarea vestgermanilor care a cedat de trei ori. Dacă Franţa ar fi închis jocul, ea era o echipă calificată. Dar ea a reprezentat, la aceste mondiale, jocul romantic care mizează totul pe atac neglijînd apărarea, şi a pierdut. Franţa e, ca şi Brazilia, o echipă ofensivă, cu plăcerea atacului şi a combinaţiei decisive sfidind, ca şi Brazilia, betoanele de tip nordic sau italian. Nu întîmplător aceste două echipe, cu superbi tehnicieni în teren, au avut cei mai slabi portari ai campionatelor mondiale.

Magia jocului ofensiv a făcut o bună reputaţie echipei Franţei. Încrederea jucătorilor ei în maniera combinativă a atacului, a ofensivei care e totul, i-au creat o frumoasă faimă la aceste mondiale şi au redeschis discuţia asupra întoarcerii la fotbalul ofensiv şi romantic de altă dată. Cu mai mult realism sau mai multă inteligenţă, Franţa ar fi putut da totuşi finala cu Italia, ceea ce ar fi fost pentru spectatori o compensaţie pentru ieşirea din competiţie a Braziliei.

Anglia — una din echipele cărora formaţia României le-a făcut cadou calificarea în Spania

Italia nu este mai bună decît Brazilia

Şi acum Italia. Este Italia o altă echipă decît cea cunoscută nouă de alţi ani ? Italia este

Echipa Spaniei, supralicitată de mulți ziariști, favorita grupei A 5-a s-a pierdut printre... primele douăsprezece echipe

o echipă care a renunțat de mult la beton. Încă din amicalul jucat cu România pe care-l ciștiga cu 4—2 și în care au evoluat cițiva din jucătorii de acum, Italia manifesta o poftă specială de joc. În Argentina, ea a fost o revelație și o speranță. Înfringerea administrată chiar gazdelor argentiniene i-a crescut cota. Dar Italia a mers foarte bine în prima parte a campionatului mondial argentinian, pentru a declina în cea de-a doua. Echipa plăcuse mult și căderea ei a fost regretată.

Jocul deschis al italienilor îi făcuse simpatici și dacă ar fi luat atunci titlul, nimeni nu s-ar fi mirat. Nimeni în schimb n-a dat-o ciștigătoare în acest campionat mondial din Spania. În grupe, Italia s-a purtat mediocru, n-a obținut nici o victorie, a fost la egalitate de puncte cu Camerunul, și norocosul gol egalizator din partida cu echipa africană a dus-o mai departe: gol providențial, care a fabricat o campioană mondială! De aici înainte echipa renaște ca o adevărată pasăre Phoenix. Față de Argentina, situația e inversă: Italia joacă prost prima parte și foarte bine pe a doua. Joacă închis și fără perspectivă primele meciuri și deschis și ofensiv pe celelalte. Ea învinge din nou Argentina care nu-i creează complexe și, surpriza surprizelor, învinge Brazilia cu 3—2. Nu considerăm echipa Italiei superioară celei braziliene, dar trebuie să concedem că știe să joace pentru titlu. Paolo Rossi renaște. El va înscrie și polonezilor, fără Deyna un gol și Italia este în finală. Cum din cealaltă semifinală au „scăpat" după cum știm și așa cum știm vest-germanii, finala se va da între două echipe care au fiecare două titluri mondiale. Firma campionatului este respectată, dar avem nostalgia Braziliei.

Fără îndoială, fotbalul nordic este în declin. Jucătorii Scuadrei azzura ciștigă în mod spectaculos și convingător un campionat pe care-l începuse mediocru. Victoriile ei nu pot fi contestate, dar titlul de cea mai bună echipă din lume — da. Iată de ce propunem să nu supralicităm o foarte bună echipă cum este astăzi echipa Italiei.

Absența românească și explicațiile ei

De ce a lipsit România de la aceste mondiale pentru care pregătea o echipă remarcabilă, una din cele mai bune din istoria fotbalului românesc și una din cele mai bune din Europa? Mai întii că deși rezultatele sînt cele care ne-au scos din cursă, meciurile s-au pierdut dinainte de a fi jucate în camerele de lucru ale tehnicienilor români. Aceștia subestimează sau supraliciteează valoarea de joc a echipei române în raport de obiectivele ei arătind că nu cunosc posibilitățile fotbalului românesc. Supraliciteează apoi în mod curent valoarea formațiilor pe care le întîlnim. De aici o debusolare continuă a jucătorilor și apariția unei mentalități alarmiste.

Simplificat, România avea de jucat o dublă manșă cea mai grea cu Anglia, o manșă grea cu Ungaria, una obișnuită cu Elveția și una ușoară, capabilă însă de surprize cu Norvegia. Conducerea tehnică a echipei s-a concentrat asupra manșei cu Anglia pe care a reușit s-o ciștige cu 3 puncte, o performanță de cel mai bun nivel. A neglijat și a apreciat greșit caracterul și dificultatea manșelor următoare.

Alerta privitoare la meciurile cu Ungaria, cele mai prost pregătite, au conferit un caracter decisiv acestor meciuri, caracter pe care ele, s-a văzut, nu-l meritau: echipa maghiară era inferioară ca potențial de joc celei române. Miza falsă și-a spus cuvîntul atit la Budapesta cit și la București, unde în loc de un meci sever „de campionat", jucat cu inteligență și rutină, — s-a făcut un meci „pe viață și pe moarte", ceea ce, dată fiind valoarea echipei vizitatoare, nu era deloc cazul. Lipsa lucidității a început dincolo de tușă și s-a transmis și jucătorilor. În plus, echipei noastre i-a lipsit după meciurile cu Anglia acel jucător dezinvolt, tehnic, sigur pe el, care dă stabilitate echipei și claritate acțiunilor ei. Mai ales la București în meciul cu Ungaria, buimăceala și lipsa de luciditate au fost hotărîtoare: lipsa de clasă o dă și incapacitatea de a fi firesc și lucid în momentele decisive, așa cum a fost Iordănescu în meciul cu Ungaria avînd golul în bocanc, dar preferînd să șuteze violent și pasional, în loc să trimită exact și rațional în gol. Adică așa cum a procedat Fazekaș la Budapesta, fără grabă, pasiune, violență, dînd golul victoriei. E capitolul la care am fost depășiți: inteligența realistă a jocului, luciditatea lui. S-a trecut prea ușor peste arbitrajul lui Linemmayer, care a favorizat net echipa oaspete prin fracționarea abuzivă a meciului. Faptul că presa n-a observat-o duce și el la crearea climatului de buimăceală și de neluciditate din fotbalul nostru, comună atit tehnicienilor cit și jucătorilor în teren. Așa se face că în loc de a împărți punctele cu echipa maghiară, am luat la „pasiv" 3. Și așa mai departe. Nu valoarea jucătorilor nu ne-a calificat ci insuficiența de concepție a celor care lucrează în camerele de taină ale fotbalului românesc. Fotbalul nostru este astăzi energic și tehnic; îi mai rămîne să devină și lucid, adică subtil.

Derby